

POLICIJA I SIGURNOST

Godina 33 – Broj 2/24.

Časopis je u razdoblju od 1953. do 1991. godine izlazio pod nazivom Priručnik za stručno obrazovanje radnika organa unutrašnjih poslova

Polic. sigur. (Zagreb) – god. 33 – br. 2, str. 117 – 236, Zagreb, travanj – lipanj 2024.

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske

ISSN 1848-428X (*online*)ISSN 1330-0229 (tisak)

DOI: <https://doi.org/10.59245/ps>

Nakladnik/Publisher: **Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“/Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Police Academy – The First Croatian Police Officer**

Za nakladnika/For the Publisher: **Josip Čelić**

Urednički odbor/Editorial Board: **doc. dr. sc. Irena Petrijevčanin, Nikola Milina, Cvjetko Obradović, Željko Prša, Josip Čelić, Helena Jelinek Mareljić**

Stručni odbor/Expert Board:

(svi su s Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo unutarnjih poslova, ako nije drugačije navedeno / all from the University of Applied Sciences in Criminal Investigation and Public Security, Police Academy – The First Croatian Police Officer, General Police Directorate, Ministry of the Interior, if not stated differently)

izv. prof. dr. sc. Ante Orlović, izv. prof. dr. sc. Joško Vukosav, dr. sc. Željko Mršić, doc. dr. sc. Mirjana Kondor-Langer, prof. dr. sc. Leo Cvitanović (Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet), **prof. dr. sc. Marija Definis-Gojanović, dr. med.** (Sveučilište u Splitu, Medicinski fakultet), **doc. dr. sc. Zvonimir Tomičić** (Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet), **prof. dr. sc. Gorazd Meško** (Univerza v Mariboru, Fakultet za varnostne vede, Republika Slovenija), **prof. dr. sc. Nedžad Korajlić** (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Bosna i Hercegovina), **dr. Anton Dengg**, pukovnik (Landesverteidigungsakademie WIEN / Institut für Friedenssicherung und Konfliktmanagement, Vienna, Austria)

Glavni urednik/Editor-in-Chief: **izv. prof. dr. sc. Željko Karas**

Izvršna urednica/Executive Editor: **dr. sc. Silvija Pejaković-Đipić**

Urednice/Editors: **Ana Marija Dunaj, Antonija Rakuljić**

Lektura i korektura (hrvatski jezik, engleski jezik) / Language Editors and Proofreaders (Croatian, English):

Ivana Plavčić, Martina Cvjetko Ljutić

Dizajn naslovnice/Cover design: **Ivka Ružić**

Adresa uredništva/Editorial Address: MUP RH, Služba za nakladničko-knjižničnu djelatnost i Muzej policije, Zagreb, Avenija Gojka Šuška 1

Naklada/Printing: 400 primjeraka/copies

Priprema i tisak/Print and Typeset: Grafocentar, Sopnička 58, Sesvete

Časopis je uvršten u bibliografske baze podataka/The Journal is included in the bibliographic databases of: Ulrich's Periodicals Directory, Elektronische Zeitschriftenbibliothek/Electronic Journals Library i Web of Science Core Collection (ESCI)

Časopis je objavljen uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja/The journal was published with the financial support of the Ministry of Science and Education.

Elektroničke adrese/Electronic addresses: <https://policijska-akademija.gov.hr/medjunarodna-suradnja-32/nakladnicka-djelatnost/casopis-policija-i-sigurnost/147>, <https://hrcak.srce.hr/polsig>

© *Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Police Academy – The First Croatian Police Officer.* All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission of the publisher.

Preplata/Subscription: Časopis Policija i sigurnost izlazi četiri puta godišnje. Godišnja preplata za fizičke osobe iznosi 16,00 eura, a za pravne osobe 32,00 eura. Narudžbe se šalju na adresu: MUP RH, Služba za nakladničko-knjižničnu djelatnost i Muzej policije, 10 040 Zagreb, Avenija Gojka Šuška 1. Uplaćuje se na IBAN državnog proračuna: HR1210010051863000160 model broj: HR63 s pozivom na broj primatelja: 7005-713-22365.

Tel.: + 385 1/2426 318, fax.: + 385 1/2426 294

The journal Police and Security is published quarterly. The annual subscription for individuals is €16.00, and for legal persons is €32.00. Subscription should be sent to the following address: Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Publishing Department, Avenija Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb. Payment should be made to the state treasury transfer account: HR121001005-1863000160 with reference number 7005-713-22365.

Tel.: + 385 1/2426 318, fax.: + 385 1/2426 294

SADRŽAJ

- 117 Željana Bašić: Forenzička procjena spola na koštanim ostacima mjerenjem nagiba čeone kosti (*izvorni znanstveni članak*)
- 128 Bruno Čerina, Ivana Glavina Jelaš, Franjo Filipović: Analiza učestalosti samoubojstava u Hrvatskoj prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19 (*izvorni znanstveni članak*)
- 148 Dinko Ljubić, Nataša Prišlin, Josip Čelić: Nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari (*izvorni znanstveni članak*)
- 165 Lana Milivojević, Dejan Čepić: Prekršaji protiv javnoga reda i mira na području Policijske uprave krapinsko-zagorske od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022. – rezultati provedenog istraživanja (*izvorni znanstveni članak*)
- 188 Antonio Balić, Suzana Kikić, Mirjana Kondor-Langer: Pojedina viktimološka obilježja prekršaja obiteljskog nasilja na području Policijske postaje Pitomača (*pregledni znanstveni članak*)
- 212 Dinko Ljubić: Organizirani kriminal kao faktor ugroze nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj (*pregledni znanstveni članak*)

Sudska praksa

- 228 Damir Juras, Meri Juras: Nedopustivost vođenja sudskog postupka protiv odluke o utemeljenosti pritužbe protiv državnog službenika

CONTENTS

- 117 Željana Bašić: Forensic Sex Estimation of Skeletal Remains Using Frontal Bone Inclination (*original scientific paper*)
- 128 Bruno Čerina, Ivana Glavina Jelaš, Franjo Filipović: Analysis of the Frequency of Suicides in Croatia Before and During the Pandemic of COVID-19 (*original scientific paper*)
- 148 Dinko Ljubić, Nataša Prišlin, Josip Čelić: Illegal Possession of Weapons and Explosive Substances (*original scientific paper*)
- 165 Lana Milivojević, Dejan Čepić: Misdemeanours Against Public Order and Peace in the area of Police Directorate Krapinsko-Zagorska in the Period from 1 January 2020 to 31 December 2022 - Research Results (*original scientific paper*)
- 188 Antonio Balić, Suzana Kikić, Mirjana Kondor-Langer: Some Victimology Characteristics of Misdemeanours of Domestic Violence in the Area of Pitomača Police Station (*scientific review paper*)
- 212 Dinko Ljubić: Organised Crime as a Threat to National Security in the Republic of Croatia (*scientific review paper*)

Case Law

- 228 Damir Juras, Meri Juras: Inadmissibility of Conducting Judicial Proceedings Against a Decision on the Grounds of the Complaint Against a Civil Servant

ŽELJANA BAŠIĆ*

Forenzička procjena spola na koštanim ostacima mjenjenjem nagiba čeone kosti

Sažetak

Procjena spola jedan je od prvih koraka u forenzičkoj identifikaciji ljudskih koštanih ostataka te je za hrvatsku populaciju potrebno razviti pouzdane metode za procjenu spola, uzevši u obzir, u prethodnim radovima dokazanu, populacijsku specifičnost. Osim u manjem broju istraživanja, do sada nije istražen spolni dimorfizam za hrvatsku populaciju (osim za bedrene i goljenične kosti, prsnu kost te orbite). Stoga je cilj ovoga istraživanja bio analizirati spolni dimorfizam mjere nagiba čeone kosti na suvremenoj hrvatskoj populaciji s pomoću snimaka kompjutorizirane tomografije (MSCT). Odabrana je mjera nagiba čeone kosti jer je navedeni nagib važan i u morfološkoj procjeni spola, no do sada se nije kvantificirao. Ukupno je u istraživanje uključeno 180 MSCT snimaka, odnosno 180 lubanja (90 muškaraca i 90 žena) poznatoga spola i dobi. Izmjeren je frontalni (glabelarni) kut – onaj koji zatvaraju pravac koji prolazi glabelom, a paralelan je s frankfurtskom horizontalom, i tangenta na obris čeone kosti. Testiran je spolni dimorfizam, pri čemu je razina statističke značajnosti postavljena na $P < 0,05$. Za dobivanje modela za klasifikaciju spola rabljena je diskriminantna funkcijska analiza. Mjera nagiba čeone kosti pokazala je statistički značajan spolni dimorfizam ($P < 0,001$). Dobivena je točnost procjene spola za muškarce i žene te za ukupni uzorak od 91,3%. To je istraživanje pokazalo da je spolni dimorfizam nagiba čeone kosti u suvremenoj hrvatskoj populaciji iznimno izražen te da se može rabiti u forenzičkim slučajevima. Istraživanje je također skrenulo pozornost na važnost uporabe medicinskih snimaka u forenzici te na uključivanje nestandardnih mjera u izradu standarda za procjenu spola.

ključne riječi: procjena spola, moderni uzorak, forenzika, MSCT, nagib čeone kosti.

---

* izv. prof. dr. sc. Željana Bašić, voditeljica Laboratorija za forenzičnu i biološku antropologiju, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, Split, Hrvatska.

1. UVOD

Identifikacija ljudskih koštanih ostataka važan je dio forenzičkih znanosti, osobito u slučajevima avionske nesreće te analize žrtava pronađenih u masovnim grobnicama (Primorac i Schanfield, 2023).

Svaka analiza ljudskih koštanih ostataka ima za cilj utvrditi biološki profil osobe, odnosno procijeniti podrijetlo, spol, dob, patološke i traumatske promjene (Iscan i Steyn, 2013). Dodatno je za proces identifikacije u forenzičkim slučajevima nužno zabilježiti sve promjene koje bi mogle pomoći u individualizaciji osobe, a to se ponajviše odnosi na bilježenje specifičnosti pronađenih na tijelu, poput intervencija na zubima, implantata, kirurških zahvata na kostima i sl. (Lessig i Rothschild, 2012). Nakon procjene podrijetla prvi korak u svakom procesu individualizacije jest i procjena spola osobe. Točnost procjene spola uvjetuje sve druge analize jer pogrešno procijenjen spol može dovesti do pogrešne procjene dobi (standardi procjene dobi različiti su za muškarce i žene), potom pogrešne procjene prosječne tjelesne visine (formule za izračun prosječne tjelesne visine različite su za muškarce i žene) i sl. (Iscan i Steyn, 2013).

Stoga je forenzičkim antropolozima polazna postavka točne procjene spola jedan od važnijih koraka u identifikaciji osobe. Iako se taj korak može činiti jednostavnim jer su većinom i na koštanim ostatcima dobro izražena spolna obilježja, stvarni slučajevi stručnjacima često predstavljaju problem. Naime, u slučajevima masovnih katastrofa ili pak masovnih grobnica koje su posljedica genocida, dolazi do miješanja ostataka te njihova fragmentiranja, što otežava daljnje analize (Ekštajn i sur., 2021). Također, spolni je dimorfizam u različitim populacijama različit, i to zbog fototipskih i genotipskih obilježja, ali i aktivnosti kojima se osobe bave tijekom života te su stoga razvijeni i populacijski standardi procjene spola (Bašić i sur, 2013; Šlaus i sur. 2013; Šlaus i sur., 2004).

Spol se na koštanim ostatcima može analizirati na tri načina. Prvi je morfološki pregled kostura, u kojem najveći spolni dimorfizam pokazuju zdjelica i lubanja. Spolni dimorfizam zdjelice očituje se u funkcionalnim razlikama muškarca i žene, gdje ženska zdjelica treba biti šira (i niža) kako bi se omogućio porođaj, a muška je, kako bi bolje podržavala uspravan hod, viša i uža. Te se razlike vide i na nekim drugim značajkama zdjelice poput ventralnog grebena, pubične simfize i sl. Na lubanji su razlike između muškaraca i žena također izražene. Muškarcima je čelo koso, ženama okomito; nadočni su lukovi muškarcima izraženiji i deblji, ženama tanji; muškarcima su zbog djelovanja vratnih mišića izražene nugalne linije, a mastoidni nastavak je veći i širi, s izraženijim sulkusima, dok su ženama te strukture manje izražene. Smatra se da je točnost ocjene spola pregledom zdjelice i lubanje, ako su obje očuvane, veća od 95% (Iscan i Steyn, 2013; Šlaus, 2006). To ovisi o iskustvu istraživača, poznavanju populacijskih značajki, ali i izraženosti dimorfizma na promatranim koštanim ostatcima. Upravo zbog toga što iza takve analize najčešće ne stoji statistička metoda, tj. ne zna se točnost rezultata, rabi se naziv – ocjena spola. Ako se pak koriste s mjerama kostiju te se odluka temelji na statističkom modelu, tada je riječ o procjeni spola (Jerković i sur., 2018).

Za mjerene metode postoje standardi za mjerenja koštanih ostataka, od kojih se najčešće primjenjuju standardi sveučilišta u Tennesseeju (Langley i sur., 2016), a i manje iskusni istraživači mogu slijedeći upute izmjeriti mjere bez pogrešaka koje bi dalje utjecale na naredne korake istraživanja (Langley i sur., 2018). Na temelju mjerenja većega broja koštanih ostataka poznatoga spola mogu se izrađivati standardi za procjenu spola. S obzirom na to da su i mjere

pojedinih kostiju populacijski specifične, prethodna su istraživanja pokazala da je potrebno izraditi standarde za procjenu spola za svaku populaciju (Bruzek i Murail, 2006). Za populaciju SAD-a postoje dobro definirani standardi jer oni imaju sustav doniranja tijela te su im ljudski ostatci dostupni za istraživanja (Klein, 2014). S druge strane, u Europi se osteološke zbirke sastoje većinom od arheoloških koštanih ostataka osoba čiji spol, dob i drugi podatci nisu poznati pa takve zbirke nisu pogodne za izradu standarda. Dio europskih zbirki ipak čuva ostatke s nalazišta s poznatim podacima o preminulima na temelju crkvenih i drugih zapisa ili je, pak, riječ o modernim forenzičkim zbirkama (Petaros, 2021). U Hrvatskoj, pak, takvih zbirki nema, osim manje zbirke kranija koja se čuva na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Petaros, 2021). Nažalost, zbog stradalih u Domovinskome ratu i posljedične analize masovnih grobnica, dio istraživanja u Hrvatskoj ipak je bio moguć te su tako izrađeni standardi za bedrene i goljenične kosti za modernu hrvatsku populaciju (Šlaus i sur., 2003; Šlaus i sur., 2013). No druge su kosti te spolni dimorfizam moderne hrvatske populacije slabo istraženi, što se počinje mijenjati uvođenjem medicinskih snimaka u forenzičku antropologiju. Naime, medicinske snimke (osobito kompjutorska tomografija; *multi slice computed tomography* – MSCT) pokazale su se iznimno korisnima u forenzičkim istraživanjima. Snimke pacijenata mogu se prikupljati retrospektivno, pri čemu su poznati spol i dob pacijenta, a na samim snimkama vidljiva su patološka i traumatska stanja, što otvara nove perspektive za forenzičku antropologiju i postavljanje standarda za procjenu spola (ali i dobi te drugih obilježja važnih za individualizaciju). Kada se prikupi dovoljan broj uzoraka, tada je moguće izraditi standarde za procjenu spola (Bedalov, 2019; Jerković, 2022; Krešić, 2022). Ti se standardi većinom temelje na utvrđivanju pokazuje li pojedina kost (ili mjera) spolni dimorfizam te ako posjeduje, izradi statističkih klasifikacijskih modela u koje je moguće uvrstiti mjere pojedine kosti ili samo jednu mjeru te dobiti podatke o tome je li riječ o muškarcu ili ženi te koja je točnost procjene spola (Spradley i Jantz, 2011). Upravo je ta točnost važan podatak, pogotovo vještacima, jer postojanjem metode i podatka o točnosti, oni mogu iznijeti svoj stručni nalaz i mišljenje na sudu, imajući iza sebe podatak o točnosti procjene spola, koji sud može ocijeniti u sklopu ostalih dokaza (Hamilton, 1997). Do sada su na hrvatskoj suvremenoj populaciji s pomoću MSCT snimaka istražene mjere orbita (Krešić i sur., 2022) i prsne kosti (Bedalov i sur., 2019).

Treća metoda za analizu spola jest molekularna metoda, gdje se najčešće u setovima za identifikaciju DNK-a rabi amelogenin (Primorac i Schanfield, 2023). Amelogenin je protein koji se rabi u određivanju spola na temelju razlika X i Y kromosoma. Intron 1 AMELX-a sadržava deleciju od šest parova baza u odnosu na intron 1 AMELY-ona, što se može vidjeti nakon umnažanja DNK-a te gel-elektroforeze. Naime, ako su prisutni i AMELX i AMELY, tada su vidljive dvije vrpce (u muškaraca), a ako je prisutan samo AMELX, tada je vidljiva samo jedna vrpca (u žena). Tako je spol najjednostavnije odrediti molekularnim metodama jer je amelogenin sastavni biljeg većine setova za identifikaciju (Primorac i sur., 2008). No AMELY varira i unutar pojedinaca i unutar populacija, pa je zamijećeno da mutacija unutar AMELY (zbog umetanja šest parova baza) može prouzročiti da amplikon bude iste duljine kao AMELX. Također, moguće je da u nekih muškaraca AMELY bude u potpunosti izbrisan. I u jednome i u drugome slučaju doći će do pogrešnog određivanja spola jer će pri gel-elektroforezi biti vidljiva samo jedna vrpca (što će istraživača uputiti na to da je riječ o ženi, iako nije). Rađena su brojna istraživanja o učestalosti takvih varijacija te su one, koliko je za sada poznato, također populacijski specifične. U austrijskoj nacionalnoj bazi podataka pogreška je iznosila 0,018% (Steinlechner i sur., 2002), u Meksiku 0,081% (Velarde-Félix i sur., 2011), dok je u španjolskoj populaciji točnost iznosila 99,84% (Francès i sur., 2007).

Stoga se često preporučuje da se naprave i dodatne analize, poput analize SRY (Thangaraj, 2002). Ipak, riječ je o metodi koja iza sebe ima statističku pozadinu te se unatoč rijetkim, ali mogućim pogreškama, smatra zlatnim standardom pa se stoga kod primjene molekularnih metoda govori o određivanju spola. Nedostaci molekularnih metoda najviše proizlaze iz očuvanosti samih uzoraka pa tako u fragmentiranih uzoraka, uzoraka koji su dulje bili u zemlji ili vodi, spaljenih uzoraka i sl. može doći do degradacije DNK-a, što onda otežava analize (Latham i Miller, 2019). Uz to, u forenzičkim slučajevima analiza koštanih ostataka često prethodi, ili se odvija usporedno, s DNK analizama te je stoga važna primjena odgovarajuće metode za procjenu spola.

U ovom će se istraživanju analizirati nagib čeonke kosti za procjenu spola. Nagib čeonke kosti dio je standardne morfološke analize gdje se primjenjuje vizualni pregled lubanje. Kod muškaraca čelo je nakošeno zbog morfologije lubanje, izraženosti nadočnih lukova, veličine sinusa i oblika orbita, dok je kod žena upravo zbog nježnijih koštanih elemenata, kada se lubanja promatra iz profila, čelo položeno ravno (Šlaus, 2006; Iscan i Steyn, 2013). No preporuka je stručnjaka da se vizualni pregled zamijeni mjerenjem zbog izbjegavanja subjektivnosti i povećanja točnosti procjene spola. Prethodno je istraživanje pokazalo da postoji spolni dimorfizam i na hrvatskoj populaciji na mjeri frontalnoga nagiba, no ono se odnosilo na srednjovjekovne populacije (Petaros i sur., 2017). Navedeni se standardi ne bi smjeli primjenjivati na forenzičke slučajeve jer temporalne, sekularne i populacijske promjene dovode do promjena u dimenzijama i obliku lubanje (Lieberman i sur., 2000; Jantz i Meadows Jantz, 2000, Hubbe, 2009). Stoga je potrebno istražiti pokazuje li frontalni nagib na suvremenoj hrvatskoj populaciji spolni dimorfizam te ako pokazuje, utvrditi je li točnost procjene spola dovoljna za primjenu standarda za suvremenu hrvatsku populaciju.

2. MATERIJALI I METODE

2. 1. Materijali

Uzorak se sastojao od MSCT snimaka glave 160 pacijenata (80 muškaraca i 80 žena). Riječ je o retrospektivnom istraživanju gdje su uzete snimke pacijenata snimljenih u Kliničkom bolničkom centru Split i Zagreb. U Splitu su pacijenti snimljeni MSCT uređajem Definition Edge, Siemens AG Medical Solutions, Erlangen, Germany; a u Zagrebu Sensation AS 128, Siemens AG Medical Solutions, Erlangen, Germany. Iz istraživanja su isključene maloljetne osobe, osobe s traumom glave, kraniotomijom te bolestima koje mogu utjecati na mjerenja te također nisu uzete u obzir snimke u kojima je debljina sloja bila veća od milimetra.

Etičko odobrenje

Ovo istraživanje odobrila su etička povjerenstva: Kliničkog bolničkog centra Zagreb (Klasa: 8.1-21/216-3; Ur. br: 02/21 AG.), Kliničkog bolničkog centra Split (Klasa: 500-03/17-01/56; Ur. br.: 2181-147-01/06/M.S.-17-2) i Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti, Sveučilišta u Splitu (Klasa: 024-04/17-03/00026; Ur. br.: 2181-227-05-12-17-0003).

2. 2. Postupci

Snimke su obrađene u softveru OsiriX MD 12.5 (Pixmeo SARL, Geneva, Swiss 2021) s pomoću alata za trodimenzijsko renderiranje volumena (engl. *3D volume rendering* – VRT) gdje je lubanja postavljena u profilni položaj (lijevi profil), izrezana od ostataka (artefakti na snimci, ostale koštane strukture, npr. prvi vratni kralješak, podjezična kost) te potom otvorena s pomoću alata trodimenzijsko renderiranje površine (engl. *3D surface rendering*) i izvezena kao slika u 2D formatu. Prikazi su spremljeni u formatu TIFF. Potom su slike otvorene programom ImageJ (Rasband, 1997-2018) gdje je s pomoću alata Rotated Rectangle označena frankfurtska horizontala (ravnina koja prolazi točkama orbitale i porion). Glabela je potom označena kao najjisturenija gornja točka na području glabele, odnosno supraorbitalnih lukova, vidljiva iz profilnog pogleda (Petaros i sur., 2017). Potom je izmjerjen kut koji zatvaraju pravac koji prolazi glabelom (a paralelan je s frankfurtskom horizontalom) i tangenta na obris čeone kosti. Taj je kut nazvan frontalnim (glabelarnim) kutom (Petaros i sur., 2017) (Slika 1.).

Slika 1: Mjera kuta nagiba čeone kosti. Pravokutnikom je označena frankfurtska horizontala, a dvama pravcima mjera kuta nagiba čeone kosti

2. 3. Statistička analiza

Za rezultate mjerenja izračunani su deskriptivni statistički pokazatelji (srednja vrijednost, standardna devijacija – SD, raspon) te su razlike između mjera muškaraca i žena ispitane t-testom za nezavisne uzorke. Za dobivanje modela za klasifikaciju spola rabljena je diskriminantna funkcijska analiza. Točnost procjene spola testirana je metodom izostavljanja jednoga člana uzorka (engl. *leave one out*) za ukupni uzorak te zasebno za muškarce i žene. Statistička je analiza napravljena softverom IBM SPSS (verzija 22, SPSS Inc., Chicago, IL, USA), s razinom statističke značajnosti postavljenom na $P < 0,05$.

3. REZULTATI

Srednja vrijednost i standardna devijacija frontalnog nagiba u muškaraca iznosila je $68,51^\circ \pm 4,40$ (raspon $59,03^\circ - 78,34^\circ$), a u žena $80,19^\circ \pm 4,16$ (raspon $68,36^\circ - 80,19^\circ$).

T-test za nezavisne uzorke pokazao je da se muškarci i žene statistički značajno razlikuju u vrijednostima nagiba čela ($t = -17,246$; $P < 0,001$). Linearnom diskriminantnom analizom utvrđeno je da nagib čela također pokazuje značajne razlike između dviju skupina te ima visoku snagu razdvajanja pri klasifikaciji muškaraca i žena (Wilksov $\lambda = 0,347$; $F = 297,418$; $P < 0,001$).

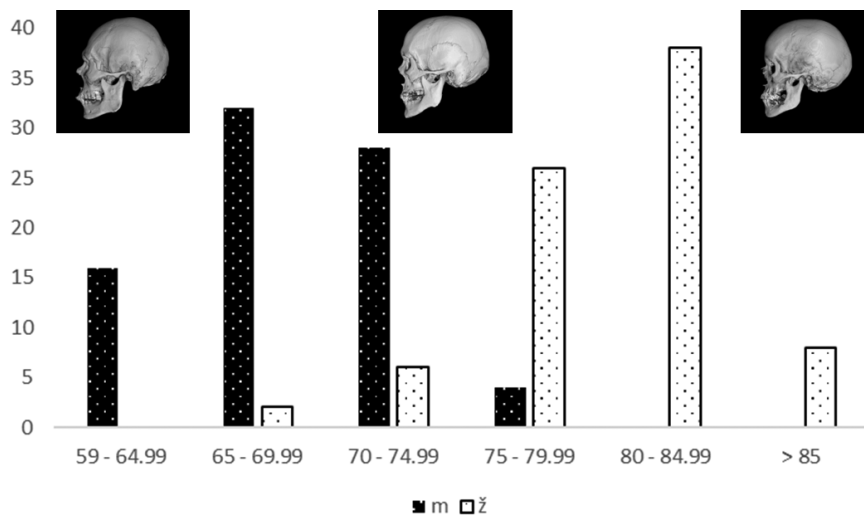
Izrađena je diskriminantna funkcija za procjenu spola:

$$(\text{frontalni nagib } (^\circ) \times 0,234) - 17,367$$

Mjera frontalnog nagiba nepoznate osobe uvrsti se u navedenu diskriminantnu funkciju. Ako je dobiveni rezultat manji od jedan, riječ je o muškarcu, a ako je veći od jedan, riječ je o ženi.

Točnost klasifikacije na križno vrednovanom uzorku iznosi 91,3% za muškarce, žene i ukupni uzorak.

Na Slici 2. prikazana je razdioba mjera nagiba čela za muškarce i žene te primjeri koštanih elemenata za ekstreme i graničnu vrijednost koja odjeljuje muškarce i žene ($73,34^\circ$). Na osi X prikazani su kutovi nagiba čela u rasponima od pet stupnjeva dok je na osi Y prikazan broj osoba u određenoj kategoriji (spolu). U rasponima višim od 80° i manjim od 70° gotovo nema preklapanja između spolova, dok su ona izražena oko granične vrijednosti, odnosno u rasponu od 70° do 80° .

Slika 2: Razdioba mjera nagiba čela po spolu i nagibu čela s primjerima izgleda frontalnoga nagiba

4. RASPRAVA

Rezultati ovoga istraživanja pokazali su kako u hrvatskoj populaciji čeonog nagiba ima jako izražen spolni dimorfizam te je dobar pokazatelj spola. Naime, točnost procjene spola koja iznosi 91,3% forenzički je relevantna osobito ako se uzme u obzir da je riječ o samo jednoj mjeri. Jednostavnost samoga mjerenja također se treba uzeti u obzir jer bi takvo mjerenje bilo dostupno i manje iskusnim istraživačima, dajući pri tome visok stupanj točnosti. Ovim se istraživanjem pokazalo da samo jedna mjera lubanje može biti forenzički važna te dosegnuti visok stupanj točnosti, gotovo poput analize DNK-a. To ne znači da se DNK analize ne bi trebale provoditi, no antropološke analize uvijek prethode analizama DNK-a, što, uzevši u obzir dugotrajnost i neizvjesnost analize DNK-a, istragu može uputiti u pravom smjeru i prije nego što se dobiju rezultati molekularnih analiza.

Točnost procjene spola dobivena u ovome istraživanju veća je od one dobivene u prethodnim istraživanjima. Primjerice, tako je u istraživanju Petaros i suradnika točnost procjene za portugalsku populaciju iznosila 71,8%, za američku bjelačku populaciju 71,7%, za američku crnačku populaciju 65,4% te za kinesku populaciju 66,3%. Granična vrijednost frontalnog nagiba koja odvaja muškarce i žene u svim navedenim populacijama (Portugalci, američki bijelci, američki crnci, Kinezi) iznosila je 78,2° (Petaros i sur., 2017). Granična vrijednost koja je u ovom istraživanju odvajala muškarce i žene bila je nešto niža i iznosila je 74,35°. Navedeni rezultat znači da osobe ženskog spola u hrvatskoj populaciji imaju nešto izraženiji (kosiji) čeonog nagib nego što je to pokazalo prethodno istraživanje. No važno je napomenuti da je u istraživanju Petaros i suradnika taj podatak zbiran, odnosno primjenjiv na čak četiri populacije koje uključuju europsku, sjevernoameričku i azijsku populaciju (Petaros i sur., 2017) te stoga uključuje i različite točnosti procjene spola u svakoj od njih. S druge strane, nešto viša točnost procjene spola primjenom mjerenja čeonoga nagiba pokazana je u istraživanju na američkim bijelcima i iznosila je 82,4% (Abdel Fatah i sur., 2014).

Razlozi veće točnosti procjene spola u ovome istraživanju možda se kriju u veličini promatrane populacije, ali i dataciji kostura iz pojedinih zbirki gdje pojedine zbirke sadrže koštane ostatke datirane prije sto godina (primjerice, u Terryjevoj zbirci sve su osobe rođene prije 1890). (Yurka, 2014). Zbirka Hamann-Todd koja je također upotrijebljena u istraživanju Petaros i sur. (Petaros i sur., 2017), sastoji se od osoba umrlih u razdoblju od 1912. do 1938. (Museum of Natural History, n.d.). Nadalje, kineska populacija koja je analizirana u istom istraživanju ima neujednačen broj muškaraca i žena (upola manje muškaraca), iako je riječ o suvremenom uzorku, gdje su podatci prikupljeni iz CT snimaka (Petaros i sur., 2017). Upravo navedeno upućuje na važnost analize suvremenih populacija za izradu standarda za forenzičku uporabu te na važnost prikupljanja reprezentativnoga uzorka.

Također, zanimljivo je da se samo jednom, pojedinačnom mjerom lubanje može s većom točnošću procijeniti spol nego kombinacijom mjera lubanje, ali i drugih kostiju. Primjerice, istraživanje Spradleya i Jantza na američkoj populaciji pokazalo je da su za procjenu spola s pomoću standardnih mjera bolje mjere dugih kostiju nego mjere lubanje. Naime, točnost multivarijantne procjene spola na postkranijalnim elementima iznosila je do 94%, dok najbolja kombinacija mjera lubanje nije prelazila 90% točnosti. Važno je napomenuti da su oni u svome istraživanju rabili isključivo standardne mjere kostura (Spradley i Jantz, 2011), što upućuje na važnost testiranja i ostalih mjera na kosturu jer je to istraživanje pokazalo točnost od 91,3%, što je u njihovu istraživanju nadmašeno samo kombinacijom mjera postkranijalnoga kostura.

Iako je ovo istraživanje provedeno na relativno malom uzorku, pokazalo je potencijal čeonog nagiba za procjenu spola na hrvatskoj populaciji. Također, kako bi se dodatno potvrdili točnost i promjenjivost izrađenih standarda, poželjno bi bilo dodatno validirati diskriminantnu funkciju, i to na neovisnom testnom uzorku.

Buduća istraživanja trebala bi se orijentirati na nestandardne mjere kostura na koštanim strukturama koje su se pokazale važnima i u morfološkom pregledu kostura. Tako su za ovo istraživanje odabrani upravo čeona kost i nagib čela koji, prema sadašnjim saznanjima, ima izražen spolni dimorfizam, ne samo pri morfološkom pregledu koštanih ostataka nego i pri mjerenju kostura. Navedeno je važno i u forenzičkim slučajevima, pogotovo jer se mogu napraviti i retrogradna mjerenja (s fotografije kostura), a i sama bi se fotografija s terena mogla poslati u antropološki laboratorij kako bi se spol procijenio u nekoliko minuta. Razlog se krije u tomu što se za mjerenje kuta nagiba čeone kosti ne treba kalibrirati slika jer je riječ o mjeri kuta, dok je za druge (linearne) mjere lubanje potrebno dodati mjernu traku koju je teško dodati u pravu ravninu, što onda otežava mjerenje linearnih mjera s fotografija.

5. ZAKLJUČAK

Ovo je istraživanje pokazalo važnost uporabe nestandardnih mjera u biološkoj i forenzičkoj antropologiji, pogotovo onih struktura koje su prepoznate kao dobre za morfološku procjenu spola, jer ih je s pomoću današnje tehnologije moguće kvantificirati. Dodatna prednost kvantificiranja morfoloških metoda jest i u tome što ih mogu upotrebljavati i osobe koje nisu stručnjaci u području, jer je riječ o jednostavnom mjerenju. Visoka točnost procjene spola s pomoću mjerenja čeonoga nagiba trebala bi pomoći forenzičkim i biološkim antropolozima u njihovu svakodnevnom radu.

LITERATURA

1. Abdel Fatah, E. E., Shirley, N. R., Jantz, R. L., & Mahfouz, M. R. (2014). Improving sex estimation from crania using a novel three-dimensional quantitative method. *Journal of Forensic Sciences*, 59(3), 590–600.
2. Bašić, Ž., Anerić, I., Vilović, K., Petaros, A., Bosnar, A., Madžar, T., ... & Anđelinović, Š. (2013). Sex determination in skeletal remains from the medieval Eastern Adriatic coast – discriminant function analysis of humeri. *Croatian medical journal*, 54(3), 272–278.
3. Bedalov, A., Bašić, Ž., Marelja, I., Dolić, K., Bukarica, K., Missoni, S., Šlaus, M., Primorac, D., Anđelinović, Š., & Kružić, I. (2019). Sex estimation of the sternum by automatic image processing of multi-slice computed tomography images in a Croatian population sample: a retrospective study. *Croatian medical journal*, 60(3), 237–245.
4. Bruzek, J., & Murail, P. (2006). Methodology and reliability of sex determination from the skeleton. *Forensic anthropology and medicine: complementary sciences from recovery to cause of death*, 225–242.
5. Ekštajn, H., Kružić, I., & Bašić, Ž. (2021). Forensic investigation of a mass grave at Ovčara, near Vukovar, of victims killed by the Serbian army in 1991. *ST-OPEN*, 2, 1–26.
6. Francès, F., Portolés, O., González, J. I., Coltell, O., Verdú, F., Castelló, A., & Corella, D. (2007). Amelogenin test: From forensics to quality control in clinical and biochemical genomics. *Clinica Chimica Acta*, 386(1-2), 53–56.
7. Hubbe, M., Hanihara, T., & Harvati, K. (2009). Climate signatures in the morphological differentiation of worldwide modern human populations. *The Anatomical Record: Advances in Integrative Anatomy and Evolutionary Biology*, 292(11), 1720–1733.
8. Hamilton, H. G. (1997). The movement from Frye to Daubert: Where do the states stand. *Jurimetrics*, 38, 201.
9. Iscan, M. Y., & Steyn, M. (2013). *The human skeleton in forensic medicine*. Charles C Thomas Publisher. Illinois, USA.
10. Jantz, R. L., & Meadows Jantz, L. (2000). Secular change in craniofacial morphology. *American Journal of Human Biology: The Official Journal of the Human Biology Association*, 12(3), 327–338.
11. Jerković, I., Bašić, Ž., Kružić, I., & Anđelinović, Š. (2018). Creating reference data on sex for ancient populations using the Probabilistic Sex Diagnosis method: A validation test using the results of aDNA analysis. *Journal of Archaeological Science*, 94, 44–50.
12. Jerković, I., Bašić, Ž., Bareša, T., Krešić, E., Hadžić, A. A., Dolić, K., Čavar Borić, M., Budimir Mršić, D., Čavka, M., Šlaus, M., Primorac, D., Anđelinović, Š., & Ivana Kružić (2022). The repeatability of standard cranial measurements on dry bones and MSCT images. *Journal of Forensic Sciences*, 67(5), 1938–1947.
13. Klein, N. S. (2014). *A Comparative Study of Human Decomposition Research Facilities in the United States: The Role of "Body Farms" in Forensic Applications*. Louisiana State University and Agricultural & Mechanical College.
14. Krešić, E., Bašić, Ž., Jerković, I., Kružić, I., Čavka, M., & Erjavec, I. (2022). Sex estimation using orbital measurements in the Croatian population. *Forensic Science, Medicine and Pathology*, 1–7.
15. Langley, N. R., Jantz, L. M., Ousley, S. D., Jantz, R. L., & Milner, G. (2016). Data collection procedures for forensic skeletal material 2.0. *University of Tennessee and Lincoln Memorial University*.

16. Langley, N. R., Jantz, L. M., McNulty, S., Maijanen, H., Ousley, S. D., & Jantz, R. L. (2018). Error quantification of osteometric data in forensic anthropology. *Forensic science international*, 287, 183–189.
17. Latham, K. E., & Miller, J. J. (2019). DNA recovery and analysis from skeletal material in modern forensic contexts. *Forensic sciences research*, 4(1), 51–59.
18. Lessig, R., & Rothschild, M. (2012). International standards in cases of mass disaster victim identification (DVI). *Forensic science, medicine, and pathology*, 8, 197–199.
19. Lieberman, D. E., Pearson, O. M., & Mowbray, K. M. (2000). Basicranial influence on overall cranial shape. *Journal of human evolution*, 38(2), 291–315.
20. Museum of Natural History, T. C. (n.d.). *Collection Areas & Database | Cleveland Museum of Natural History*. Collection Areas & Database | Cleveland Museum of Natural History. <https://www.cmnh.org/human-health-evolutionary-medicine/collection-database>.
21. Petaros, A., Caplova, Z., Verna, E., Adalian, P., Baccino, E., de Boer, H. H., ... & Cattaneo, C. (2021). The Forensic Anthropology Society of Europe (FASE) map of identified osteological collections. *Forensic science international*, 328, 110995.
22. Petaros, A., Garvin, H. M., Sholts, S. B., Schlager, S., & Wärmländer, S. K. (2017). Sexual dimorphism and regional variation in human frontal bone inclination measured via digital 3D models. *Legal Medicine*, 29, 53–61.
23. Primorac, D., Marjanović, D., Lauc, G., Čurić, G., Gornik, I., Anđelinović, Š., ... & Asplen, C. (2008). *Analiza DNA u sudskoj medicini i pravosuđu*. Medicinska naklada.
24. Primorac, D., & Schanfield, M. (Eds.). (2023). *Forensic DNA applications: An interdisciplinary perspective*. CRC Press.
25. Rasband, W. S., ImageJ, U. S. National Institutes of Health, Bethesda, Maryland, USA, <https://imagej.nih.gov/ij/>, 1997–2018.
26. Steinlechner, M., Berger, B., Niederstätter, H., & Parson, W. (2002). Rare failures in the amelogenin sex test. *International journal of legal medicine*, 116(2), 117–120.
27. Spradley, M. K., & Jantz, R. L. (2011). Sex estimation in forensic anthropology: skull versus postcranial elements. *Journal of forensic sciences*, 56(2), 289–296.
28. Šlaus, M., Strinović, D., Škavić, J., & Petrovečki, V. (2003). Discriminant function sexing of fragmentary and complete femora: standards for contemporary Croatia. *Journal of forensic sciences*, 48(3), JFS2002159.
29. Šlaus, M., Tomičić, Z., Uglešić, A., & Jurić, R. (2004). Craniometric relationships among medieval Central European populations: implications for Croat migration and expansion. *Croatian medical journal*, 45(4), 434–444.
30. Mario Šlaus: Bioarheologija – demografija, zdravlje, traume i prehrana starohrvatskih populacija, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
31. Šlaus, M., Bedić, Ž., Strinović, D., & Petrovečki, V. (2013). Sex determination by discriminant function analysis of the tibia for contemporary Croats. *Forensic science international*, 226(1–3), 302.e1–302.e4.
32. Thangaraj, K., Reddy, A. G., & Singh, L. (2002). Is the amelogenin gene reliable for gender identification in forensic casework and prenatal diagnosis? *International journal of legal medicine*, 116, 121–123.
33. Velarde-Félix, J. S., Salazar-Flores, J., Martínez-Cortés, G., García, A. F., Muñoz-Valle, J. F., Ríos-Tostado, J. J., Rubi-Castellanos, R., & Rangel-Villalobos, H. (2011). Deletion mapping and paternal origin of a Mexican AMELY negative male. *Legal Medicine*, 13(5), 262–264.

34. Yurka, L. N. (2014). An Evaluation of Metric Methods of Race Differentiation in the Human Pelvic Girdle for the Application of Expert Witness Testimony.

Zahvala: Ovim putem želim zahvatiti studentici Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu za pomoć pri prikupljanju podataka i generiranju 2D slika iz 3D zapisa.

Financiranje: Ovo je istraživanje financirala Hrvatska zaklada za znanost Uspostavnim istraživačkim projektom HRZZ-UIP2020-02-7331 – Forenzička identifikacija ljudskih ostataka analizom MSCT snimaka (CTforID).

Abstract _____

Željana Bašić

Forensic Sex Estimation of Skeletal Remains Using Frontal Bone Inclination

Sex estimation is one of the first steps in the forensic identification of human skeletal remains, so it is necessary to develop reliable methods for sex estimation for the Croatian population, taking into consideration the population specificity discussed in previous papers. Until now, apart from a small number of studies, sexual dimorphism has not been investigated for the Croatian population (except for the femur, tibia, sternum, and orbits). Therefore, the aim of this study was to analyze the sex dimorphism of the frontal bone inclination in the modern Croatian population using computed tomography (MSCT) scans. The measurement of the inclination of the frontal bone was chosen because it is also important in the morphological sex assessment, but it has not been quantified until now. In total, 180 MSCT images were included in the research; that is, 180 skulls (90 men and 90 women) of known sex and age were analyzed. The frontal (glabellar) angle - the angle enclosed by the line that passes through the glabella parallel to the Frankfurt horizontal plane and tangent to the outline of the frontal bone- was measured. Sexual dimorphism was tested, with the level of statistical significance set at $P < 0.05$. Discriminant functional analysis was used to obtain a model for sex classification. The measurement of the inclination of the frontal bone showed a statistically significant sexual dimorphism ($P < 0.001$). The accuracy of sex estimation for men and women and the total sample was 91.3%. This research has shown that the sexual dimorphism of the frontal bone inclination in the modern Croatian population is extremely pronounced and that it can be used in forensic cases to estimate sex. The research also pointed to the importance of using medical images in forensics and the inclusion of non-standard measures in developing standards for sex estimation.

Keywords: sex estimation, contemporary sample, forensics, MSCT, frontal bone inclination.

BRUNO ČERINA*, IVANA GLAVINA JELAŠ**, FRANJO FILIPOVIĆ***

Analiza učestalosti samoubojstava u Hrvatskoj prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19

Sažetak

Pandemija bolesti prouzročena koronavirusom (COVID-19) počela je potkraj 2019. i vrlo se brzo proširila cijelim svijetom. Od samih početaka pandemije postojala je zabrinutost da bi se stope samoubojstava mogle povećati. Istraživanja na tu temu iz drugih zemalja daju različite rezultate, stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitivanje broja pokušanih i dovršenih samoubojstava u Republici Hrvatskoj prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19. Rezultati su pokazali da nije došlo do statistički značajne promjene između dvaju razdoblja u ukupnom broju samoubojstava i pokušaja samoubojstava, no nađene su određene znatne promjene. Uočen je znatan pad broja dovršenih samoubojstava među muškarcima u dobi od 36 do 50 godina te porast ukupnog broja samoubojstava i pokušaja od čak 58,49% među djevojkama u dobi od 15 do 18 godina. U pandemijskom razdoblju češće su birani načini izvršenja samoubojstava koji se mogu izvesti u domu u odnosu na one koji zahtijevaju napuštanje doma. Znatan pad izvršenih samoubojstava zabilježen je u travnju 2020. u odnosu na prosječan broj samoubojstava u istom mjesecu 2018. i 2019. godine. Do još jednog znatnog pada broja izvršenih samoubojstava u odnosu na pretpandemijsko razdoblje dolazi u rujnu 2021. godine. Dugoročne učinke pandemije na samoubojstva i mentalno zdravlje i dalje nije moguće procijeniti, stoga postoji potreba za daljnjim istraživanjima na tu temu.

Ključne riječi: samoubojstvo, pokušaj samoubojstva, COVID-19, mentalno zdravlje, pandemija.

---

* Bruno Čerina, student, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, MUP RH.

** Ivana Glavina Jelaš, doc. dr. sc., profesor Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti – voditelj savjetovališta za studente, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, MUP RH.

*** Franjo Filipović, voditelj pregovarača specijalne policije, Zapovjedništvo za intervencije, MUP RH.

1. UVOD

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (WHO, 2022), više od 700.000 ljudi godišnje oduzme si život, dok je pokušaja samoubojstava još i više. Procjenjuje se da na svako dovršeno samoubojstvo dolazi 8 do 25 pokušaja samoubojstava (Vuksan-Ćusa, 2012). Prema mortalitetnoj statistici Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ, 2022), u Hrvatskoj su izvršena samoubojstva jedan od vodećih uzroka smrti. Na svjetskoj ljestvici nalazimo se na 22. mjestu, a u odnosu na države članice Europske unije, na šestome smo mjestu (WHO, 2022).

Samoubojstvo se definira kao akt, čin, aktivnost ili radnja kojom osoba vlastitom voljom, željom ili odlukom svjesno, namjerno i planski sama sebe usmrćuje (Stanić, 1999). Uz definiciju samoubojstva nužno je odrediti i pojam suicidalnoga ponašanja. Psihijatrijski institut sveučilišta Columbia izradio je klasifikacijski algoritam procjene suicidalnog ponašanja (engl. *Columbia Classification Algorithm of Suicide Assessment – C-CASA*) koji ga razvrstava u tri kategorije: suicidalni događaji (samoubojstva, pokušaji samoubojstva, zaustavljeni pokušaj samoubojstva i suicidalne ideje), nesuicidalni događaji (samoozljeđujuća ponašanja bez suicidalne intencije, kao i događaji kod kojih ne postoji ni namjera samoozljeđivanja) i nedeterminirani događaji (nije poznata suicidalna intencija ili nema dovoljno informacija) (Marčinko, 2011).

Čimbenici rizika za počinjenje samoubojstva predstavljaju karakteristike osobe ili njezine okoline koje povećavaju mogućnost počinjenja samoubojstva. Neki od ključnih čimbenika su psihološki i socijalni stresori, nepovoljni životni događaji, osjećaj zarobljenosti, životni prijelazi i gubitci, fizička bolest i psihički poremećaji (Fazel i Runeson, 2020). U literaturi se spominju i istospolna orijentiranost, razvod braka, fizička bolest, problemi sa zakonom (Bradaš i sur., 2012), impulzivnost i pristup smrtonosnom oružju ili sredstvima (Fazel i Runeson, 2020). Psihijatrijski poremećaji jedan su od najvećih rizičnih čimbenika. Naime, više od 90% od ukupnog broja samoubojstava počinile su osobe koje zadovoljavaju dijagnostičke kriterije nekog psihijatrijskog poremećaja (Marčinko i sur., 2011). Namjerno samoozljeđivanje bez smrtnog ishoda također je poznati prediktor samoubojstva. Prema Carroll, Metcalfe i Gunnell (2014), jedan od 25 pacijenata koji dolaze u bolnicu zbog samoozljeđivanja počinio će samoubojstvo u sljedećih pet godina. Obiteljska povijest samoubojstava također je važan čimbenik rizika, a pokazuje se da suicidalno ponašanje majke ima veći utjecaj od suicidalnog ponašanja oca (Kuramoto i sur., 2010). Dalje, što su mlađa djeca kada dožive suicidalno ponašanje svojih roditelja, to je njihov životni rizik od samoubojstva veći (Wilcox i sur., 2010). Među važne rizične čimbenike spadaju i psihofizičko i seksualno zlostavljanje u djetinjstvu (Lopez-Castroman i sur., 2013). Stresni životni događaji prethode mnogim samoubojstvima i pokušajima samoubojstva. Takvi događaji uključuju poteškoće u ljubavnoj vezi (posebno razvod) te smrt partnera ili bliske osobe. Drugi rizični čimbenici uključuju saznanje o dijagnozi kronične ili terminalne bolesti, osobito u prvom tjednu, primjerice nakon dijagnoze karcinoma. Rizik od samoubojstva također je povećan među žrtvama napada, osobama koje su uhićene i zatvorenicima (Fazel i Runeson, 2020). Čini se da je i nezaposlenost posebno povezana s rizikom od samoubojstva s obzirom na to da dovodi do povećanih obiteljskih napetosti, povećane izolacije od drugih te gubitka samopoštovanja i samopouzdanja (Preti, 2003).

Globalna zdravstvena kriza kao što je pandemija bolesti COVID-19 također se može promatrati kao jedan od navedenih čimbenika rizika. Prema Wassermanu (1992), izvanredna

stanja povezana sa zaraznim bolestima znatno povećavaju prisutnost i ozbiljnost čimbenika rizika za samoubojstva. Zorteo i sur. (2021) navode da su prethodne epidemije poput SARS-a (2003.) bile povezane s porastom broja smrtnih slučajeva prouzročenih samoubojstvom. Nadalje, strah da će ograničenja za suzbijanje širenja koronavirusa dovesti do recesije također mogu biti povezana s povećanim rizikom od samoubojstava. Istraživanja pokazuju da su ekonomski padovi obično povezani s višim stopama samoubojstava u usporedbi s razdobljima relativnog prosperiteta (Oyesanya, Lopez-Morinigo, Dutta, 2015). Vodeće teorije o samoubojstvu naglašavaju ključnu ulogu društvenih veza u prevenciji samoubojstva. Suicidalne misli i ponašanja povezani su s društvenom izolacijom i usamljenošću. Stoga je, iz perspektive prevencije samoubojstva, bilo zabrinjavajuće to što je glavna strategija za sprječavanje širenja koronavirusa bilo socijalno distanciranje (Reger, Stanley, Joiner, 2020). Tjelesne bolesti, kakva je i bolest prouzročena koronavirusom, također su vrlo često okidač za suicidalno ponašanje (Karlović i sur., 2011). Naposljetku, smanjeni pristup skrbi za mentalno zdravlje može negativno utjecati na pacijente sa suicidalnim idejama. Dalje, kako u cijelom svijetu, tako su i u Hrvatskoj napori državnih vlasti i zdravstvenih stručnjaka bili usmjereni ponajprije na zbrinjavanje bolesnih pojedinaca i sprječavanje daljnjeg širenja virusa. No mnogi zdravstveni stručnjaci ističu da je nedovoljno pažnje posvećeno učincima pandemije na mentalno zdravlje. Naime, proveden je niz istraživanja koja pokazuju povezanost pandemije s različitim psihičkim tegobama poput tjeskobe, straha od zaraze, depresije i nesanicice (Sher, 2020). Društvena izolacija, tjeskoba, strah od zaraze, neizvjesnost, kroničan stres i ekonomske poteškoće mogu dovesti do razvoja ili pogoršanja poremećaja povezanih sa stresom i suicidalnosti kod pojedinaca s otprije postojećim psihijatrijskim poremećajima, slabo otpornih osoba, osoba koje žive u područjima s visokom prevalencijom koronavirusa i ljudi koji imaju člana obitelji ili prijatelja koji je umro od bolesti prouzročene koronavirusom (Lieberman i Olfson, 2020). Zbog navedenog se već u samim počecima pandemije predviđalo da će doći do povećanja stope samoubojstava. Zorteo i sur. (2021), primjerice, navode nekoliko specifičnih značajki ove pandemije koje su mogle pridonijeti riziku od samoubojstva, uključujući produljenu karantenu i samoizolaciju, rašireni društveni strah, ozbiljan ekonomski stres, nedostatak medicinske opreme, smanjen pristup skrbi za mentalno zdravlje i izravan učinak samog koronavirusa na mozak. Nalazi njihova pregleda ranijih istraživanja podupiru povezanost između prethodnih epidemija i povećanog rizika od ishoda povezanih sa samoubojstvom. Nadalje, prva istraživanja na tu temu upućivala su na to da u početnim mjesecima pandemije nije došlo do porasta stope samoubojstava ili da je čak došlo do pada. Tako su Faust i sur. (2020) u svom istraživanju utvrdili kako u Massachusettsu (SAD) nije došlo do znatne promjene u broju samoubojstava. Pirkis i sur. (2021) analizirali su podatke o samoubojstvima u prvim mjesecima pandemije iz dvadeset i jedne države te zaključili da stope samoubojstava nisu povećane. Deisenhammer i Kemmler (2020) su, pak, pokazali kako je, u usporedbi s posljednje tri nepandemijske godine (2017. – 2019.), u austrijskoj pokrajini Tirolo broj samoubojstava tijekom prvih šest pandemijskih mjeseci bio manji od prosjeka. Objašnjenje toga daju Madianos i Evi (2010) koji su zaključili da, barem kratkoročno, često dolazi do pada stope samoubojstava neposredno nakon katastrofe. Oni to pripisuju razdoblju tzv. medenog mjeseca ili onome što Gordon (2011) naziva fenomenom „zblizavanja“. Naime, pojačan osjećaj pripadnosti, otpornosti i društvene povezanosti ili pronalaženja smisla u kontekstu nevolja poput globalne pandemije, potencijalno može imati suprotan učinak od očekivanog, štiteći od samoubojstva (Zorteo i sur., 2021). Nadalje, zajednice su možda aktivno pokušavale podržati rizične pojedince, ljudi su se možda povezali na nove načine, a neki su odnosi možda ojačani tako što su članovi kućanstva provodili više vremena zajedno. Nekima je svakodnevni stres možda bio smanjen

tijekom boravka kod kuće, a drugima je kolektivni osjećaj „svi smo u ovome zajedno“ mogao biti koristan. (Pirkis i sur., 2021). Navedeno mogu objasniti i velikodušne Vladine subvencije, skraćeno radno vrijeme i zatvaranje škola. No mjesečne stope samoubojstava porasle su za 16% tijekom drugog vala (od srpnja do listopada 2020.). Naime, trendovi porasta samoubojstava u određenim skupinama mogu ostati nezamijećeni kada se gledaju samo ukupne stope. John i sur. (2020) navode da je u brojnim istraživanjima istaknuto kako je mentalno zdravlje djece i mladih nerazmjerno pogođeno u usporedbi sa starijim odraslim osobama, a neka istraživanja sugeriraju porast suicidalnih misli i samoozljeđivanja.

S obzirom na do sada izneseno, cilj ovog rada jest analiza učestalosti samoubojstava i pokušaja samoubojstava u razdoblju prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19 u Republici Hrvatskoj, pri čemu problem istraživanja glasi:

P1. Usporediti učestalost samoubojstava u Hrvatskoj prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19.

Budući da je pandemija ovog virusa novost u epidemiološkom pogledu i da u trenutku pisanja rada nije službeno završila te s obzirom na nejednoznačne rezultate do sada provedenih istraživanja na analiziranu temu, izostavljeno je postavljanje istraživačke hipoteze.

2. METODA

2.1. Prikupljanje podataka

Kao izvori podataka korišteni su mortalitetne statistike Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (Izvešća o umrlim osobama) i statistički pregledi temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova. Obuhvaćena su sva samoubojstva u promatranom razdoblju. Budući da su u trenutku pisanja ovog rada od službenog početka pandemije prošle dvije godine, u analizu je, radi usporedbe, uvršteno jednako razdoblje i prije pandemije.

2.2. Statistička analiza

Kao pandemijske godine uzete u analizu označene su 2020. i 2021., dok su kao pretpandemijske godine označene dvije ranije godine – 2018. i 2019. godina. Korišten je zbroj podataka po kategoriji – $\sum(2018. \text{ i } 2019.)$ i $\sum(2020. \text{ i } 2021.)$ na temelju čega je računana trend porasta ili pada u postotku. Statistička značajnost dobivenih razlika ispitana je s pomoću hi-kvadrat testa. Analiza je provedena korištenjem statističkog paketa SPSS 18.0.

3. REZULTATI I RASPRAVA

U promatranom razdoblju (2018. – 2021.) izvršeno je 2361 samoubojstvo, a prijavljeno je još 2977 pokušaja. U Tablici 1. prikazani su podaci o broju pokušanih i dovršenih samoubojstava prije i tijekom pandemije te trend porasta odnosno pada.

	Σ (2018. i 2019.)	Σ (2020. i 2021.)	Trend u %	χ^2	df	p
POKUŠANO	1472	1505	+2,24%	3.214	1	0,55
DOVRŠENO	1223	1138	-6,95%	2.987	1	0,08
UKUPNO	2695	2643	-1,93%	6.125	1	0,48

Tablica 1: Samoubojstva u RH prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19

Vidi se da nije došlo do statistički značajne promjene u ukupnom broju pokušanih i dovršenih samoubojstava tijekom pandemije u odnosu na promatrano razdoblje prije pandemije. Osim navedene pojave tzv. medenog mjeseca (Madianos i Evi, 2010), odnosno fenomena „zblizavanja“ (Gordon 2011) i ostalih potencijalnih objašnjenja navedenih u uvodnom dijelu rada, ovaj se rezultat može pripisati i različitim pojavama, odnosno aktivnostima u našoj zemlji. Primjerice, rano je stavljen naglasak na potencijalne negativne učinke pandemije na mentalno zdravlje. Hrvatska je poprilično brzo reagirala na prijetnju mentalnom zdravlju. Uspostavljen je novi nacionalni broj (113) koji je općoj populaciji bio dostupan 24 sata na dan i građanima omogućavao dobivanje informacija o bolesti COVID-19, pomažući ublažiti tjeskobu i ostale teškoće onima kojima je bila potrebna pomoć u pandemijskom razdoblju. Uspostavljen je i niz telefonskih brojeva za psihosocijalnu podršku građanima i zdravstvenim djelatnicima. Primjerice, Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“ stavio je na raspolaganje dodatne telefonske linije za pružanje psihološke pomoći osobama u samoizolaciji ili karanteni. Psihijatrijska bolnica Ugljan također je otvorila telefonsko psihološko savjetovalište radi pružanja psihološke pomoći ljudima u vezi s pandemijom koronavirusa. Psiholozi i psihijatri u KBC-u Sestre milosrdnice u Zagrebu organizirali su psihološke krizne intervencije na licu mjesta i telefonske/internetske konzultacije (Peitl, Zatezalo, Karlović, 2020). To su samo neki od primjera. Izdano je i distribuirano mnogo informativnih letaka i brošura s preporukama za očuvanje mentalnog zdravlja u vrijeme pandemije. Konačno, umanjenu rizičnih čimbenika poput gubitka posla, nezaposlenosti i ekonomske neizvjesnosti, a koje pridonose narušavanju mentalnog zdravlja, vjerojatno su pridonijele i državne potpore za ublažavanje negativnih posljedica pandemije bolesti COVID-19 na gospodarstvo. Od sredine ožujka do početka travnja 2020. Vlada Republike Hrvatske uvela je oko 70 takvih mjera. Te mjere pomogle su zaštititi radna mjesta i očuvati životni standard brojnih zaposlenih i samozaposlenih građana. Navedeno je u skladu s istraživanjem Tanake i Okamota (2021) koji ističu ulogu vladinih subvencija.

U Tablici 2. prikazani su podaci o broju pokušanih i dovršenih samoubojstava prije i tijekom pandemije – u odnosu na spol.

MUŠKARCI	2018.	2019.	2020.	2021.	Σ 1	Σ 2	Trend u %	χ^2	df	p
POKUŠANO	436	397	399	414	833	813	-2,40%	.652	1	0,62
DOVRŠENO	501	448	449	447	949	896	-5,58%	2.312	1	0,22
UKUPNO	937	845	848	861	1782	1709	-4,10%	2.472	1	0,22
ŽENE	2018.	2019.	2020.	2021.	Σ 1	Σ 2	Trend u %	χ^2	df	p
POKUŠANO	346	293	363	329	639	692	+8,29%	.423	1	0,15
DOVRŠENO	156	118	117	125	274	242	-11,68%	3.213	1	0,16
UKUPNO	502	411	480	454	913	934	+2,30%	2.873	1	0,63

Tablica 2: Analiza pokušanih i dovršenih samoubojstava u RH prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19 – prema spolu

Istraživanja pokazuju da samoubojstvo češće čine muškarci, dok su pokušaji samoubojstva češći kod žena (Barrigon i Cegla-Schwartzman, 2020). U bogatijim zemljama tri puta više muškaraca umire od samoubojstva, ali u zemljama s niskim i srednjim dohotkom omjer muškaraca i žena mnogo je manji te iznosi 1,5 muškaraca na svaku ženu. Muškarci tri do četiri puta češće počine samoubojstvo, dok kod žena češće samoubojstvo ostaje u pokušaju. To se objašnjava time da muškarci primjenjuju smrtonosnije metode samoubojstva (vješanje, uporaba vatrenog oružja) dok se žene odlučuju na manje smrtonosne metode poput predoziranja lijekovima (Marčinko, 2011). U Hrvatskoj se omjer izvršenih samoubojstava muškaraca i žena u RH kreće u rasponu od 2,2 do 3,85:1 (HZJZ, 2022). U promatranom se razdoblju taj omjer kretao od 3,21 do 3,84:1. Kod pokušaja samoubojstava taj se omjer smanjuje na 1,2:1. Dalje, samoubojstvo je u promatranom razdoblju izvršilo 1845 muškaraca (78,14%) i 516 žena (21,86%). Kada je riječ o pokušajima samoubojstva, takvih je slučajeva 1646 kod muškaraca (55,29%), a 1331 kod žena (44,71%). Rezultati su pokazali da ni kod muškaraca ni kod žena nije došlo do statistički značajne promjene u broju pokušanih i dovršenih samoubojstava. Kod muškaraca je primjetan blagi pad u obje kategorije, dok je kod žena došlo do porasta pokušaja te do smanjenja broja dovršenih samoubojstava, ali, kako je već navedeno, bez statističke značajnosti u promjenama.

Analiza broja samoubojstava prije i tijekom pandemije – u odnosu na dob prikazani su u tablicama 3., 4., 5. i 6. Prikazani su podaci o broju pokušanih i dovršenih samoubojstava te trend porasta/pada samoubojstava prema dobnim skupinama. Jedine statističke značajne razlike u promatrana dva razdoblja nađene su u dobnim skupinama od 36 do 50 te 15 do 18 godina.

	POKUŠANO				DOVRŠENO				UKUPNO			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
do 14	12	9	1	13	3	2	2	1	15	11	3	14
15 - 18	47	27	51	50	7	4	8	6	54	31	59	56
19 - 25	70	79	73	72	38	24	36	18	108	103	109	90
26 - 35	117	108	123	101	40	44	50	52	157	152	173	153
36 - 50	206	183	212	206	125	145	96	108	331	328	308	314
51 - 65	186	149	147	168	207	129	149	162	393	278	296	330
> 65	144	135	155	133	237	218	225	225	381	353	380	358

Tablica 3: Samoubojstva i pokušaji samoubojstava u RH prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19 – prema dobnim skupinama

	POKUŠANO			DOVRŠENO			UKUPNO		
	∑ 1	∑ 2	Trend u %	∑ 1	∑ 2	Trend u %	∑ 1	∑ 2	Trend u %
do 14	21	14	-33,33%	5	3	-40,00%	26	17	-34,62%
15 - 18	74	101	+36,49%	11	14	+27,27%	85	115	+35,29%
19 - 25	149	145	-2,68%	62	54	-12,90%	211	199	-5,69%
26 - 35	225	224	-0,44%	84	102	+21,43%	309	326	+5,50%
36 - 50	389	418	+7,46%	270	204	-24,44%	659	622	-5,61%
51 - 65	335	315	-5,97%	336	311	-7,44%	671	626	-6,71%
> 65	279	288	+3,23%	455	450	-1,10%	734	738	+0,54%

Tablica 4: Trend porasta/pada samoubojstava i pokušaja samoubojstava u RH – prema dobnim skupinama

	2018.	2019.	2020.	2021.	Σ 1	Σ 2	Trend u %	χ ²	df	p
MUŠKARCI	99	118	74	85	217	159	-26,73%	.389	1	0,003
ŽENE	26	27	22	23	53	45	-15,09%	.945	1	0,419
UKUPNO	125	145	96	108	270	204	-24,44%	2.571	1	0,002

Tablica 5: *Dovršena samoubojstva – dobna skupina 36 do 50 godina*

U dobnoj skupini od 36 do 50 godina zabilježen je statistički značajan pad u broju samoubojstava od 24,44% te je za tu dobnu skupinu napravljena dodatna analiza samoubojstava prema spolu, prikazana u Tablici 5. Moguće objašnjenje za pad u broju dovršenih samoubojstava kod te dobne skupine jest činjenica da je riječ o ljudima na koje su najmanje utjecali rizični, a najviše zaštitni čimbenici vezani uz pandemiju. Budući da je to dobna skupina koja čini najveći udio radne snage u Hrvatskoj, na nju je moglo pozitivno utjecati već spomenuto smanjenje svakodnevnog stresa tijekom boravka kod kuće, kao i državne potpore za očuvanje zaposlenosti. Također, najmanji broj samoubojstava dogodio se u 2020., odnosno na početku pandemije. To je suglasno s nekim ranije spomenutim istraživanjima (Zortea i sur., 2021) prema kojima je, u početnim mjesecima pandemije, došlo do pada broja samoubojstava. Nadalje, može se pretpostaviti da je na tu dobnu skupinu manje negativno utjecao strah od zaraze i smrti u usporedbi sa starijim dobnim skupinama kod kojih je rizik povećan (Romero Starke i sur., 2021). Također, za razliku od adolescenata, na tu su dobnu skupinu vjerojatno znatno manji negativan utjecaj imali zatvaranje škola, sportskih klubova te drugih lokacija za društvena okupljanja. Nadalje, veći te statistički značajan trend pada broja samoubojstava u dobnoj skupini od 36 do 50 godina zabilježen je kod muškog spola. U vezi s tim, Tanaka i Okamoto (2021) sugeriraju da stroge epidemiološke mjere nerazmjerno utječu na poslove u kojima dominiraju žene, a naredbe o ostanku kod kuće povećavaju kućanske zadatke i obiteljsko nasilje, što bi moglo nerazmjerno narušiti dobrobit žena.

Dalje, došlo je do znatnog porasta u broju suicidalnih događaja (+35,29%, p=0,03), a napose pokušaja (+36,49%, p=0,04) za dobnu skupinu od 15 do 18 godina od 36,49%. Stoga je i za tu dobnu skupinu napravljena dodatna analiza te je u Tablici 6. prikazan broj suicidalnih događaja prema spolu.

	2018.	2019.	2020.	2021.	Σ 1	Σ 2	Trend u %	χ ²	df	p
MUŠKARCI	20	12	16	15	32	31	-3,13%	2.142	1	0,9
ŽENE	34	19	43	41	53	84	+58,49%	.873	1	0,008
UKUPNO	54	31	59	56	85	115	+35,29%	6.523	1	0,03

Tablica 6: *Suicidalni događaji – dobna skupina 15 – 18 godina*

Općenito, stope samoubojstava rastu s dobi. Osobe starije od 65 godina imaju najveći rizik za počinjenje samoubojstva. Od ukupnog broja dovršenih samoubojstava u promatranom razdoblju, gotovo dvije trećine otpada na osobe starije od 50 godina. U usporedbi s tom dobnom skupinom, samoubojstvo je i dalje rijedak događaj kod adolescenata. Međutim, činjenica je da je samoubojstvo jedan od glavnih uzroka smrti i u toj dobi (WHO, 2022). Rezultati pokazuju da je u razdoblju pandemije došlo do statistički značajnog porasta

suicidalnih događaja među ženskim osobama u dobi od 15 do 18 godina od čak 58,49%. Taj zabrinjavajući podatak upućuje na ostvarivanje negativnih prognoza vezanih uz utjecaj pandemije na mlade ljude. Naime, mnoga istraživanja sugeriraju da je pandemija bolesti COVID-19 imala znatan negativan utjecaj na život i mentalno zdravlje djece i adolescenata (Temple i sur., 2022; Chavira, Ponting i Ramos, 2022). Simptomi vezani uz depresivne i anksiozne tegobe češće su prijavljivani problemi, ali iznimno zabrinjavajuće opažanje jest porast pokušaja samoubojstva. Nekoliko je razloga za negativan utjecaj bolesti COVID-19 na mentalno zdravlje mladih, a najvažniji su vjerojatno karantena i zatvaranje škola. Osobito u obiteljima nižeg socioekonomskog statusa, život i rad bez ikakve ili slabe veze s vršnjacima te nemogućnost pohađanja nastave na daljinu zbog nedostatka internetskih alata predstavljaju znatan negativan utjecaj na raspoloženje djece i mladih. Ograničen pristup sportskim aktivnostima i mogućnostima za društvena okupljanja dodatno je psihosocijalno opterećenje pandemije (Michaud i sur., 2022). Također, tijekom pandemije porastao je broj slučajeva obiteljskog nasilja (Pentaraki i Speake, 2020). Ovdje prikazan rezultat pokazuje kako je ženski spol očito rizičan faktor za negativan utjecaj pandemije na mentalno zdravlje mladih, odnosno ovdje analizirane dobne skupine i spola. Moguće je da je razlika u načinima provođenja vremena, odnosno održavanja i njegovanja prijateljstava s vršnjacima, a na što je utjecala pandemija – djelovala negativno na zdravlje djevojaka, a ne i na zdravlje mladića. Primjerice, dečki su skloniji igranju videoigara (Leonhardt, i Overa, 2021) – na što pandemija nije ostavila traga s obzirom na to da ta aktivnost ionako podrazumijeva provođenje vremena za računalom u svom domu. Moguće je da djevojke češće provode vrijeme s vršnjacima koje podrazumijeva fizičku prisutnost, a na što je pandemija nesumnjivo utjecala.

Analiza načina izvršenja pokušanih i dovršenih samoubojstava prije i tijekom pandemije prikazani su u tablicama 7., 8., 9. i 10. Zasebno su prikazani podaci o načinu izvršenja za razdoblje prije i poslije pandemije te je prikazan trend porasta, odnosno pada u odnosu na suicidalne događaje te samoubojstva.

	POKUŠANO		DOVRŠENO		UKUPNO	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
VJEŠANJEM	99	83	378	343	477	426
PUCANJEM IZ ORUŽJA	19	16	68	66	87	82
BACANJEM U VODU	27	22	29	27	56	49
TROVANJEM	246	208	25	16	271	224
UBADANJEM	45	27	4	7	49	34
BACANJEM POD VLAK	8	5	20	16	28	21
BACANJEM S GRAĐEVINE	50	48	62	50	112	98
REZANJEM ŽILA	87	95	11	9	98	104
OSTALO	201	186	60	32	261	218

Tablica 7: Načini izvršenja samoubojstava i pokušaja samoubojstava u razdoblju 2018. – 2019.

	POKUŠANO		DOVRŠENO		UKUPNO	
	2020.	2021.	2020.	2021.	2020.	2021.
VJEŠANJEM	84	92	321	334	405	426
PUCANJEM IZ ORUŽJA	15	15	74	79	89	94
BACANJEM U VODU	14	25	24	18	38	43
TROVANJEM	237	233	23	25	260	258
UBADANJEM	27	35	10	4	37	39
BACANJEM POD VLAK	7	5	16	15	23	20
BACANJEM S GRAĐEVINE	47	56	56	53	103	109
REZANJEM ŽILA	112	79	12	15	124	94
OSTALO	219	203	30	29	249	232

Tablica 8: Načini izvršenja samoubojstava i pokušaja samoubojstava u razdoblju 2020. – 2021.

SUICIDALNI DOGAĐAJI			
	∑ (2018. i 2019.)	∑ (2020. i 2021.)	Trend u %↓
PUCANJEM IZ ORUŽJA	169	183	+8,28%
REZANJEM ŽILA	202	218	+7,92%
TROVANJEM	495	518	+4,65%
BACANJEM S GRAĐEVINE	210	212	+0,95%
OSTALO	479	481	+0,42%
VJEŠANJEM	903	831	-7,97%
UBADANJEM	83	76	-8,43%
BACANJEM POD VLAK	49	43	-12,24%
BACANJEM U VODU	105	81	-22,86%

Tablica 9: Usporedba suicidalnih događaja prema načinu izvršenja prije i tijekom pandemije – rangirano prema trendu porasta

DOVRŠENA SAMOUBOJSTVA			
	∑ (2018. i 2019.)	∑ (2020. i 2021.)	Trend u %↓
REZANJEM ŽILA	20	27	+35,00%
UBADANJEM	11	14	+27,27%
TROVANJEM	41	48	+17,07%
PUCANJEM IZ ORUŽJA	134	153	+14,18%
BACANJEM S GRAĐEVINE	112	109	-2,68%
VJEŠANJEM	721	655	-9,15%
BACANJEM POD VLAK	36	31	-13,89%
BACANJEM U VODU	56	42	-25,00%
OSTALO	92	59	-35,87%

Tablica 10: Usporedba dovršenih samoubojstava prema načinu izvršenja prije i tijekom pandemije – rangirano prema trendu porasta

Općenito su otrovanje pesticidima, vješanje i samoubojstvo vatrenim oružjem među najčešćim metodama samoubojstva (WHO, 2021). U promatranom razdoblju najčešći način izvršenja samoubojstva bio je vješanjem, što je i inače najčešća metoda izvršenja u Hrvatskoj (Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021., MUP). Vješanjem je izvršeno više od polovice svih samoubojstava u promatranom razdoblju (58%). Prema učestalosti slijede samoubojstva vatrenim oružjem, a udio tog načina počinjenja u ukupnom broju samoubojstava iznosio je 12,15%. Otrovanja su slabo zastupljena među dovršenim samoubojstvima, ali ih je među pokušajima najveći broj. Trovanju su inače sklonije žene, a najčešće se koriste psihotropni lijekovi u kombinaciji s alkoholom. Otrovanje pesticidima, prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO, 2022), u globalnim je razmjerima među najčešćim načinima izvršenja samoubojstava. U Hrvatskoj i drugim razvijenim zemljama viđa se jako rijetko, najvjerojatnije zbog strogog nadzora nad tim tvarima. Veći udio među pokušajima u odnosu na dovršena samoubojstva primjećuje se i kod samoubojstava izvršenih hladnim oružjem. Tu je najčešće riječ o rezanju ili ubadanju nožem ili nekim drugim sredstvom sličnih svojstava. Zastupljena su još bacanja s građevina, u vodu ili pod vozilo. U kategoriju ostalih načina mogu spadati razna ugušenja (npr. navlačenjem plastične vrećice na glavu), samoubojstva izazvana električnom strujom i samospaljivanja (Mayer, 2011). Dalje, očekivano su u pandemijskom razdoblju češće birani načini izvršenja koji se mogu izvesti u domu, dok je došlo do pada načina izvršenja koji traže izlazak osobe iz doma, no bez statistički značajno zabilježene razlike. Navedeno možemo objasniti utjecajem epidemioloških mjera koje su prisiljavale ljude na ostanak u domu, a brojna istraživanja upućuju na to da je presudni faktor u izboru načina izvršenja samoubojstva – dostupnost. Tako su Marzuk i suradnici (1992) usporedili pet okruga u New Yorku. Stanovnici tih okruga imali su sličan pristup nekim metodama (npr. vješanje, gušenje, rezanje i ubadanje), ali različite razine pristupa drugim metodama (npr. skakanje s visine, ispušni plinovi i utapanje). Rezultati su pokazali da okruzi imaju slične stope samoubojstava za metode jednako pristupačne populaciji, ali različite stope za metode koje nisu bile jednako pristupačne. Okruzi s više visokih zgrada imale su više samoubojstava bacanjem s građevine, a oni s više privatnih garaža imali su više samoubojstava otrovanjem ispušnim plinovima motornih vozila. Dalje, u Hrvatskoj je, primjerice, do znatnog porasta broja samoubojstava počinjenih vatrenim oružjem došlo u ratnim i poratnim godinama. Te se promjene tumače velikom dostupnošću takvog oružja u ratnom razdoblju i kasnije protupropisnim zadržavanjem u ratu stečenog vatrene oružja. U prilog tom tumačenju ide i činjenica da je u dijelovima svijeta, gdje je vatreno oružje široko dostupno, ono prvi izbor kao sredstvo počinjenja. Primjer su Sjedinjene Američke Države, gdje su samoubojstva vatrenim oružjem najčešća metoda počinjenja, i to u oba spola (Choi, Marti i Choi, 2022).

Analiza broja pokušanih i dovršenih samoubojstava u promatranom razdoblju prema policijskim upravama prikazani su u tablicama 11., 12., 13. i 14. Zasebno su prikazani podaci o načinu izvršenja za razdoblje prije i poslije pandemije te je prikazan trend porasta, odnosno pada u odnosu na dovršena i pokušana samoubojstva. Prikazana je i usporedba broja umrlih od posljedica bolesti COVID-19 na 100.000 stanovnika po županijama s trendom porasta samoubojstava i pokušaja samoubojstava.

POLICIJSKE UPRAVE	2018.			2019.		
	POKUŠANO	DOVRŠENO	UKUPNO	POKUŠANO	DOVRŠENO	UKUPNO
ZAGREBAČKA	158	145	303	138	142	280
SPLITSKO-DALMATINSKA	77	47	124	59	31	90
PRIMORSKO-GORANSKA	69	54	123	60	43	103
OSJEČKO-BARANJSKA	48	50	98	56	43	99
ISTARSKA	42	35	77	43	31	74
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	15	22	37	9	17	26
KARLOVAČKA	22	24	46	12	23	35
SISAČKO-MOSLAVAČKA	44	24	68	51	23	74
ŠIBENSKO-KNINSKA	30	18	48	18	11	29
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	25	24	49	26	26	52
ZADARSKA	46	27	73	34	22	56
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	55	22	77	35	21	56
BRODSKO-POSAVSKA	19	15	34	24	18	42
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	13	29	42	11	21	32
KRAPINSKO-ZAGORSKA	28	35	63	18	23	41
LIČKO-SENJSKA	11	12	23	15	12	27
MEĐIMURSKA	17	15	32	11	15	26
POŽEŠKO-SLAVONSKA	15	15	30	10	10	20
VARAŽDINSKA	23	29	52	35	20	55
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	25	15	40	25	14	39

Tablica 11: Samoubojstva i pokušaji samoubojstava u RH prema policijskim upravama u razdoblju 2018. – 2019.

POLICIJSKE UPRAVE	2020.			2021.		
	POKUŠANO	DOVRŠENO	UKUPNO	POKUŠANO	DOVRŠENO	UKUPNO
ZAGREBAČKA	157	120	277	124	116	240
SPLITSKO-DALMATINSKA	64	45	109	74	51	125
PRIMORSKO-GORANSKA	71	42	113	74	36	110
OSJEČKO-BARANJSKA	69	43	112	71	52	123
ISTARSKA	31	31	62	55	17	72
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	16	15	31	16	8	24
KARLOVAČKA	26	17	43	18	22	40
SISAČKO-MOSLAVAČKA	54	28	82	41	16	57
ŠIBENSKO-KNINSKA	19	9	28	27	14	41
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	21	20	41	27	24	51
ZADARSKA	35	25	60	26	25	51
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	36	17	53	30	25	55
BRODSKO-POSAVSKA	18	19	37	19	20	39
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	18	21	39	12	24	36
KRAPINSKO-ZAGORSKA	24	32	56	23	27	50

LIČKO-SENJSKA	20	11	31	17	12	29
MEĐIMURSKA	14	12	26	6	25	31
POŽEŠKO-SLAVONSKA	18	9	27	14	15	29
VARAŽDINSKA	25	37	62	42	32	74
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	26	13	39	27	11	38

Tablica 12: Samoubojstva i pokušaji samoubojstava u RH prema policijskim upravama u razdoblju 2020. – 2021.

POLICIJSKE UPRAVE	POKUŠANO			DOVRŠENO			UKUPNO		
	Σ (2018. i 2019.)	Σ (2020. i 2021.)	TREND U %	Σ (2018. i 2019.)	Σ (2020. i 2021.)	TREND U %	Σ (2018. i 2019.)	Σ (2020. i 2021.)	TREND U %
ZAGREBAČKA	296	281	-5,07%	287	236	-17,77%	583	517	-11,32%
SPLITSKO-DALMATINSKA	136	138	+1,47%	78	96	+23,08%	214	234	+9,35%
PRIMORSKO-GORANSKA	129	145	+12,40%	97	78	-19,59%	226	223	-1,33%
OSJEČKO-BARANJSKA	104	140	+34,62%	93	95	+2,15%	197	235	+19,29%
ISTARSKA	85	86	+1,18%	66	48	-27,27%	151	134	-11,26%
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	24	32	+33,33%	39	23	-41,03%	63	55	-12,70%
KARLOVAČKA	34	44	+29,41%	47	39	-17,02%	81	83	+2,47%
SISAČKO-MOSLAVAČKA	95	95	0,00%	47	44	-6,38%	142	139	-2,11%
ŠIBENSKO-KNINSKA	48	46	-4,17%	29	23	-20,69%	77	69	-10,39%
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	51	48	-5,88%	50	44	-12,00%	101	92	-8,91%
ZADARSKA	80	61	-23,75%	49	50	+2,04%	129	111	-13,95%
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	90	66	-26,67%	43	42	-2,33%	133	108	-18,80%
BRODSKO-POSAVSKA	43	37	-13,95%	33	39	+18,18%	76	76	0,00%
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	24	30	+25,00%	50	45	-10,00%	74	75	+1,35%
KRAPINSKO-ZAGORSKA	46	47	+2,17%	58	59	+1,72%	104	106	+1,92%
LIČKO-SENJSKA	26	37	+42,31%	24	23	-4,17%	50	60	+20,00%
MEĐIMURSKA	28	20	-28,57%	30	37	+23,33%	58	57	-1,72%
POŽEŠKO-SLAVONSKA	25	32	+28,00%	25	24	-4,00%	50	56	+12,00%
VARAŽDINSKA	58	67	+15,52%	49	69	+40,82%	107	136	+27,10%
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	50	53	+6,00%	29	24	-17,24%	79	77	-2,53%

Tablica 13: Trend porasta/pada samoubojstava i pokušaja samoubojstava u RH prije i tijekom pandemije bolesti COVID-19 – prema policijskim upravama

POLICIJSKE UPRAVE	BROJ UMRLIH NA 100.000 ¹ ↓	TREND SUICIDALNIH DOGAĐAJA U %
LIČKO-SENJSKA	554,87	+20,00%
KARLOVAČKA	517,78	+2,47%
VARAŽDINSKA	504,79	+27,10%
OSJEČKO-BARANJSKA	445,12	+19,29%
KRAPINSKO-ZAGORSKA	421,69	+1,92%
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	399,09	-2,53%
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	396,42	+1,35%
POŽEŠKO-SLAVONSKA	346,17	+12,00%
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	345,08	-18,80%
ZAGREBAČKA	344,86	-11,32%
SISAČKO-MOSLAVAČKA	295,98	-2,11%
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	294,24	-8,91%
PRIMORSKO-GORANSKA	285,18	-1,33%
BRODSKO-POSAVSKA	269,91	0,00%
MEĐIMURSKA	268,27	-1,72%
ŠIBENSKO-KNINSKA	255,63	-10,39%
ZADARSKA	225,15	-13,95%
SPLITSKO-DALMATINSKA	221,20	+9,35%
DUBROVAČKO- NERETVANSKA	217,50	-12,70%
ISTARSKA	163,44	-11,26%

Tablica 14: Usporedba broja umrlih (COVID-19) na 100.000 stanovnika prema županijama s trendom porasta samoubojstava i pokušaja samoubojstava – rangirano prema stopi umrlih

Među županijama Hrvatske prisutne su razlike u stopama samoubojstava. Tako je istraživanje koje su proveli Sedić i suradnici (2003) pokazalo značajne regionalne razlike u stopama samoubojstava u Hrvatskoj. Naime, svojim južnim mediteranskim dijelom Hrvatska dijeli jednaku nisku stopu s mediteranskim susjedom Italijom, dok je zapadno-sjevernim kontinentalnim dijelom Hrvatska s visokom stopom samoubojstava slična svojim susjedima Sloveniji i Mađarskoj.

Pandemiju bolesti COVID-19 karakteriziraju velike varijacije u geografskoj distribuciji infekcija koronavirusom i rezultirajuće bolesti i smrti, s nekoliko valova koji su zahvatili različite zemlje u različito vrijeme. Unutar zemalja također postoje određene varijacije u stopama zaraženih i umrlih prema zemljopisnim i administrativnim podjelama (Borges, 2022). Te bi varijacije mogle utjecati i na broj izvršenih i pokušanih samoubojstava.

¹ Izvor podataka o broju umrlih od bolesti COVID-19 prema županijama je „COVID-19 dnevno izvješće Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo za Republiku Hrvatsku“ za dan 2. siječnja 2022. (HZJZ). Radi izračuna broja umrlih na 100.000 stanovnika, korišteni su podaci o stanovništvu za županije iz „Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2021. godine“ (Državni zavod za statistiku).

Policijske uprave teritorijalno odgovaraju hrvatskim županijama s tim da Policijska uprava zagrebačka obuhvaća područje Grada Zagreba i Zagrebačke županije. Iako se u prethodnim tablicama vidi postojanje trenda pada ili porasta samoubojstava i pokušaja samoubojstava po različitim upravama, nije pronađen nijedan statistički porast, odnosno pad. Analiziran je i broj umrlih od koronavirusne bolesti na 100.000 stanovnika za područje svake policijske uprave te se vidi da je najveći broj umrlih zabilježen u PU ličko-senjskoj uz zabilježen trend porasta samoubojstava, dok je najmanji broj umrlih zabilježen u PU istarskoj uz pad broja samoubojstava, no bez statistički značajnih razlika u rezultatima između promatrana dva razdoblja.

Analiza broja samoubojstava u promatranom razdoblju prema mjesecima u godini prikazana je u tablicama 15. i 16.

	2018.	2019.	2020.	2021.
SIJEČANJ	52	45	40	40
VELJAČA	50	35	40	40
OŽUJAK	56	40	40	41
TRAVANJ	62	44	32	42
SVIBANJ	59	49	46	51
LIPANJ	58	50	56	56
SRPANJ	53	47	50	58
KOLOVOZ	57	57	44	53
RUJAN	50	59	51	34
LISTOPAD	36	43	33	50
STUDENI	36	36	49	47
PROSINAC	43	40	53	39

Tablica 15: Broj dovršenih samoubojstava prema mjesecima za razdoblje 2018. – 2021.

	$\bar{x}$ (2018. i 2019.)	2020.	Trend u %	χ^2	df	p	2021.	Trend u %	χ^2	df	p
SIJEČANJ	48,5	40	-17,53%	.352	1	0,37	40	-17,53%	3.722	1	0,37
VELJAČA	42,5	40	-5,88%	1.352	1	0,78	40	-5,88%	3.298	1	0,78
OŽUJAK	48	40	-16,67%	.498	1	0,39	41	-14,58%	.712	1	0,46
TRAVANJ	53	32	-39,62%	4.492	1	0,02	42	-20,75%	.742	1	0,26
SVIBANJ	54	46	-14,81%	3.825	1	0,42	51	-5,56%	1.793	1	0,77
LIPANJ	54	56	+3,70%	.878	1	0,85	56	+3,70%	7.833	1	0,85
SRPANJ	50	50	0,00%	.372	1	1,00	58	+16,00%	.286	1	0,44
KOLOVOZ	57	44	-22,81%	2.397	1	0,20	53	-7,02%	.953	1	0,70
RUJAN	54,5	51	-6,42%	2.715	1	0,73	34	-37,61%	6.711	1	0,03
LISTOPAD	39,5	33	-16,46%	.823	1	0,45	50	+26,58%	.812	1	0,27
STUDENI	36	49	+36,11%	.949	1	0,16	47	+30,56%	.961	1	0,23
PROSINAC	41,5	53	+27,71%	3.122	1	0,24	39	-6,02%	.882	1	0,78

Tablica 16: Usporedba dovršenih samoubojstava prije i tijekom pandemije – prema mjesecima

Istraživanja pokazuju da je, suprotno raširenom mišljenju da stopa samoubojstava doseže vrhunac tijekom zime, najveća učestalost počinjenja samoubojstava u proljetnim mjesecima. Sezonski vrhunac samoubojstava u proljeće i rano ljeto često je zabilježen, ali je njegov konkretan uzrok nepoznat. Brojni se čimbenici rizika povezuju s ovom pojavom, uključujući one okolišne, fizičke, kemijske i biološke (Woo, Okusaga i Postolache, 2012). Durkheimove teorije iz devetnaestog stoljeća povezivale su proljetni vrhunac broja samoubojstava s povećanom društvenom aktivnošću, što može dovesti do povećanja sukoba i konzumacije alkohola, čimbenika rizika za samoubojstvo (Cantor, 2000).

U promatranom razdoblju najveći ukupan broj samoubojstava dogodio se u lipnju, što je u skladu s istraživanjima koja sugeriraju najveću učestalost samoubojstava u proljeće i rano ljeto. Najmanje je pak samoubojstava izvršeno u listopadu. U Hrvatskoj su zabilježene znatne varijacije kada se uspoređuje broj samoubojstava prema mjesecima u pretpandemijskom i pandemijskom razdoblju. Primjetan je pad broja samoubojstava u prvim mjesecima pandemije. Ista pojava bilježi se u većem broju provedenih istraživanja (Ueda i sur., 2021; Pirkis i sur., 2021) i objašnjava se već spomenutim razdobljem „medenog mjeseca“ ili fenomenom „zblizavanja“ (Zortea i sur., 2021). U travnju 2020. bilježi se statistički značajan pad dovršenih samoubojstava od 39,62% u odnosu na isti mjesec u pretpandemijskom razdoblju. Taj se pad vremenski preklapa s proglašenjem epidemije 11. ožujka 2020. i s prvim zatvaranjem (*lockdown*) koji je u Hrvatskoj uveden 19. ožujka 2020. godine. Stroge mjere popustile su sredinom svibnja iste godine. Drugo zatvaranje uvedeno je 28. studenoga 2020. nakon naglog porasta broja oboljelih u listopadu i studenome. U studenome i prosincu dolazi do porasta samoubojstava. Tako je porast samoubojstava u studenome iznosio 36,11%, a u prosincu 27,71% u odnosu na srednje vrijednosti istih mjeseci u 2018. i 2019. godini. Sredinom prosinca brojevi zaraženih počinju padati, a stroge mjere popuštaju postupno do svibnja 2021. godine. Još jedna statistički značajna promjena zabilježena je u rujnu 2021. u kojem dolazi do pada broja dovršenih samoubojstava od 37,61% u odnosu na pretpandemijsko razdoblje. Moguće je da su ljetni mjeseci obilježeni niskim korona brojkama jedno od objašnjenja navedenog rezultata.

Nedostatak istraživanja predstavlja činjenica da pandemija u trenutku provedbe istraživanja nije bila gotova te da slika koju daje ovo istraživanje nije potpuna ni konačna. Potrebna su daljnja istraživanja kako bi se dobio cjelovit uvid u dugoročne učinke pandemije bolesti COVID-19 na broj samoubojstava. Nedostatak istraživanja predstavlja i raspon analiziranih godina – možda bi se dobila detaljnija i bolja analiza te jasniji zaključci da je obrađen još veći raspon godina, odnosno veći broj godina prije i tijekom pandemije. Dalje, u budućim bi istraživanjima bilo zanimljivo i prije svega korisno ispitati pozadinske razloge učinaka pandemije na različite dobne i spolne skupine, a koji očito postoje. Također bi bilo dobro ispitati, odnosno s razdobljima prije i tijekom pandemije usporediti i vrijeme nakon službenog proglašenja kraja pandemije. Kada je riječ o praktičnoj implikaciji, odnosno iskoristivosti rezultata istraživanja, dobiveni rezultati sugeriraju da najveće napore treba usmjeriti na praćenje i rad s adolescenticama. Prethodno to ne umanjuje važnost preventivnog i tretmanskog rada s bilo kojom dobnom skupinom, kao ni muškim spolom, u pogledu posljedica pandemije na mentalno zdravlje ljudi. No djevojke od 15 do 18 godina pokazale su se najranjivijom skupinom, stoga je potrebno iznimnu pažnju usmjeriti na preventivni i tretmanski rad upravo s tom skupinom. Edukacijske aktivnosti u smislu osvještavanja problematike, kao i načina nošenja te rješavanja toga bile bi iznimno korisne u ovoj, ali i budućim pandemijskim situacijama. Navedenim bi trebalo obuhvatiti sve stručnjake koji

dolaze u kontakt sa spomenutom skupinom, s naglaskom na djelatnike obrazovnih ustanova radi što ranijeg uviđanja simptoma.

4. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pokazali su da ukupan broj pokušanih i dovršenih samoubojstava u razdoblju pandemije nije statistički značajno porastao ni pao u odnosu na pretpandemijsko razdoblje u Hrvatskoj. No ipak su zabilježene neke veće promjene. Uočen je znatan pad broja dovršenih samoubojstava među muškarcima u dobi od 36 do 50 godina. Postoji mogućnost da su na tu skupinu, u odnosu na druge dobne i spolne skupine, manje utjecali rizični čimbenici koje donosi pandemija. Tako je strah od zaraze i smrti vjerojatno imao veći utjecaj na stariju populaciju, dok su zatvaranje škola, sportskih klubova i drugih lokacija za društvena okupljanja znatno negativno utjecali na mlađe osobe. S druge strane, u razdoblju najstrožih epidemioloških mjera poput zatvaranja, na zaposlene je pojedince pozitivno moglo utjecati smanjenje svakodnevnog stresa povezanog s odlaskom na posao, a državne potpore za očuvanje zaposlenosti pomogle su neutralizirati strah od gubitka posla. Dalje, zabrinjavajuća je opažena promjena u broju suicidalnih događaja među mladim djevojkama. Naime, u pandemiji je zabilježen porast ukupnog broja samoubojstava i pokušaja od čak 58,49% među ženskim osobama u dobi od 15 do 18 godina u odnosu na razdoblje prije pandemije. Očito je pandemija bolesti COVID-19 znatno teže utjecala na žensku adolescentnu populaciju. Nadalje, u pandemijskom razdoblju češće su birani načini izvršenja samoubojstava koji se mogu izvesti u domu u odnosu na one koji zahtijevaju napuštanje doma, na što je utjecala veća dostupnost tih metoda tijekom razdoblja strogih epidemioloških mjera. Analiza pokušanih i dovršenih samoubojstava prema mjesecima pokazala je da postoji znatan pad izvršenih samoubojstava zabilježen u travnju 2020. u odnosu na prosječan broj samoubojstava u istome mjesecu 2018. i 2019. godine. Pad se podudara s početkom pandemije u RH i uvođenjem prvog potpunog zatvaranja. Takav pad broja samoubojstava u prvim mjesecima pandemije bilježi se u većem broju provedenih istraživanja i poznata je pojava nakon većih prirodnih i humanitarnih katastrofa. Do još jednog znakovitog pada broja izvršenih samoubojstava u odnosu na pretpandemijsko razdoblje dolazi u rujnu 2021., nakon razdoblja niskih korona brojki.

Kao što je navedeno, nedostatak istraživanja predstavlja činjenica da pandemija u trenutku provedbe istraživanja nije bila gotova te da slika koju daje ovo istraživanje nije potpuna ni konačna. Potrebna su daljnja istraživanja kako bi se dobio cjelovit uvid u dugoročne učinke pandemije bolesti COVID-19 na broj samoubojstava. Nedostatak istraživanja predstavlja i raspon analiziranih godina – možda bi se dobila detaljnija i bolja analiza te jasniji zaključci da je u obradu uzet još veći raspon godina, odnosno veći broj godina prije i tijekom pandemije. Dalje, u budućim bi istraživanjima bilo zanimljivo i prije svega korisno ispitati pozadinske razloge učinaka pandemije na različite dobne i spolne skupine, a koji očito postoje. Također bi bilo dobro ispitati, odnosno s razdobljima prije i tijekom pandemije usporediti vrijeme nakon službenog proglašenja kraja te pandemije.

LITERATURA

1. Acharya, B., Subedi, K., Acharya, P., Ghimire, S. (2022) *Association between COVID-19 pandemic and the suicide rates in Nepal*. PLOS ONE 17(1).
2. APA Dictionary of Psychology (2022.) *Parasuicide*. Dostupno na: <https://dictionary.apa.org/parasuicide> (9. 7. 2022.).
3. Barrigon, M. L., & Cegla-Schvartzman, F. (2020). *Sex, Gender, and Suicidal Behavior*. Current topics in behavioral neurosciences, 46, 89–115.
4. Beck, A. T., Kovacs, M., Weissman, A. (1979.) *Assessment of suicidal intention: the Scale for Suicide Ideation*. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 47(2):343–52.
5. Borges, G., Garcia, J. A., Pirkis, J., Spittal, M. J., Gunnell, D., Sinyor, M., John, A. (2022.) *A state level analyses of suicide and the COVID-19 pandemic in Mexico*. BMC Psychiatry. 9;22(1):460.
6. Bradaš, Z., Božičević, M., Marčinko, D. (2012.) *Suicidologija*. Zagreb: HUMS.
7. Cantor, C. H. (2000.) *Suicide in the Western World*. U: Hawton, K., van Heeringen, K. (ur.) *The International Handbook of Suicide and Attempted Suicide*. John Wiley & Sons Ltd, Chichester.
8. Carroll, R., Metcalfe, C., Gunnell, D. (2014.) *Hospital presenting self-harm and risk of fatal and non-fatal repetition: systematic review and meta-analysis*. PLoS One. 28;9(2).
9. Chavira, D. A., Ponting, C., & Ramos, G. (2022). *The impact of COVID-19 on child and adolescent mental health and treatment considerations*. Behaviour research and therapy, 157.
10. Choi, N. G., Marti, C. N., & Choi, B. Y. (2022). *Three leading suicide methods in the United States, 2017-2019: Associations with decedents' demographic and clinical characteristics*. Frontiers in public health, 10, 955008.
11. Deisenhammer, E. A., Kemmler, G. *Decreased suicide numbers during the first 6 months of the COVID-19 pandemic*. Psychiatry Res. 295:113623.
12. Durkheim, E. (1897/1951) *Suicide*. New York: Free Press.
13. European Centre for Disease Prevention and Control (2022.) *COVID-19 situation update worldwide*. Dostupno na: <https://www.ecdc.europa.eu/en/geographical-distribution-2019-ncov-cases> (25. 7. 2022.).
14. Faust, J. S., Shah, S. B., Du, C., Li, S., Lin, Z., Krumholz, H.M. (2020.) *Suicide Deaths During the COVID-19 Stay-at-Home Advisory in Massachusetts*. JAMA Netw Open. 2021;4(1).
15. Fazel, S., Runeson, B. *Suicide* (2020.) *Suicide*. The New England Journal of Medicine, 382(3):266–274.
16. Gordon, K. H., Bresin, K., Dombeck, J., Routledge, C., Wonderlich, J. A. (2011.) *The impact of the 2009 Red River Flood on interpersonal risk factors for suicide*. Crisis. 2011;32(1):52–5.
17. *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, mrežno izdanje. (2021.) *Samoubojstvo*. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=54337> (18. 6. 2022.).
18. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2022.) *COVID-19 dnevno izvješće za Republiku Hrvatsku za dan 2. siječnja 2022*. Dostupno na: <https://www.koronavirus.hr/tjedna-izvjesca-hrvatskog-zavoda-za-javno-zdravstvo/854> (25. 7. 2022.).
19. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2022.) *Izvršena samoubojstva u Hrvatskoj 2021*. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/aktualnosti/izvrsena-samoubojstva-u-hrvatskoj-2021/> (18. 6. 2022.).

20. *Izješće o umrlim osobama u Hrvatskoj u 2020. godini* (2021.) Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
21. John, A., Pirkis, J., Gunnell, D., Appleby, L., Morrissey, J. (2020.) *Trends in suicide during the covid-19 pandemic*. BMJ.
22. Karlović, D., Braš, M., Gregurek, R., Jovanović, N., Roškar, S., Mužinić, L. i sur. (2011.) *Suicidalno ponašanje u posebnih skupina*. U: Marčinko, D. i suradnici. Suicidologija. Zagreb: Medicinska naklada.
23. Kessel, N. (1966) *The respectability of self-poisoning and the fashion of survival*. J Psychosom Res. 10(1), 29–36.
24. Kreitman, N., Philip, A. E., Greer, S. and Bagley, C. R. (1969) *Parasuicide*. British Journal of Psychiatry, 115: 746–747.
25. Kuramoto, S. J., Stuart, E. A., Runeson, B., Lichtenstein, P., Långström, N., Wilcox, H. C. (2010). *Maternal or paternal suicide and offspring's psychiatric and suicide-attempt hospitalization risk*. Pediatrics, 126(5).
26. Leonhardt, M., & Overa, S. (2021). *Are There Differences in Video Gaming and Use of Social Media among Boys and Girls?-A Mixed Methods Approach*. International journal of environmental research and public health, 18(11), 6085.
27. Lieberman, J. A., Olfson, M. (2020.) *Meeting the mental health challenge of the COVID-19 pandemic*. Psychiatric Times. <https://www.psychiatrictimes.com/view/meeting-mental-health-challenge-covid-19-pandemic>. (19. 7. 2022.).
28. Lopez-Castroman, J., Melhem, N., Birmaher, B., Greenhill, L., Kolko, D., Stanley, B., Zelazny, J., Brodsky, B., Garcia-Nieto, R., Burke, A. K., Mann, J. J., Brent, D. A., Oquendo, M. A. (2013.) *Early childhood sexual abuse increases suicidal intent*. World Psychiatry. 12(2):149–54.
29. Madianos, M., Evi, K. (2010). *Trauma and Natural Disaster: The Case of Earthquakes in Greece*. Journal of Loss and Trauma. 15. 138–150.
30. Marčinko, D. (2011.) *Modeli razumijevanja suicidalnog ponašanja*. U: Marčinko, D. i suradnici (ur). Suicidologija. Zagreb: Medicinska naklada.
31. Marčinko, D., Lončar, M., Henigsberg, N., Akrap, L., Janović, Š., Bajš, M. (2011.) *Procjena rizika suicidalnosti*. U: Marčinko, D. i suradnici (ur). Suicidologija. Zagreb: Medicinska naklada, str. 24–52.
32. Marzuk, P. M., Leon A. C., Tardiff, K., Morgan, E. B., Stajic, M. and Mann, J. J. (1992) *The effect of access to lethal methods of injury on suicide rates*. Archives of General Psychiatry, 49: 451–458.
33. Mayer, D. (2011.) *Sudskomedicinski aspekti samoubojstva*. U: Marčinko, D. i suradnici. Suicidologija. Zagreb: Medicinska naklada.
34. Michaud, P. A., Michaud, L., Mazur, A., Hadjipanayis, A., Kapp, C., Ambresin, A. E. (2022.) *The Impact of COVID on Adolescent Mental Health, Self-Harm and Suicide: How Can Primary Care Provider Respond?* Front Pediatr. 23.
35. O'Carroll, P. W., Berman, A. L., Maris, R. W., Moscicki, E. K., Tanney, B. L., Silverman, M. M. (1996) *Beyond the Tower of Babel: a nomenclature for suicidology*. Suicide and Life-Threatening Behavior, 26(3), 237–52.
36. Oyesanya, M., Lopez-Morinigo, J., Dutta, R. (2015.) *Systematic review of suicide in economic recession*. World J Psychiatry. 22;5(2):243–54.
37. Peitl, V., Golubić Zatezalo, V. i Karlović, D. (2020). *Mental Health Issues and Psychological Crisis Interventions During the COVID-19 Pandemic and Earthquakes in Croatia*. Archives of Psychiatry Research, 56(2), 193–198.

38. Pentaraki, M., Speake, J. (2020). *Domestic Violence in a COVID-19 Context: Exploring Emerging Issues through a Systematic Analysis of the Literature*. Open Journal of Social Sciences. 8, 193–211.
39. Pirkis, J., John, A., Shin, S., DelPozo-Banos, M., Arya, V., Analuisa-Aguilar, P., i sur. (2021.) *Suicide trends in the early months of the COVID-19 pandemic: an interrupted time-series analysis of preliminary data from 21 countries*. Lancet Psychiatry. 8(7):579–588.
40. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2021. godine*. (2022.) Zagreb: Državni zavod za statistiku.
41. Preti, A. (2003.) *Unemployment and suicide*. J Epidemiol Community Health. 57(8):557–8.
42. Reger, M. A., Stanley, I. H., Joiner, T. E. (2020.) *Suicide Mortality and Coronavirus Disease 2019-A Perfect Storm?* JAMA Psychiatry. 77(11):1093–1094.
43. Romero Starke, K., Reissig, D., Petereit-Haack, G.(2021.) *The isolated effect of age on the risk of COVID-19 severe outcomes: a systematic review with meta-analysis*. BMJ Global Health.
44. Sedić, B., Martinac, M., Marčinko, D., Lončar, Č., Jakovljević, M. (2003.) *Suicides in Croatia 1993-2001: regional differences*. Psychiatria Danubina, 15 (3–4), 175–184.
45. Sher, L. (2020.) *The impact of the COVID-19 pandemic on suicide rates*. QJM: An International Journal of Medicine, 113(10), 707–712.
46. Stanić, I. (1999). *Samoubojstvo mladih – velika zagonetka*. Zagreb: Stvarnost.
47. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini* (2022.) Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova RH.
48. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini* (2021.) Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova RH.
49. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini* (2020.) Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova RH.
50. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2018. godini* (2019.) Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova RH.
51. *Suicide in the world: Global Health Estimates* (2019.) World Health Organization.
52. Tanaka, T., Okamoto, S. (2021.) *Increase in suicide following an initial decline during the COVID-19 pandemic in Japan*. Nat Hum Behav. 5(2):229–238.
53. Temple, J. R., Baumler, E., Wood, L., Guillot-Wright, S., Torres, E., & Thiel, M. (2022). *The Impact of the COVID-19 Pandemic on Adolescent Mental Health and Substance Use*. The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine, 71(3), 277–284.
54. Ueda, M., Nordström, R., Matsubayashi, T. (2021.) *Suicide and mental health during the COVID-19 pandemic in Japan*. J Public Health (Oxf).
55. Vuksan-Ćusa, B. (2012.) *Suicidalnost i afektivni poremećaji*. U: Bradaš, Z., Božičević, M., Marčinko, D. (ur.) Suicidologija. Zagreb: HUMS, str. 40–48.
56. Wasserman, I. M. (1992). *The impact of epidemic, war, prohibition and media on suicide: United States, 1910–1920*. Suicide and Life-Threatening Behavior, 22(2), 240–254.
57. Wilcox, H. C., Kuramoto, S.J., Lichtenstein, P., Långström, N., Brent, D. A., Runeson, B., (2010.) *Psychiatric Morbidity, Violent Crime, and Suicide Among Children and Adolescents Exposed to Parental Death*. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 49:5, 514–523.

58. Williams, J. M. G., Pollock, L.R. (2000.) *The Psychology of Suicidal Behaviour*. U: Hawton, K., van Heeringen, K. (ur.) *The International Handbook of Suicide and Attempted Suicide*. John Wiley & Sons Ltd, Chichester, str. 80–91.
59. Woo, J. M., Okusaga, O., Postolache, T. T. (2012.) *Seasonality of suicidal behavior*. *Int J Environ Res Public Health*. 9(2):531–47.
60. World Health Organization (2021.) *Suicide*. Dostupno na: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide> (18. 6. 2022.).
61. World Health Organization (2022.) *Global Health Observatory data repository*. Dostupno na: <https://apps.who.int/gho/data/view.main.MHSUICIDEv> (25. 7. 2022.).
62. Zortea, T. C., Brenna, C. T. A., Joyce, M., McClelland, H., Tippett, M., Tran i sur. (2021) *The Impact of Infectious Disease-Related Public Health Emergencies on Suicide, Suicidal Behavior, and Suicidal Thoughts*. *Crisis*. 42(6):474–487.

Abstract

Bruno Čerina, Ivana Glavina Jelaš, Franjo Filipović

Analysis of the Frequency of Suicides in Croatia Before and During the Pandemic of COVID-19

The COVID-19 pandemic began at the end of 2019 and spread very quickly worldwide. Since the beginning of the pandemic, experts have been concerned regarding the increase in suicide rates. Different studies around the world give different results; therefore the aim of this research was to examine the number of attempted and completed suicides in Croatia - before and during the COVID-19 pandemic. The results showed that there was no statistically significant change between the two periods in the total number of suicides and suicide attempts, but specific significant changes were found. A significant drop in the number of completed suicides among men aged 36 to 50 was observed, and an increase in the total number of suicides and attempts by 58.49% among girls aged 15 to 18. In the pandemic period, methods of suicides that can be committed at home were more often chosen than those that require leaving the home. A significant decrease in committed suicides was recorded in April 2020 compared to the average number of suicides in the same month in 2018 and 2019. Another significant drop in the number of committed suicides compared to the pre-pandemic period occurred in September 2021. The long-term effects of this pandemic on suicides and mental health are still not possible to assess; therefore, there is a need for further research on this topic.

Keywords: suicide, suicide attempt, COVID-19, mental health, pandemic.

DINKO LJUBIĆ*, NATAŠA PRIŠLIN**, JOSIP ČELIĆ***

Nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari

Sažetak

U radu se razmatra problematika nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari koje, kao protupravno ponašanje, zakonodavac sankcionira odredbama kaznenog i prekršajnog prava. Rad počinje osvrtom na navedena protupravna ponašanja i njihov utjecaj na javnu sigurnost terminološkim određivanjem osnovnih pojmova sadržanih u posebnim propisima (Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o nadzoru nabave i posjedovanja oružja, Zakon o nabavi i posjedovanju oružja građana i Zakon o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja) te definiranjem problematike i ciljeva. Zatim se, u središnjem dijelu rada, razmatraju kaznenopravne i prekršajne zakonske odredbe s posebnim osvrtom na kategorizaciju oružja i eksplozivnih tvari kao ključnog parametra za distinkciju između kaznene i prekršajne sfere. Također se analiziraju sudska praksa i policijska statistika, a posebna pozornost pridaje se zakonskim i sudskim propustima, manjkavostima i nelogičnostima, kao i mogućim poboljšanjima, odnosno njihovim otklanjanjima. U završnom dijelu rada sažeto se ponavljaju zaključci koji se odnose na normativne i praktične probleme, a do kojih se došlo razradom teme te se predlažu moguća rješenja.

Ključne riječi: *oružje, vatreno oružje, ilegalno oružje, eksplozivne tvari, organizirani kriminal.*

---

* Dinko Ljubić, univ. spec. crim., nadzornik za unutarnje poslove u Odjelu za poslove oružja, Uprava za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, Hrvatska.

** Nataša Prišlin, dipl. iur., voditeljica Odjela za poslove oružja, Uprava za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, Hrvatska.

*** Josip Čelić, mag. crim., načelnik Policijske akademije „Prvi hrvatski redarstvenik“, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, Hrvatska.

Sadržaj, stavovi i mišljenja izneseni u tekstu predstavljaju isključivo osobne stavove autora, a ne institucije u kojoj su autori zaposleni.

1. UVOD

Nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari sastoji se od širokog spektra različitih protupravnih radnji koje se javljaju u svim segmentima ljudskog djelovanja koje je u vezi s oružjem i eksplozivnim tvarima (Savić, Liker i Mendaš, 2008:181), s obzirom na to da je riječ o opasnim stvarima koje su ograničene u pravnom prometu zato što su, među ostalim, često sredstvo počinjenja kaznenih djela te stoga predstavljaju određeni rizik za javnu sigurnost (Ljubić, 2022:425). Sve te činjenice imaju odraz na način nabave opasnih tvari, a krajnji je cilj ne dopustiti da dođu u posjed osobama koje bi ih mogle zlorabiti (Ivanda, 2004:167).

Da bi se mogla kvalitetno obraditi ta tema, potrebno je prije svega terminološki odrediti pojmove „oružja“ i „eksplozivnih tvari“. Tako je Zakonom o nabavi i posjedovanju oružja građana¹ (dalje u tekstu: ZNPOG), kao temeljnim zakonom koji određuje materiju oružja u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: RH), propisano da je oružje, u smislu ZNPOG-a, vatreno oružje kategorija A, B i C te ostalo oružje kategorija C i D. Dakle, prema stupnju opasnosti zakonodavac je odlučio podijeliti oružje u četiri kategorije. Vatreno oružje kao najopasnije oružje definirano je kao svako prijenosno cijevno oružje koje ispaljuje, služi za ispaljivanje ili se može prepraviti za ispaljivanje sačme, zrna ili projektila djelovanjem zapaljivog potisnog sredstva. Vatrenim oružjem smatraju se i bitni dijelovi vatrenog oružja (čl. 4. ZNPOG-a) koje zakon definira kao odvojive dijelove koji su prilikom ispaljivanja streljiva opterećeni tlakom (oni dijelovi na kojima se nalaze tormentacijske oznake, kao i serijski broj), a ovisno o konstrukciji oružja, to su cijev vatrenog oružja s ležištem streljiva, kućište, mehanizam za bravljenje (npr. navlaka kod pištolja, zatvarač kod pušaka, bubanj kod revolvera) i koji se, kao odvojeni predmeti, svrstavaju u kategoriju vatrenog oružja na koje su postavljeni ili na koje se namjeravaju postaviti (čl. 6. st 1. toč. 2. ZNPOG-a). Navedene definicije preuzete su iz Direktive Vijeća o nadzoru nabave i posjedovanja oružja² (dalje u tekstu: Direktiva) kao temeljnog akta na razini Europske unije koji regulira navedenu problematiku. Također treba spomenuti da je navedena definicija vatrenog oružja šira od definicije vatrenog oružja koju propisuje Protokol protiv nezakonite proizvodnje i trgovanja vatrenim oružjem, njegovim dijelovima i komponentama te streljivom kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta³, a koji, u čl. 3. st. 1. toč. 1., izričito navodi da se ne smatra vatrenim oružjem staro vatreno oružje i njegove replike, što je razumljivo s obzirom na to da je glavni cilj navedenog Protokola suzbijanje teških kaznenih djela organiziranog kriminala.

Eksplozivne tvari su pak određene posebnim Zakonom o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja⁴ (dalje u tekstu: ZETPO) koji propisuje da su eksplozivne tvari eksplozivi, sredstva za iniciranje eksplozivnih tvari, pirotehnička sredstva, baruti, streljivo i proizvodi punjeni eksplozivnim tvarima, a u preporuci Ujedinjenih naroda za prijevoz opasnih

¹ Zakon o nabavi i posjedovanju oružja građana, NN br. 94/18., 42/20. i 114/22.

² Direktiva 2021/555 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. 3. 2021. o nadzoru nabave i posjedovanja oružja, (SL L 115/1, 6. 4. 2021.) – kodificirani tekst.

³ Zakon o potvrđivanju Protokola protiv nezakonite proizvodnje i trgovanja vatrenim oružjem, njegovim dijelovima i komponentama te streljivom kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, NN - MU br. 11/04.

⁴ Zakon o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja, NN br. 70/17., 141/20. i 114/22.

tvari uvršteni su u klasu 1 opasnih tvari⁵ (čl. 3. st. 1. toč. 9. ZETPO-a). Dakle, to su tvari koje služe za: izbacivanje projektila iz cijevi pješačkog ili topničkog naoružanja, pokretanje (pogon) raznih raketnih sustava, iniciranje drugih eksplozivnih tvari te rasprskavanje košuljice projektila ili osiguranje nekog drugog efekta na cilju (Todorovski i Uvalić, 2016:320), dok su eksplozivi tehnički proizvodi sastavljeni isključivo ili pretežito od eksplozivnih tvari, tj. spojeva ili smjesa koje mogu kemijskom reakcijom vrlo brzo razviti velike količine energije u obliku topline ili mehaničkog rada (Pavičić i Kondor-Langer, 2020:127).

Kada je riječ o protupravnim ponašanjima koja se odnose na nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari, specifično je to što je zakonodavac u odredbi čl. 79. ZNPOG-a propisao da građani mogu dragovoljno predati policiji oružje i eksplozivne tvari koje ilegalno posjeduju bez ikakve sankcije, što predstavlja svojevrsan institut amnestije. Navedena zakonska odredba predstavlja pravni temelj za nacionalnu kampanju „Manje oružja, manje tragedija“ koja je postigla impresivne rezultate⁶ i čijim se konceptom koriste zemlje regije⁷.

2. CILJ I METODE ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja jest upoznati se potpunije i iscrpnije s problematikom nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari te, uz detekciju legislativnih pogrešaka i propusta, ponuditi potencijalna rješenja za njihovo otklanjanje.

Naime, s obzirom na to da je nadležnost u vezi oružja i eksplozivnih tvari isprepletana između dvaju zakona (ZNPOG i ZETPO), u ovom ćemo se radu fokusirati na problematiku oružja i eksplozivnih tvari ponajprije na temelju kategorizacije oružja (i eksplozivnih tvari) iz čl. 7. ZNPOG-a. Budući da o navedenoj kategorizaciji ovisi je li nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari kazneno djelo ili prekršaj, a s obzirom na to da je pravna narav prekršaja kao kažnjivih radnji različita od kaznenih djela (Krapac et al., 2020:50), kaznenopravni i prekršajni aspekt obradit ćemo u zasebnim poglavljima.

Stoga se u radu primjenjuje metoda klasifikacije, kao i metoda komparacije važećih i prethodno važećih zakonskih rješenja usredotočujući se, pritom, na propuste zakonodavca prilikom donošenja propisa, dok se analizom sudske prakse daje praktičan osvrt o navedenoj problematici. S tim u vezi, autori su u radu analizirali 21 odluku hrvatskih sudova donesenih od 2015. do 2023., a od toga su 16 odluka općinskih sudova, 3 odluke Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VPS RH) i 2 odluke županijskih sudova. Jednako tako, u radu je dan poseban osvrt na policijsku statistiku u razdoblju od 2013. do 2022., koja se odnosi na kazneno djelo nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari.

---

⁵ Preporukom Ujedinjenih naroda za prijevoz opasnih tvari taksativno je nabrojen popis opasnih tvari (https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/danger/publi/unrec/rev21/ST-SG-AC10-1r21e_Vol1_WEB.pdf – 22. 3. 2023.)

⁶ Od 1. 9. 2007. do 31. 12. 2022. građani su dragovoljno predali 6105 kilograma eksploziva, 16.557 komada raznog oružja, 340.011 komada raznih minsko-eksplozivnih sredstava i 6.053.462 komada streljiva raznog kalibra.

⁷ Manje oružja, manje tragedija (<https://policija.gov.hr/prevenција/preventivni-projekti/manje-oruzja-manje-tragedija/115> – 3. 10. 2023.)

3. KAZNENOPRAVNI ASPEKT

U Kaznenom zakonu⁸ (dalje u tekstu: KZ) kazneno djelo nedovoljeno posjedovanja oružja ili eksplozivnih tvari razvrstano je u Glavu tridesetu (XXX.) Kaznena djela protiv javnog reda, gdje su smještena (po sadržaju i karakteristikama) raznovrsna kaznena djela, a za njih je zakonodavac predvidio jedinstven objekt svoje kaznenopravne zaštite kao javni red u najširem smislu (lat. *Ordine publicum*, engl. *Public order*, njem. *Öffentliche Ordnung*, tal. *Ordine publico*, fr. *Ordre public*).

Kaznena djela protiv javnog reda zaštićuju društvene vrijednosti koje povređuju javni red u većoj mjeri nego prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira⁹, koji su po kvantiteti zapravo lakši oblici kažnjivih ponašanja od kaznenih djela (Milivojević, 2016:268), a javni red možemo definirati kao stanje koje štite javnopravne odredbe na svim područjima unutarnjeg prava. On obuhvaća, kako red državnog, privrednog, kulturnog i ostalih životnih sadržaja, tako i sigurnost od opasnosti koje ugrožavaju građane, društvo i državu (Modly, Šuperina i Korajlić, 2008:271).

Kod navedenog kaznenog djela riječ je o inkriminiranim općeopasnim i mogućim pripremnim radnjama za počinjenje drugih kaznenih djela¹⁰. Ono je blanketne naravi te su za njega relevantni u prvome redu ZNPOG i ZETPO, ali i drugi posebni propisi. Kazneno djelo može se počiniti neovlaštenim izrađivanjem, nabavljanjem, posjedovanjem, prodajom ili na neki drugi način ako se sebi ili drugome pribavljaju u posjed vatreno oružje, streljivo i eksplozivne tvari čije nabavljanje, prodaja ili držanje građanima nije dovoljeno. Počinitelj tog kaznenog djela može biti svatko (Horvatić, Cvitanović i Novoselec, 2002:292), a po svojoj je prirodi tzv. nepravo kazneno djelo ugrožavanja kod kojeg opasnost predstavlja zakonski motiv inkriminacije, zbog čega se dotične radnje predviđaju kao kazneno djelo te je blisko kaznenom djelu apstraktnog ugrožavanja (Pavlović, 2015:1364). Budući da počinitelj radi ono što ne bi smio, po obliku radnje ono je komisivni delikt (Horvatić et al, 2002:190). Također, riječ je o trajnom kaznenom djelu s obzirom na to da počinitelj protupravno stanje koje je stvorio nakon toga održava svojom voljom (Novoselec, 2016:118), a zastara kaznenog progona počinje teći od dana kad je prestalo protupravno stanje (Garačić, 2016:1010).

Navedeno kazneno djelo pripada kategoriji kaznenih djela koja mogu upućivati na postojanje organiziranog kriminaliteta¹¹ (Sačić, 1997:41), a zakonodavac je propisao osnovni i kvalificirani oblik tog kaznenog djela. Tako je za osnovni oblik propisano da tko neovlašteno izrađuje, nabavlja, posjeduje, prodaje ili na drugi način sebi ili drugome pribavlja u posjed vatreno oružje, streljivo¹², eksplozivne tvari ili njihove sastavne ili rezervne dijelove čije je

⁸ Kazneni zakon, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22.

⁹ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, NN br. 41/77., 55/89., 05/90., 47/90., 29/94., 114/22. i 47/23.

¹⁰ Treba napomenuti da je, kada je riječ o inkriminaciji tog kaznenog djela, u pitanju preventivna kriminalno-politička mjera (Pavlović, 2015:1364).

¹¹ Tako je, primjerice, Presudom Županijskog suda u Osijeku, posl. br.: Kov-Us-6/2019-66 od 16. 4. 2019., donesenom na temelju sporazuma stranaka, optuženi T. U. proglašen krivim za kazneno djelo protiv javnog reda – počinjenje kaznenog djela u sastavu zločinačkog udruženja iz čl. 329. st. 1. toč. 2. KZ-a, a u vezi s čl. 331. st. 3. istog Zakona koji se odnosi na neovlašteno posjedovanje, nabavu, izradu, prodaju ili razmjenu, uvoz ili izvoz veće količine vatrene oružja, streljiva, eksplozivnih tvari ili njihovih sastavnih ili rezervnih dijelova.

¹² Zakonodavac u opisu kaznenog djela (331. KZ-a) nepotrebno razdvaja streljivo i eksplozivne tvari s obzirom na to da, ZETPO kao *lex specialis*, prilikom definiranja eksplozivnih tvari (čl. 3. st. 1. toč. 9. ZETPO-a) izričito navodi da u eksplozivne tvari spada i streljivo.

nabavljanje, prodaja ili posjedovanje građanima zabranjeno¹³, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine (čl. 331. st. 1. KZ-a). Dakle, samo posjedovanje oružja kategorije¹⁴ A fizičkih osoba predstavlja obilježje kaznenog djela nedozvoljenog posjedovanja, izrade i nabavljanja oružja i eksplozivnih tvari¹⁵ (Ljubić, 2022:426).

Odredbom čl. 74. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona¹⁶ od 22. 5. 2015., noveliran je čl. 331. st. 1. KZ-a tako da su brisane riječi – „ili je dozvoljeno samo uz prethodno odobrenje“ pa je sada u tom stavku inkriminirano samo neovlašteno izrađivanje, nabavljanje, posjedovanje i prodaja oružja i eksplozivnih tvari čije je posjedovanje građanima zabranjeno (Garačić, 2016:1009), dok je u novi poseban stavak prebačeno oružje čije je nabavljanje, prodaja ili posjedovanje građanima dozvoljeno samo uz prethodno odobrenje tako da se inkriminira neovlašteno izrađivanje radi prodaje, prodaja drugome ili drugome pribavljanje u posjed vatrenog oružja, streljiva, eksplozivnih tvari ili njihovih sastavnih ili rezervnih dijelova (čl. 331. st. 2. KZ-a).

Zanimljivo je spomenuti da u vezi kategorizacije¹⁷ zabranjenog vatrenog oružja posebnu dvojbu, odnosno nedorečenost predstavlja odredba čl. 7. st. 1. toč. 7. ZNPOG-a koja obilježje da je neko poluautomatsko vatreno oružje sa središnjom udarnom iglom zabranjeno, povezuje s kapacitetom spremnika¹⁸, međutim navedeni Zakon spremnike ne smatra bitnim dijelovima

¹³ Odredbom čl. 7. st. 1. ZNPOG-a propisano je da je oružje kategorije A – zabranjeno vatreno oružje: 1. eksplozivni vojni projektili ili bacači, 2. automatsko vatreno oružje, 3. skriveno ili prikriveno oružje, 4. streljivo s pancirnim, eksplozivnim ili zapaljivim projektilima te projektili za takvo streljivo, 5. streljivo za pištolje i revolvare koje ima ekspanzijski učinak te projektili za takvo streljivo, osim streljiva za lov ili sportsko oružje za osobe kojima je dozvoljeno koristiti ga, 6. automatsko vatreno oružje koje je prepravljano u poluautomatsko vatreno oružje, 7. sljedeće poluautomatsko vatreno oružje sa središnjom udarnom iglom: a) kratko vatreno oružje koje omogućuje ispaljivanje više od 21 naboja bez ponovnog punjenja, ako je spremnik kapaciteta većeg od 20 naboja dio tog vatrenog oružja ili ako je u njega umetnut odvojivi spremnik kapaciteta većeg od 20 naboja, b) dugo vatreno oružje koje omogućuje ispaljivanje više od 11 naboja bez ponovnog punjenja, ako je spremnik kapaciteta većeg od 10 naboja dio vatrenog oružja ili ako je u njega umetnut odvojivi spremnik kapaciteta većeg od 10 naboja, 8. poluautomatsko dugo vatreno oružje (npr. oružje izvorno namijenjeno ispaljivanju s ramena) koje se može smanjiti na dužinu manju od 60 cm, a da ne izgubi svoju funkciju, i to sklopivim ili teleskopskim nastavkom ili nastavkom koji se može ukloniti bez upotrebe alata, 9. vojno i policijsko oružje, 10. eksplozivno oružje i njegovi dijelovi, 11. oružje koje je izrađeno ili prerađeno bez odobrenja, 12. sve vrste oružja s integriranim prigušivačima, prigušivači namijenjeni oružju i dijelovi za prigušivače, 13. svako vatreno oružje u ovoj kategoriji koje je prepravljano da ispaljuje streljivo bez projektila, neškodljive i nadražujuće tvari, druge aktivne tvari ili pirotehničko streljivo ili u paradno ili akustično oružje.

¹⁴ Ako postoji dvojba, s obzirom na tehničke karakteristike odnosno princip rada, o kojoj je kategoriji vatrenog oružja riječ, to se mora razjasniti vještačenjem.

¹⁵ Uz to što je samo nedozvoljeno posjedovanje zabranjenog oružja kazneno djelo, KZ propisuje kvalificirani oblik za niz kaznenih djela ako je prilikom njihova počinjenja korišteno oružje. Tako je, primjerice, kod kaznenog djela razbojništva standardna kvalifikatorna okolnost kada je ono počinjeno uz upotrebu oružja ili opasnog oruđa (Cvitanović et al, 318:2018).

¹⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN br. 56/15.

¹⁷ Zakonodavac je ZNPOG-om u kategorizaciji zabranjenog vatrenog oružja (kategorije A) zauzeo liberalniji stav u odnosu na prethodno važeći Zakon o oružju, NN br. 63/07., 146/08. i 59/12. (dalje u tekstu: ZOR). Tako je, primjerice, u čl. 6. st. 1. toč. 10. ZOR-a „poluautomatsko vatreno oružje za civilnu uporabu, koje je slično automatskom vatrenom oružju“ bilo razvrstavano u oružje kategorije A, dok prema ZNPOG-u pripada kategoriji B.

¹⁸ Isto tako, odredbom čl. 46. st. 2. ZNPOG-a propisano je da će nadležno tijelo rješenjem oduzeti i ukinuti isprave o oružju te će oduzeti oružje i streljivo od osobe u čijem posjedu nađe spremnik koji se može pričvrstiti na poluautomatsko ili repetirajuće vatreno oružje sa središnjom udarnom iglom i koji može primiti više od 20 naboja ili u slučaju dugog vatrenog oružja može primiti više od 10 naboja.

vatrenog oružja (čl. 6. st 1. toč. 2. ZNPOG-a) iz čega proizlazi da ih građani mogu nabavljati bez odobrenja nadležnog tijela, dok istodobno u praksi postoje osuđujuće presude¹⁹ zbog nedozvoljenog posjedovanja spremnika. Naime, eventualni pravni temelj za sankcioniranje vlasnika spremnika za oružje kategorije A možemo pronaći u ZETPO-u koji, među ostalim, propisuje da posjedovanje spremnika streljiva za oružje kategorije A nije dozvoljeno (čl. 62. st. 15. ZETPO), međutim navedeni se Zakon odnosi prije svega na pravne osobe pa ostaje otvoreno pitanje kolizije ZNPOG-a i ZETPO-a.

Nadalje, s obzirom na posebni maksimum kaznenog djela, pokušaj za osnovni oblik nije kažnjiv, s obzirom na to da pokušaj nije kažnjiv kod svih kaznenih djela nego samo kada je riječ o onima za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna ili zakon izričito propisuje kažnjavanje za pokušaj²⁰. Dovoljno je, dakle, da je posebni maksimum kaznenog djela pet godina zatvora pa da pokušaj tog kaznenog djela bude kažnjiv (Novoselec, 2016:278). Stoga je pokušaj kažnjiv kod kvalificiranog oblika kada je riječ o „većoj količini“ oružja, streljiva ili eksplozivnih tvari i njihovih sastavnih ili rezervnih dijelova s obzirom na to da je onda za njihovo neovlašteno posjedovanje, nabavu, izradu, prodaju ili razmjenu, uvoz ili izvoz²¹ propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, a u tim se slučajevima veća količina oružja/tvari/dijelova određuje za svaki slučaj zasebno²² (Milivojević, 2016:282).

Analizom sudske prakse²³ može se zaključiti da počinitelje temeljnog oblika (čl. 331. st. 1. KZ-a) sudovi odlučuju sankcionirati uvjetnom osudom²⁴, što je u skladu s trendovima u RH, s obzirom na to da je općenito za kaznena djela, prema izrečenim kaznama i drugim mjerama, najzastupljenija uvjetna kazna²⁵. Naime, riječ je o posebnom obliku kaznenopravne sankcije

¹⁹ Tako je Presudom Općinskog suda u Osijeku, posl. br.: 69 K-315/2019-14 od 29. 11. 2019. okrivljenik D. D. proglašen krivim radi počinjenja kaznenog djela iz čl. 331. st. 1. KZ-a, što je, uz ostalo zabranjeno oružje, posjedovao i jedan spremnik za automatsko oružje, šest spremnika za automatsku pušku Crvena zastava i dva spremnika za automatski pištolj Škorpion.

²⁰ Vidi čl. 34. KZ-a.

²¹ Ilegalna trgovina oružjem, odnosno uvoz i izvoz veće količine oružja, spada u tipične nezakonite djelatnosti povezane s organiziranim kriminalom. Tako je Presudom Županijskog suda u Splitu, Odjela za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, posl. br.: Kov-Us-4/19 od 3. 7. 2019., proglašen krivim M. G. za navedeno kazneno djelo zato što se, s drugim okrivljenicima, nakon prethodno stvorenog plana i dogovora o zajedničkom djelovanju, povezao s više nepoznatih osoba u inozemstvu radi višekratne kupnje većih količina vatrenog oružja i dijelova te prodaje tog oružja na ilegalnom tržištu Republike Hrvatske.

²² Primjere iz prakse „veće količine“ iz čl. 331. st. 3. KZ-a možemo vidjeti u Presudi Općinskog suda u Sisku, posl. br.: K-132/2021-6 od 20. 12. 2021., kojom je B. K. proglašen krivim za nezakonito posjedovanje 54 komada vatrenog oružja, više komada bitnih dijelova oružja, ručnih bombi, topničkih granata, nekoliko tisuća komada raznovrsnog streljiva itd., kao i Presudi Općinskog suda u Gospiću, posl. br.: 21 K-83/2018-17 od 28. 11. 2018., kojom je V. G. proglašen krivim za nezakonito posjedovanje 644 komada streljiva različitih kalibara.

²³ Presude: 1. Općinskog suda u Rijeci, posl. br.: 8 K-410/2018-29 od 21. 10. 2022., 2. Općinskog suda u Karlovcu, posl. br.: 15 K-40/2019-9 od 22. 1. 2020., 3. Općinskog suda u Zlataru, posl. br.: 9 K-365/2022-2 od 11. 1. 2023., 4. Općinskog suda u Bjelovaru, posl. br.: K-83/2018-3 od 13. 2. 2018., 5. Općinskog suda u Čakovcu, posl. br.: 11 K-196/16-2 od 27. 2. 2017., 6. Općinskog suda u Vukovaru, posl. br.: 7 Kmp-7/2018-4 od 24. 9. 2018. i 7. Općinskog suda u Varaždinu, posl. br.: K-287/2022-2 od 13. 7. 2022. godine.

²⁴ Također, u sudskoj praksi ima slučajeva da za kvalificirane oblike navedenog kaznenog djela sudovi izriču uvjetne osude. Tako je Presudom Općinskog suda u Velikoj Gorici, posl. br.: 17 K-364/15-2 od 16. 12. 2015. izrečena uvjetna osuda za nedozvoljeno posjedovanje veće količine oružja i eksplozivnih tvari.

²⁵ Državni zavod za statistiku, Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2022., Zagreb, 7. 4. 2023. (<https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58025> – 28. 6. 2023.).

koja, umjesto kažnjavanja počinitelja kaznenog djela, upozorava da je dužan poštovati pravni poredak i ubuduće ne činiti kaznena djela (Horvatić, Derenčinović i Cvitanović, 2017:268). Dakle, uvjetnom osudom određuje se da se kazna, na koju je počinitelj osuđen, neće izvršiti ako počinitelj u razdoblju provjeravanja ne počini novo kazneno djelo i ispuni određene mu obveze (čl. 56. st. 1. KZ-a).

Treba još spomenuti da je otkrivanje navedenog kaznenog djela često povezano s istragama o drugim kaznenim djelima²⁶, a prilikom njihova otkrivanja, policijski službenici sukladno s odredbom članka 58. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima²⁷, privremeno oduzimaju oružje i eksplozivne tvari, a sud, primjenjujući odredbu čl. 331. st. 7. KZ-a, oduzima vatreno oružje, streljivo, eksplozivne tvari te njihove sastavne ili rezervne dijelove. Naime, oduzimanje predmeta posebna je kaznenopravna mjera (čl. 79. KZ-a), kojom se oduzimaju predmeti nastali počinjenjem, bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenih djela. Osim u KZ-u, oduzimanje predmeta normirano je i Zakonom o kaznenom postupku²⁸ (dalje u tekstu: ZKP) koji u odredbi čl. 556. st. 1. propisuje da će se oduzeti predmeti koji se po zakonu moraju oduzeti. Predmeti koji se prema zakonu mogu oduzeti, mogu se oduzeti i kad kazneni postupak ne završi presudom kojom se okrivljenik proglašava krivim, iz čega proizlazi da je, bez obzira na ishod kaznenog postupka, oduzimanje oružja i eksplozivnih tvari obligatorno. Ako sud u presudi kojom je optuženik proglašen krivim, propusti izreći mjeru oduzimanja oružja, on može o tome naknadno donijeti rješenje o oduzimanju predmeta²⁹ (556. st. 3. ZKP-a).

Radi kvalitetne predodžbe opsega i kretanja kriminaliteta u vezi s navedenim kaznenim djelom, u nastavku ćemo analizirati policijsku statistiku sadržanu u godišnjim publikacijama MUP-a RH u Pregledu temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada (za svaku godinu). Pri tome treba napomenuti da navedena statistika obuhvaća širu problematiku od one koja je predmet ovoga rada s obzirom na to da uz nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari obuhvaća i njihovu izradu te nabavljanje.

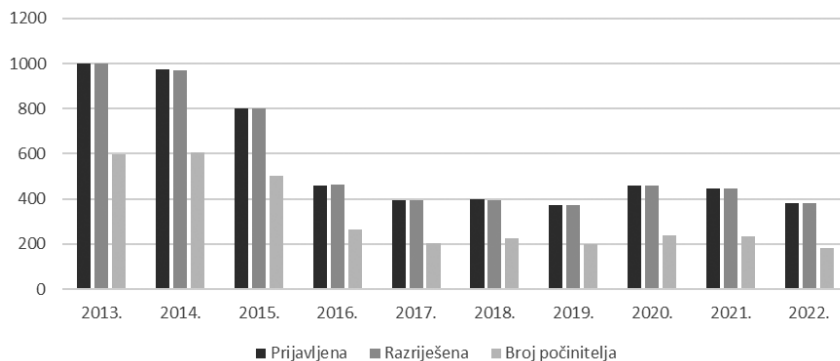
²⁶ Tako je iz Presude Općinskog suda u Bjelovaru, posl. br.: K-370/2020-10 od 15. 12. 2021. u vezi kaznenog djela protiv osobne slobode – prijetnje iz čl. 139. st. 2. KZ-a vidljivo da je izvršena pretraga optuženikove kuće i gospodarskih objekata te je pronađeno nezakonito oružje i streljivo.

²⁷ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/09., 92/14. i 70/19.

²⁸ Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08., 76/09., 80/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 130/20. i 80/22.

²⁹ Postupajući sukladno s navedenom odredbom, Općinski sud u Sisku donio je rješenje o oduzimanju oružja, posl. br.: Kv-108/20-3 od 28. 4. 2022. zato što pravomoćnom osuđujućom presudom, posl. br.: K-25/18 od 5. 4. 2019. nije odlučio o privremeno oduzetom oružju.

Grafikon 1: Prikaz broja prijavljenih, razriješenih i počinitelja kaznenih djela iz članka 331. KZ-a u RH za razdoblje od 2013. do 2022. po godinama³⁰

Analizirajući broj prijavljenih i razriješenih, kao i broj počinitelja kaznenih djela nedovoljno posjedovanja, izrade i nabavljanja oružja i eksplozivnih tvari za razdoblje od 2013. do 2022., prema policijskoj statistici izloženoj u Grafikonu 1., razvidan je, uz manje oscilacije, kontinuiran pad. Najveći pad vidljiv je 2016., pa stoga ostaje otvoreno pitanje je li na to imala utjecaja novela KZ-a iz 2015., kojom je iz temeljnog oblika (čl. 331. st. 1. KZ-a) izbačeno oružje kategorije B te izmjenom bića kaznenog djela prebačeno u poseban stavak. Također, iz navedenog prikaza razvidno je da je broj razriješenih kaznenih djela u odnosu na broj prijavljenih za promatrano razdoblje 100%, što je očekivano ako uzmemo u obzir da se najčešće to kazneno djelo otkriva prilikom istraživanja drugih kaznenih djela pa je stoga počinitelj kaznenog djela već poznat, a ujedno je razvidno kako je broj počinitelja za svaku pojedinu godinu znatno manji od broja prijavljenih i razriješenih kaznenih djela, što upućuje na kriminalni recidivizam.

	Godina	Broj počinitelja	Muškarci	Žene	Stranci
1	2013.	599	582	17	6
2	2014.	605	587	18	9
3	2015.	502	486	16	9
4	2016.	264	258	6	1
5	2017.	205	201	4	3
6	2018.	226	222	4	1
7	2019.	201	197	4	6
8	2020.	237	230	7	11
9	2021.	233	228	5	13
10	2022.	183	176	7	2
UKUPNO		3255	3167	88	61

Tablica 1: Prikaz broja počinitelja kaznenih djela iz članka 331. KZ-a u RH po obilježjima od 2013. do 2022.³¹

³⁰ Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada, MUP RH, za razdoblje 2013. – 2022., izvor: (<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> – 2. 6. 2023.).

³¹ Ibidem.

Iz podataka u Tablici 1. razvidan je, kao i u Grafikonu 1., pad broja počinitelja prema svim obilježjima. Naime, u promatranom razdoblju prema spolu počinitelja u potpunosti dominiraju muškarci s udjelom od 97,29%, dok je udio žena tek nešto veći od 2,7%, što je očekivano s obzirom na to da je kriminalitet pretežito muška pojava, odnosno žene sudjeluju s vrlo niskim udjelima u ukupnom kriminalitetu svih nacija, društvenih zajednica, dobni skupina ili pak povijesnih razdoblja (Singer, 1996:166). Ujedno, treba spomenuti da ukupni udio stranaca počinitelja navedenog kaznenog djela iznosi 1,87%, a u promatranom razdoblju vidljive su oscilacije, ali nije razvidan i trend povećanja broja stranaca – počinitelja usprkos kontinuiranom povećanju stranaca koji tijekom cijele godine borave u RH.

4. PREKRŠAJNI ASPEKT

Prema formalnom kriteriju, prekršaji su ona kažnjiva djela koja su propisana kao prekršaji, a kaznena djela su kao takva propisana u KZ-u. Osim navedenog, u teoriji se nastojalo utvrditi i koja je priroda razlikovanja prekršaja i kaznenih djela, uzimajući pritom u obzir kriminalnopolitičku volju zakonodavca i stupanj njihove težine (Bonačić i Rašo, 2012:441). Postoje „tranzitni“ prekršaji koji u određenim okolnostima, zbog povećane kriminalne količine, mogu prerasti u kazneno djelo (Veić et al, 2012:1), dok opis kaznenog djela u potpunosti ili djelomično može obuhvaćati opis prekršaja, što znači da se osuda u kaznenom postupku u potpunosti ili djelomično može temeljiti na istim činjenicama kao i osuda u prekršajnom postupku (Novosel, Rašo i Burić, 2010:787). Navedeno tvori put prema istodobnom provođenju prekršajnog i kaznenog postupka za isti događaj/prijestup (Đuras, 2016:218). Kao što smo već naveli, razgraničenje spada li nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari u kaznenu ili prekršajnu sferu, određeno je kategorizacijom iz čl. 7. ZNPOG-a, kao i utvrđivanje „veće količine“ (čl. 331. st. 3. KZ-a) u svakom konkretnom slučaju.

Naime, zbog sadržajnog preklapanja kaznenih djela i prekršaja, postoji mogućnost da se za djelo za koje je već vođen postupak jedne vrste, pokrene postupak druge vrste, što ima za posljedicu kršenje načela *ne bis in idem* (Josipović i Novak Hrgović, 2016:471), koje osim što je temeljno ljudsko pravo, predstavlja i procesnu smetnju za vođenje drugog postupka o istoj pravnoj stvari. Prema judikaturi Ustavnog suda RH, načelo *ne bis in idem* vrijedi ako je istoj osobi za isto djelo već pravomoćno presuđeno meritornom sudskom odlukom³², dakle osuđujućom ili oslobođajućom presudom u kojoj je odlučeno o krivnji (Gospočić i Korotaj, 2022:32). Također, nepostojanje jasnog razgraničenja između kaznenih djela i prekršaja na zakonskoj razini, ponekad dovodi do situacija da se u praksi i vrlo teška kaznena djela procesuiraju i kažnjavaju samo u sklopu prekršajnog postupka (Ivičević Karas i Kos, 2012:555).

Zakonodavac je prekršaje, u vezi nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari, u ZNPOG-u podijelio prema stupnju opasnosti, odnosno prema tome spada li oružje i streljivo u kategoriju B ili je pak riječ o oružju kategorije C te su u skladu s navedenim

---

³² Usporedbe radi, treba spomenuti da se to primjenjuje i u susjednoj Republici Sloveniji pa se tako, primjerice, u Presudi Vrhovnog suda Republike Slovenije, posl. br.: 1. IPS 159/2008 od 18. 9. 2008. u predmetu posjedovanja oružja bez odobrenja, među ostalim, navodi da se prekršajni postupak ne može voditi ako je počinitelj djela koje ima obilježje prekršaja i kaznenog djela već pravomoćno proglašen krivim za kazneno djelo ili oslobođen optužbe za to djelo.

propisani različiti rasponi novčanih kazni (minimumi i maksimumi novčanih kazni), dok je za oružje i streljivo kategorije B alternativno propisana i kazna zatvora.

VPS RH nezakonito posjedovanje oružja kategorije B svrstava u jedan od najtežih prekršaja protiv javne sigurnosti³³. U zakonskoj dispoziciji navedenog prekršaja propisano je da građani ne smiju nabavljati, držati niti nositi vatreno oružje kategorije B bez odobrenja za nabavu oružja koje je izdalo nadležno tijelo (čl. 11. st. 4. ZNPOG-a), dok će se novčanom kaznom od 660,00 do 5300,00 eura ili kaznom zatvora do 60 dana kazniti za prekršaj fizička osoba koja nabavlja, drži ili nosi vatreno oružje kategorije B bez odobrenja za nabavu oružja koje je izdalo nadležno tijelo te će se, to oružje, oduzeti (čl. 70. st. 1. toč. 1. i st. 2. ZNPOG-a). Istom kaznom kaznit će se fizička osoba koja kao kolekcionar sakuplja oružje kategorija B ili C bez odobrenja za sakupljanje oružja kategorija B ili C koje je izdalo nadležno tijelo (čl. 70. st. 1. toč. 2. ZNPOG-a), a kako sakupljanje oružja podrazumijeva posjedovanje veće količine oružja, ostaje nejasna distinkcija između tog prekršaja i kvalificiranog oblika kaznenog djela (čl. 331. st. 3. KZ-a) s obzirom na to da se navedeno kazneno djelo odnosi isključivo na „veće količine“ vatreng oružja u koje spada oružje kategorija A, B i C.

Nadalje, u odnosu na ZOR, koji je propisivao da se oružni list izdaje s rokom važenja od pet godina (čl. 21. ZOR-a), važećim je zakonskim rješenjem ukinuto periodično važenje oružnog lista, ali je propisao obvezu da su građani kojima je sukladno sa ZOR-om izdan oružni list, nakon isteka roka važenja dužni podnijeti zahtjev za produljenje roka važenja oružnog lista (čl. 77. st. 1. ZNPOG-a). Međutim, zakonodavac je propustio propisati sankciju za neproduljenje roka važenja oružnog lista te stoga policijske uprave, odnosno postaje kao nadležna tijela nemaju u ZNPOG-u pravno uporište za sankcioniranje vlasnika oružja kojima je prema ZOR-u izdan oružni list, a istekom roka od pet godina nisu ga produljili, čime, *de facto*, nezakonito posjeduju oružje. U takvim slučajevima jedina eventualna mogućnost kažnjavanja jest ako vlasnik oružja ima i streljivo s obzirom na to da posjedovanje streljiva (eksplozivne tvari) za oružje kategorije B, bez važećeg oružnog lista ili važećeg odobrenja za nabavu oružja ili europske oružne propusnice, predstavlja zaseban prekršaj³⁴.

Naime, iako su nezakonito držanje oružja kategorije B i nezakonito posjedovanje streljiva za istu kategoriju oružja dva različita prekršaja, postavlja se pitanje utječe li činjenica što se streljivo nalazi unutar oružja, na odvojeno kažnjavanje tih prekršaja. Tu je dilemu otklonio VPS RH koji, među ostalim, navodi da je za postojanje prekršaja koji se odnosi na nezakonito posjedovanje streljiva potpuno irelevantno nalazi li se streljivo u oružju ili izvan njega³⁵.

U odnosu na oružje kategorije B, za oružje kategorije C³⁶ nadležno tijelo ne izdaje prethodno odobrenje za nabavu oružja već ga građani slobodno nabavljaju, s time da ga

³³ Presuda VPS RH, posl. br.: Ppž-4463/2021 od 28. 9. 2022. godine.

³⁴ Vidi čl. 70. st. 1. toč. 7. ZNPOG-a.

³⁵ Presuda VPS RH, posl. br.: Ppž-12274/2021 od 15. 2. 2023. godine.

³⁶ Plinsko oružje predstavlja poseban praktični problem prilikom određivanja kategorije oružja s obzirom na to da ono pripada oružju kategorije C (čl. 7. st. 3. toč. 3. ZNPOG-a), međutim ako je riječ o poluautomatskom plinskom oružju koje se može lako prepraviti, tada se radi o oružju kategorije B (čl. 7. st. 2. toč. 15. ZNPOG-a). Naime, ni policijski službenici koji pokreću prekršajni postupak, a ni sudovi nemaju uvjete i tehnička znanja da utvrde činjenicu može li se neko plinsko oružje lako prepraviti, iz čega proizlazi da bi se to, u svakom konkretnom slučaju, moralo utvrditi vještačenjem, dok bi se eventualna dvojba mogla otkloniti izradom stručnog kataloga u kojem su taksativno nabrojene vrste, marke i modeli plinskog oružja koje se može lako prepraviti.

moraju, u roku od osam dana od dana nabave, prijaviti nadležnom tijelu, a ono im izdaje potvrdu o prijavi oružja kategorije C³⁷ (čl. 27. ZNPOG-a). Dakle, građanin koji protekom propisanog roka ne prijavi oružje kategorije C, nezakonito posjeduje to oružje i čini prekršaj³⁸ za koji je popisana novčana kazna od 130,00 do 660,00 eura (čl. 72. st. 1. toč. 7. ZNPOG-a). Uspoređujući navedeni raspon novčane kazne s rasponom koji je predviđen za nezakonito posjedovanje oružja kategorije B, razvidno je da je zakonodavac za nezakonito posjedovanje oružja kategorije C opravdano propisao znatno blaži raspon novčane kazne s obzirom na to da oružje kategorije C, prema stupnju rizika, predstavlja puno manju opasnost za javnu sigurnost (Ljubić, 2022:426).

U vezi nezakonitog posjedovanja oružja kategorije C, poseban problem predstavlja zračno oružje koje je sukladno s prethodno važećim ZOR-om bilo razvrstano u oružje kategorija C i D, ovisno o kinetičkoj energiji, odnosno brzini projektila i kalibru³⁹. Dakle, za dio zračnog oružja koje je pripadalo oružju kategorije D nije postojala obveza prijavljivanja nadležnom tijelu, a stupanjem na snagu ZNPOG-a, zakonodavac je zauzeo rigidniji stav, razvrstavanjem u oružje kategorije C svog zračnog oružja (čl. 7. st. 3. toč. 6. ZNPOG-a). Građanima je dan rok od godinu dana od stupanja na snagu ZNPOG-a da prijave zračno oružje koje je sukladno sa ZOR-om bilo razvrstano u kategoriju D (čl. 79. st. 6. ZNPOG-a). Navedeni rok istekao je u 2019., a zakonodavac je propustio propisati sankciju za građane koji istekom tog roka ne prijave zračno oružje. Stoga u tim slučajevima građani nezakonito posjeduju oružje, a nadležna tijela nemaju pravnog temelja te osobe prekršajno kazniti i oduzeti im oružje, što je očita omaška zakonodavca koju je nužno ispraviti prilikom budućih izmjena zakona.

Zakonodavac je također zabranjenim oružjem propisao hladno oružje⁴⁰ kojem je osnovna namjena napad ili nanošenje ozljeda i predmete pogodne za nanošenje ozljeda⁴¹, kada se nose na javnom mjestu, a način ili okolnosti njihova nošenja upućuju na to da se nose kako bi bili uporabljeni za napad ili nanošenje ozljeda te oružje kategorija C i D kada se koriste za uznemiravanje, napad i nanošenje ozljeda (čl. 8. st. 1. toč. 1. ZNPOG-a), dok je postupanje suprotno navedenoj odredbi propisao kao prekršaj za koji je propisana novčana kazna od

---

³⁷ Zanimljivo je spomenuti da, iako je potvrda o prijavi oružja kategorija C isprava kojom građanin dokazuje da ima uredno registrirano oružje, ona u ZNPOG-u, za razliku od odobrenja za nabavu oružja, europske oružne propusnice, oružnog lista za držanje ili oružnog lista za držanje i nošenje oružja, odobrenja za sakupljanje oružja kategorija B i C, nije izričito navedena kao isprava o oružju (čl. 9. ZNPOG-a).

³⁸ Tako je, primjerice, Presudom Općinskog prekršajnog suda u Splitu, Stalne službe u Supetru, posl. br.: 20 Pp J-3904/2020 od 29. 1. 2021., okrivljenik proglašen krivim što je držao jednu zračnu pušku koja pripada oružju kategorije C zato što je u zakonskom roku nije prijavio.

³⁹ Oružju kategorije C pripadalo je zračno oružje čija je kinetička energija 10,5 J ili veća ili je brzina 200 m/s ili veća i kalibra većeg od 4,5 mm, dok je oružju kategorije D pripadalo sve drugo zračno oružje koje je manje kinetičke energije ili brzine projektila i kalibra (čl. 6. st. 3. toč. 4. i st. 4. toč. 1. ZOR-a).

⁴⁰ Hladnim oružjem smatraju se bokseri, bodeži, kame, mačevi, koplja, sablje, bajunete te noževi čije se sječivo nalazi pod pritiskom sabijene opruge, a iz drške iskaču pritiskom na gumb, bez obzira na dužinu oštrice ili skrivene oštrice, druga potajna oružja sa skrivenim oštricama (oružni štapovi, oružni kišobrani i sl.) te metalne zvjezdice za bacanje, kao i razne vrste palica te drugi predmeti pogodni za nanošenje ozljeda (čl. 6. st. 1. toč. 10. ZNPOG-a).

⁴¹ Umjesto navedenog termina, a radi ujednačavanja terminologije, svrsishodno bi bilo da se zakonodavac odlučio za termin „opasno oruđe“ koji se u KZ-u koristi na više mjesta.

130,00 do 660,00 eura⁴² (čl. 72. st. 1. toč. 1. ZNPOG-a). Dakle, način nošenja, odnosno korištenje, subjektivni je element koji inače dozvoljeno oružje može transformirati u ono zabranjeno.

Nadalje, kao u slučaju kaznenog djela koji se odnosi na nezakonito posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari, i u prekršajnoj regulativi izričito je predviđeno oduzimanje oružja i eksplozivnih tvari koje su predmet prekršaja (čl. 70 st. 2. i čl. 72. st. 2. ZNPOG-a), dok je Prekršajnim zakonom⁴³ (dalje u tekstu: PZ) propisano da će se predmeti čije je posjedovanje ili promet zabranjen ili ograničen ili predmeti namijenjeni prometu, ali se u promet mogu pustiti samo pod posebnim uvjetima (s nadzornim markicama i slično), oduzeti⁴⁴ i kad postupak nije završen osuđujućom presudom (čl. 76.a st. 3. PZ-a). Međutim, iako ZNPOG izričito propisuje oduzimanje oružja i eksplozivnih tvari kod osuđujuće presude, za navedene prekršaje u sudskoj se praksi događa da sudovi u presudama⁴⁵ nalože vraćanje oružja koje je bilo predmet počinjenja prekršaja, odnosno koje su građani nedozvoljeno posjedovali, što je i praktičan problem jer ako policijska uprava, odnosno postaja, vrati osuđeniku oružje, time se *de facto* legalizira oružje koje je građanin nedozvoljeno posjedovao. Stoga bi u takvim slučajevima policijska uprava, odnosno postaja, uvijek trebala izjaviti žalbu višem sudu.

5. ZAKLJUČAK

Problematika nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari obuhvaća više zakona (KZ, ZNPOG i ZETPO). Za eksplozivne tvari temeljni je zakon ZETPO koji određuje pojam eksplozivnih tvari, dok je za oružje to ZNPOG koji određuje što se smatra oružjem.

Kategorizacijom iz čl. 7. ZNPOG-a, oružje i eksplozivne tvari su prema stupnju opasnosti i ograničenjima za građane razvrstane u kategorije A, B, C i D te upravo o kategoriji ovisi hoće li nedozvoljeno posjedovanje oružja biti kazneno djelo ili prekršaj. Tako nedozvoljeno posjedovanje kategorije A predstavlja kazneno djelo, dok nedozvoljeno posjedovanje kategorija B i C pripada domeni prekršaja, a iznimku predstavlja kvalifikatorna okolnost kada osoba čini kazneno djelo ako nedozvoljeno posjeduje „veću količinu“ vatrenog oružja iz bilo koje kategorije.

---

⁴² Tipičan primjer navedenog prekršaja jest kada je veći broj osoba narušavao javni red i mir ispred jednog trgovačkog centra, a policijski su službenici, prilikom pregleda vozila jednog sudionika, pronašli teleskopsku palicu za koju je bilo očito da bi mogla biti upotrijebljena za napad ili nanošenje ozljeda s obzirom na to da je posjednik te palice sudjelovao u narušavanju javnog reda i mira. Stoga je on Presudom Općinskog suda u Pazinu, Stalne službe u Poreču-Parenzo, Prekršajnog odjela, posl. br.: Pp J-707/19 od 28. 10. 2019., a koja je potvrđena Presudom VPS RH, posl. br.: Jž-2367/2019 od 2. 2. 2021., kažnjen novčanom kaznom te mu je oduzeta teleskopska palica.

⁴³ Prekršajni zakon, NN br. 107/07., 39/13., 157/13., 110/15., 70/17., 118/18. i 114/22.

⁴⁴ Treba napomenuti da oduzimanje predmeta više nije zaštitna, nego prekršajnoppravna mjera *sui generis* (Josipović et al, 2014:125).

⁴⁵ Tako je Presudom Općinskog suda u Vinkovcima, posl. br.: Pp-20/2023-5 od 25. 1. 2023., I. C. proglašen krivim radi počinjenja prekršaja, iz čl. 72. st. 1. toč 7. ZNPOG-a, zato što u roku od osam dana od dana nabave nije prijavio nadležnom tijelu oružje kategorije C – plinski pištolj te je kažnjen novčanom kaznom. Međutim, u istoj je presudi nadležnoj policijskoj postaji naloženo da osuđeniku vrati plinski pištolj koji je bio predmet prekršaja.

Kazneno djelo nedozvoljenog posjedovanja oružja ili eksplozivnih tvari zakonodavac je razvrstao u kaznena djela protiv javnog reda i mira gdje su smještena raznovrsna kaznena djela za koje je predviđen jedinstven objekt kaznenopravne zaštite kao javni red u najširem smislu, a navedeno pripada kategoriji kaznenih djela koja mogu upućivati na postojanje organiziranog kriminaliteta. Međutim, iako je riječ o izrazito rizičnom kaznenom djelu za javnu sigurnost, analizom sudske prakse razvidno je da sudovi temeljni oblik (čl. 331. st. 1. KZ-a) redovito sankcioniraju uvjetnom osudom, dok istodobno za prekršaj koji se odnosi na nabavljanje, držanje i nošenje vatrenog oružja kategorije B bez odobrenja za nabavu oružja (čl. 70. st. 1. toč. 1. i st. 2. ZNPOG-a), kao i prekršaj koji se odnosi na posjedovanje streljiva (eksplozivne tvari) za oružje kategorije B, bez važećeg oružnog lista ili važećeg odobrenja za nabavu oružja ili europske oružne propusnice (čl. 70. st. 1. toč. 7. ZNPOG-a) izriču novčane kazne u iznosu od 660,00 do 5300,00 eura ili alternativno kaznu zatvora do 60 dana. Tako u praksi prekršitelji normi u prekršajnom postupku, za oružje i eksplozivne tvari koje je zakonodavac propisao kao manje opasne te ih samim time svrstao u prekršajnu sferu, trpe veće posljedice od počinitelja temeljnog oblika kaznenog djela.

U odnosu na prekršaj koji se odnosi na fizičke osobe kolekcionare koji nedozvoljeno sakupljaju oružje kategorije B, odnosno C, bez odobrenja za sakupljanje oružja kategorije B, odnosno C (čl. 70. st. 1. toč. 2. ZNPOG-a), a s obzirom na to da kolekcionarstvo, odnosno sakupljanje podrazumijeva „veću količinu“ oružja, potrebno je zakonskim izmjenama propisati jasnu distinkciju između navedenog prekršaja i kvalificiranog oblika kaznenog djela (čl. 331. st. 3. KZ-a) zato što se trenutačni zakonski opis kvalificiranog oblika navedenog kaznenog djela, u odnosu na nedozvoljeno posjedovanje vatrenog oružja, preklapa sa zakonskim opisom prekršaja.

Nadalje, u vezi unaprjeđenja legislative, odnosno otklanjanja pogrešaka i manjkavosti u zakonodavstvu, potrebno je, prilikom budućih izmjena ZNPOG-a, propisati sankciju za osobe koje ne produlje rok valjanosti oružnog lista (čl. 77. st. 1. ZNPOG), a također je potrebno propisati sankciju za građane koji nisu u roku od godinu dana od stupanja na snagu ZNPOG-a prijavili zračno oružje koje je sukladno sa ZOR-om bilo razvrstano u kategoriju D (čl. 79. st. 6. ZNPOG-a).

Također, kako bi se izbjegla daljnja kolizija pojedinih zakonskih odredbi, potrebno je prilikom buduće izmjene ZNPOG-a, u odredbi čl. 6. st. 1. toč. 2. istog zakona, navesti spremnike kao bitne dijelove vatrenog oružja zato što spremnik, kao sastavni dio oružja u čl. 7. st. 1. toč. 7a. i 7b. ZNPOG-a, izričito utječe na kategorizaciju oružja, dok se istodobno u odredbi čl. 62. st. 15. ZETPO-a, u odnosu na pravne osobe, propisuje da posjedovanje spremnika streljiva za oružje kategorije A nije dozvoljeno.

Za plinsko oružje koje bi se moglo lako prepraviti, bilo bi svrsishodno izraditi stručni katalog u kojem bi bili taksativno nabrojani vrste, marke i modeli poluautomatskog plinskog oružja koje se može lako prepraviti kako bi u praksi ovlašteni policijski službenici, odnosno sudovi, bez vještačenja, u svakom konkretnom slučaju mogli utvrditi radi li se o oružju kategorija B ili C te s tim u vezi pokrenuti odgovarajući postupak, odnosno primijeniti odgovarajuću odredbu ZNPOG-a.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Bonačić, M., i Rašo, M. (2012). *Obilježja prekršajnog prava i sudovanja, aktualna pitanja i prioriteta de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 19(2), str. 439–472.
2. Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., i Roksandić Vidlička, S. (2018). *Kazneno pravo posebni dio – prvo izdanje*, Zagreb: Biblioteka Udžbenici Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
3. Đuras, I. (2016). *Dvostrukost u kaznenom i prekršajnom postupku*, Policija i sigurnost, 25(3/2016), str. 217–228.
4. Garačić, A. (2016.). *Kazneni zakon u sudskoj praksi – posebni dio*, Rijeka, Libertin naklada.
5. Gospočić, S., i Korotaj, G. (2022). *Utjecaj odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske i Vrhovnog suda Republike Hrvatske na suđenje u prekršajnim postupcima*, Priručnik za polaznike/ce, Zagreb, Pravosudna akademija (<https://www.pak.hr/wp-content/uploads/2022/04/Utjecaj-odluka-USRH-i-VSRH-na-sudenje.pdf> – 8. 1. 2023.).
6. Horvatić, Ž., Derenčinović D., i Cvitanović, L., (2017). *Kazneno pravo opći dio II, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije – Prvo izdanje*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
7. Horvatić, Ž., Cvitanović, L., i Novoselec, P. (2002). *Rječnik kaznenog prava*, Zagreb: Masmedia.
8. Ivanda, S. (2004) *Policijsko upravno pravo*, Zagreb, Narodne novine.
9. Ivičević Karas, E., i Kos, D. (2012). *Primjena načela ne bis in idem u hrvatskom kaznenom pravu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 19(2), str. 555–584.
10. Josipović, I., i Novak Hrgović, K. (2016). *Načelo ne bis in idem u kontekstu prekršajnog, kaznenog i upravnog prava*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 23(2), str. 469–507.
11. Josipović, I., Tripalo, D., Korotaj, G., Klarić, G., i Rašo, M. (2014). *Komentar prekršajnog zakona*, Zagreb, Narodne novine.
12. Krapac, D., Đurđević, Z., Ivičević Karas, E., Bonačić, M., i Burić, Z. (2020). *Kazneno procesno pravo – Prva knjiga: institucije, VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, Narodne novine.
13. Ljubić, D. (2022). *Preventivne mjere usmjerene sprečavanju počinjenja kaznenih djela u Republici Hrvatskoj prilikom nabave i posjedovanja oružja građana*, Policija i sigurnost, 31(4/2022.), str. 425–438.
14. Milivojević, L. (2016.) *Kazneno pravo za kriminaliste, odabrana poglavlja s primjerima iz prakse – II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, Međunarodno kriminalističko udruženje.
15. Modly, D., Šuperina, M., i Korajlić, N. (2008). *Rječnik kriminalistike*, Zagreb: Strukovna udruga kriminalista.
16. Novosel, D., Rašo, M., i Burić, Z. (2010). *Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Maresti protiv Hrvatske*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 17(2), str. 785–812.
17. Novoselec, P. (2016). *Opći dio kaznenog prava, Peto, izmijenjeno izdanje*, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku.
18. Pavičić, A., i Kondor-Langer, M. (2020). *Prekursori eksploziva (eksplozivi kućne izrade): propisi i nadzor*, Policija i sigurnost, 29(1-2/2020.), str. 126–133.

19. Pavlović, Š. (2015). *Kazneni zakon – zakonski tekst – komentari, sudska praksa i pravna teorija*, 3. izdanje, Rijeka, Libertin naklada.
20. Sačić, Ž. (1997). *Organizirani kriminalitet u Hrvatskoj*, Zagreb, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.
21. Savić, D., Liker, B., i Mendaš, D. (2008). *Suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari: strateško planiranje*, Policija i sigurnost, 17(3-4), str. 181–191.
22. Singer, M. (1996). *Kriminologija – drugo izdanje*, Zagreb, Nakladni zavod Globus.
23. Todorovski, Đ., i Uvalić, I. (2016). *Sigurnost i zaštita pri uništavanju vojnih eksplozivnih sredstava*, Sigurnost, 58(4), str. 319–331.
24. Veić, P., Atanasov, B., Boban, N., Gluščić, S., Krelja Tovarec, A., Matija, I., Markov Ž., Marković, S., Mršić G., Oset, S., i Završki, R. (2012). *Prekršajni zakon – komentar, sudska praksa, pojmovno kazalo*, Rijeka, Dušević & Kršovnik d.o.o.

Internetski izvori

25. Državni zavod za statistiku, Punoljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2022. godini, Zagreb, 7. 4. 2023., (<https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58025> – 28. 6. 2023.)
26. Manje oružja, manje tragedija (<https://policija.gov.hr/prevenција/preventivni-projekti/manje-oruzja-manje-tragedija/115> – 3. 10. 2023.)
27. Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada, MUP RH, za razdoblje 2013. – 2022., (<https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> – 2. 6. 2023.)
28. Preporuka Ujedinjenih naroda za prijevoz opasnih tvari, (https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/danger/publi/unrec/rev21/ST-SG-AC10-1r21e_Vol1_WEB.pdf – 22. 3. 2023.)

Propisi

29. Direktiva 2021/555 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. 3. 2021. godine, o nadzoru nabave i posjedovanja oružja, (SL L 115/1, 6. 4. 2021.) – kodificirani tekst.
30. Kazneni zakon, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22.
31. Prekršajni zakon, NN br. 107/07., 39/13., 157/13., 110/15., 70/17., 118/18. i 114/22.
32. Zakon o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja, NN br. 70/17., 141/20. i 114/22.
33. Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08., 76/09., 80/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 130/20. i 80/22.
34. Zakon o nabavi i posjedovanju oružja građana, NN br. 94/18., 42/20. i 114/22.
35. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/09., 92/14. i 70/19.
36. Zakon o potvrđivanju Protokola protiv nezakonite proizvodnje i trgovanja vatrenim oružjem, njegovim dijelovima i komponentama te streljivom kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, NN - MU br. 11/04.
37. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, NN br. 41/77., 55/89., 05/90., 47/90., 29/94., 114/22. i 47/23.

Sudska praksa

38. Presuda Općinskog suda u Bjelovaru, posl. br.: K-83/2018-3 od 13. 2. 2018. godine.
39. Presuda Općinskog suda u Bjelovaru, posl. br.: K-370/2020-10 od 15. 12. 2021. godine.
40. Presuda Općinskog suda u Čakovcu, posl. br.: 11 K-196/16-2 od 27. 2. 2017. godine.
41. Presuda Općinskog suda u Gospiću, posl. br.: 21 K-83/2018-17 od 28. 11. 2018. godine.
42. Presuda Općinskog suda u Karlovcu, posl. br.: 15 K-40/2019-9 od 22. 1. 2020. godine.
43. Presuda Općinskog suda u Osijeku, posl. br.: 69 K-315/2019-14 od 29. 11. 2019. godine.
44. Presuda Općinskog suda u Pazinu, Stalne službe u Poreču-Parenzo, Prekršajnog odjela, posl. br.: Pp J-707/19 od 28. 10. 2019. godine.
45. Presuda Općinskog suda u Rijeci, posl. br.: 8 K-410/2018-29 od 21. 10. 2022. godine.
46. Presuda Općinskog suda u Sisku, posl. br.: K-132/2021-6 od 20. 12. 2021. godine.
47. Presuda Općinskog prekršajnog suda u Splitu, Stalne službe u Supetru, posl. br.: 20 Pp J-3904/2020 od 29. 1. 2021. godine.
48. Presuda Općinskog suda u Varaždinu, posl. br.: K-287/2022-2 13. 7. 2022. godine.
49. Presuda Općinskog suda u Velikoj Gorici, posl. br.: 17 K-364/15-2 od 16. 12. 2015. godine.
50. Presuda Općinskog suda u Vinkovcima, posl. br.: Pp-20/2023-5 od 25. 1. 2023. godine.
51. Presuda Općinskog suda u Vukovaru, posl. br.: 7 Kmp-7/2018-4 od 24. 9. 2018. godine.
52. Presuda Općinskog suda u Zlataru, posl. br.: 9 K-365/2022-2 od 11. 1. 2023. godine.
53. Presuda VPS RH, posl. br.: Jž-2367/2019 od 2. 2. 2021. godine.
54. Presuda VPS RH, posl. br.: Ppž-4463/2021 od 28. 9. 2022. godine.
55. Presuda VPS RH, posl. br.: Ppž-12274/2021 od 15. 2. 2023. godine.
56. Presuda Vrhovnog suda Republike Slovenije, posl. br.: 1. IPS 159/2008 od 18. 9. 2008. godine.
57. Presuda Županijskog suda u Osijeku, posl. br.: Kov-Us-6/2019-66 od 16. 4. 2019. godine.
58. Presuda Županijskog suda u Splitu, Odjela za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, posl. br.: Kov-Us-4/19 od 3. 7. 2019. godine.
59. Rješenje Općinskog suda u Sisku, posl. br.: Kv-108/20-3 od 28. 4. 2022. godine.

Abstract

Dinko Ljubić, Nataša Prišlin, Josip Čelić

Illegal Possession of Weapons and Explosive Substances

This paper examines the problem of illegal possession of weapons and explosive substances, a criminal activity sanctioned by the legislator in the provisions of criminal and misdemeanour law. The paper begins with an overview of what the cited criminal activity signifies for public safety. Furthermore, it examines a terminological definition of the basic terms contained in special regulations (Directive of the European Parliament and of the Council on Control of the Acquisition and Possession of Weapons, the Act on the Acquisition and Possession of Weapons by Citizens and the Act on Explosive Substances and the Production of and Trade in Weapons) and it defines the issues and goals. The central part of the paper considers criminal and misdemeanour legal provisions with particular reference to the categorisation of weapons and explosive substances as a key parameter for the distinction between the criminal and misdemeanour domains. Judicial practice and police statistics are also analysed, and special

attention is paid to statutory and judicial omissions, deficiencies and contradictions, their elimination and possible improvements. The final part of the paper focuses on conclusions related to normative and practical problems and reached through elaborating on the topic. Eventually, the paper proposes feasible solutions.

Keywords: weapons, firearms, illegal weapons, explosive substances, organised crime.

LANA MILIVOJEVIĆ*, DEJAN ČEPIĆ**

Prekršaji protiv javnoga reda i mira na području Policijske uprave krapinsko-zagorske od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022. – rezultati provedenog istraživanja

Sažetak

U radu se iznose rezultati provedenog istraživanja prekršaja protiv javnoga reda i mira na području Policijske uprave krapinsko-zagorske od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022., koje je iz 281 pravomoćnog predmeta te policijske uprave obuhvatilo 366 prekršaja i 360 počinitelja. Najbrojniji prekršaji na području Policijske uprave krapinsko-zagorske su prekršaji iz Zakona o sigurnosti prometa na cestama, dok su prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira najčešće na trećem mjestu nakon prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, a navedeno vrijedi i za policijske postaje, izuzev onih specijaliziranih poput Postaje prometne policije Krapina i Postaje granične policije Macelj. U okviru razmatranog uzorka 366 prekršaja protiv javnog reda i mira najveću zastupljenost imaju prekršaji opisani u čl. 13. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira, a najmanje počinjenih prekršaja počinjeno je iz čl. 28. i čl. 14. tog Zakona. Provedenom analizom dobne i spolne strukture utvrđeno je da su muškarci u dobi od 26 do 35 godina najčešći počinitelji razmatrane vrste prekršaja. Općenito, neovisno o spolu i dobnoj skupini, najčešće je počinjen prekršaj opisan u čl. 13. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira. Razmatrani su načini počinjenja prekršaja, kao i posljedice počinjenih prekršaja protiv javnog reda i mira iz čl. 13., čl. 6. i čl. 30. u smislu prouzročenih tjelesnih ozljeda (fizički napad, tučnjave i dr.), kao i utvrđena prisutnost alkohola i droga kao kriminogenih čimbenika kod počinitelja u vrijeme počinjenja prekršaja. U pravomoćnim sudskim odlukama iz spisa predmeta, uz izrečenu sankciju, razmatrana je i sudska uporaba instituta ublažavanja kazne iz čl. 37. PZ-a, koja je, prema rezultatima istraživanja, zanemariva.

Ključne riječi: prekršajno pravo, prekršaji protiv javnog reda i mira, Policijska uprava krapinsko-zagorska, pravomoćni predmeti, istraživanje.

---

* dr. sc. Lana Milivojević, prof. struč. stud. u trajnom zvanju, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, MUP RH.

** Dejan Čepić, bacc. crim., Policijska uprava krapinsko-zagorska, MUP RH.

1. UVOD

U radu će biti razmotreni rezultati provedenog istraživanja prekršaja protiv javnoga reda i mira na području Policijske uprave krapinsko-zagorske od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022. godine¹. Provedenim istraživanjem obuhvaćeni su statistički podaci o brojnosti počinjenih prekršaja u referentnom razdoblju u navedenoj policijskoj upravi i udjela prekršaja protiv javnog reda i mira u ukupnom broju prekršaja, brojnosti pravomoćno presuđenih prekršaja protiv javnog reda i mira iz spisa prekršajnih predmeta Policijske uprave krapinsko-zagorske iz okvira kojih su razmatrani dobna struktura počinitelja, spol počinitelja, način počinjenja i pravna kvalifikacija prekršaja, posljedica koja je nastupila počinjenjem djela, utjecaj alkohola i droga kao kriminogenih čimbenika kod počinjenja prekršaja, izrečena prekršajnoppravna sankcija nadležnog općinskog suda² te primjena instituta ublažavanja kazne iz čl. 37. Prekršajnog zakona.

U razmatranju domaće relevantne stručne literature vezane uz eventualna ranije provedena istraživanja prekršaja iz područja javnog reda i mira na području Policijske uprave krapinsko-zagorske i prekršajnoppravne prakse za tu vrstu prekršaja na tom području, nisu pronađeni radovi na tu temu. Općenito nedostatak empirijskih istraživanja, a posebice u odnosu na recentniju policijsku i sudsku praksu bio je glavni motiv za provođenje ovog istraživanja, čiji će rezultati biti prikazani ovim radom.

Sukladno s čl. 1. Prekršajnog zakona³ (u daljnjem tekstu PZ), *prekršajima* se definiraju: „ponašanja kojima se tako povređuje ili ugrožava javni poredak, društvena disciplina i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim pravom i zakonima čija zaštita nije moguća bez prekršajno pravnog sankcioniranja, a njihova se zaštita ne ostvaruje kaznenopravnom prisilom.“⁴ U kaznenopravnoj teoriji, prema prevladavajućoj kvantitativnoj teoriji, u odnosu na kaznena djela, prekršaji su kažnjive radnje koje po svojoj prirodi sadrže manju količinu neprava, lakše su kažnjive radnje pa su posljedično za njih i propisane lakše sankcije (Milivojević, 2016.).

Prekršaji protiv javnog reda i mira su jedne od vrsta prekršaja koji su bili predmetom istraživanja i čiji će se rezultati izložiti u ovom radu, a definiraju se kao: „kažnjive radnje kojima se na nedozvoljen način remeti mir, rad ili normalan način života građana, stvara nemir, neraspoloženje, uznemirenost ili ometa kretanje građana na ulicama i drugim javnim mjestima ili ometa ostvarivanje njihovih prava i dužnosti, vrijeđa moral, ometa vršenje

---

¹ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira izmijenjen je novelama iz 2022. i 2023. te su posljednje izmjene na snazi od 11. 5. 2023. godine. No za potrebe ovog rada korištene su odredbe Zakona prije tih izmjena (NN br.: 29/94.) s obzirom na to da su prekršaji iz analiziranih pravomoćnih predmeta u referentnom razdoblju istraživanja bili počinjeni prije izmjena i dopuna tog Zakona i procesuirani su po starom propisu.

² Na području PU krapinsko-zagorske za prekršaje su nadležni prekršajni odjeli Općinskih sudova u Donjoj Stubici, Klanjcu, Krapini, Pregradi, Zaboku i Zlataru.

³ Prekršajni zakon, Narodne novine, broj: 107/07., 39/13., 157/13., 110/15., 70/17., 118/18., 114/22.

⁴ O prekršajnom pravu i prekršajima više u:

Milivojević, L. (2018). Prekršajno pravo i materijalnoppravne odredbe Prekršajnog zakona, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Policijska akademija.

https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/04_vps/Milivojevic_preksajno_pravo_II.pdf

Veić, P., Gluščić, S. (2013). Prekršajno pravo, Opći dio, II. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb: Narodne novine.

zakonitih mjera državnih organa i službenih osoba, ugrožava opća sigurnost ljudi i imovine, vrijeđaju državni organi ili se na drugi način narušava javni red i mir građana te djela utvrđena ovim zakonom“, sukladno s čl. 1. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira⁵ (u daljnjem tekstu ZPPJRM)⁶.

Za prekršaje protiv javnog reda i mira važan je element javnosti, stoga počinitelj tih prekršaja u većini slučajeva mora djelovati na javnome mjestu. Izuzeće navedenom pojavljuje se u prekršaju iz čl. 17. ZPPJRM-a gdje je izuzet element javnosti kod vrijeđanja ili omalovažavanja službenih osoba u obavljanju službene dužnosti⁷. Pojam javnoga mjesta nije definiran Zakonom o prekršajima protiv javnoga reda i mira, nego je taj pojam određen sudskom praksom. Autori smatraju kako bi bilo svrhovito da se, *de lege ferenda*, temeljni pojmovi vezani uz prekršaje koji se njime propisuju definiraju i propišu u istom, odnosno posredno da se skrene pozornost na važeće propise u kojima su oni već definirani⁸.

Određenje pojma javnoga mjesta čini se ovisnim u većim ili manjim mogućnostima pristupa javnosti pa se javna mjesta dijele na *realna javna mjesta* i *fiktivna javna mjesta*.

Realna javna mjesta su ona koja su po svojoj funkciji namijenjena javnosti, iako i kod tih javnih mjesta može postojati razlika, što posljedično dovodi do podjele na neograničeno otvorena javna mjesta i ograničeno otvorena javna mjesta. Neograničeno otvorenim javnim mjestima nazivamo ona javna mjesta koja su trajno dostupna neograničenom skupu osoba i na ta mjesta svaka osoba u bilo koje vrijeme ima mogućnost pristupa, npr. ulice, trgovi, šetališta, putevi, parkovi, željezničke postaje, autobusni terminali i dr. Ograničena javna mjesta namijenjena su neograničenom krugu osoba, ali ipak postoje određena ograničenja. Ta se ograničenja mogu odnositi na radno vrijeme ili neke druge uvjete pod kojima je moguć pristup takvim mjestima, npr. kazališta, trgovine, ugostiteljski objekti, stadioni i dr. kojima je pristup moguć samo tijekom održavanja predstava, priredbi, utakmica, radnog vremena objekta. Daljnji uvjeti mogu biti u svezi s pravilima prema kojima se može pristupiti tome

⁵ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira: Narodne novine, broj: 41/77., 55/89., 05/90., 30/90., 47/90., 29/94., 114/22., 47/23.

⁶ Vidi i u: Veić, P. (1995). Zakon o prekršajima protiv javnoga reda i mira: bilješke, literatura, sudska praksa. Zagreb: VIV-inženjering d.o.o.

⁷ O navedenim prekršajima više u: Filipović, H., (2015.), Policijski službenici kao žrtve prekršaja omalovažavanja i vrijeđanja policijskih službenika prilikom vršenja službe i zakonitih naređenja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 22, broj 1, str. 243–277. <https://hrcak.srce.hr/file/229294> (2. 9. 2023.)

Juras, D., (2016), Omalovažavanje ili vrijeđanje policijskih službenika, Policijska i sigurnost, (Zagreb), godina 25., broj 3, str. 313–316 <https://hrcak.srce.hr/file/248655> (2. 10. 2023.)

⁸ Cijeli je niz pojmova koji se koriste u navedenom propisu, a koji nisu za potrebe tog propisa njime i definirani ili nije upućeno na druge važeće propise u kojima se oni eventualno definiraju. Primjerice, vrijeđanje moralnih osjećaja građana, bludničenje, kockanje, skitnja, prosjačenje i sl. Navedeno bi trebalo biti nužno obuhvaćeno nekom budućom reformom ovog dijela prekršajnoga zakonodavstva, kojom bi se sustavno i sveobuhvatno konačno uredilo to pravno područje.

Pojedini autori upućuju na koliziju određenih prekršaja iz tog zakona. Više o navedenom u: Filipović, H. (2014). Kolizija prekršaja protiv javnog reda i mira, tučnjava, svađa i vika s drskim i nepristojnim načinom vrijeđanja građana kojima se narušava njihov javni red: Kriminalistička teorija i praksa, 1(1), str. 29–54., <https://hrcak.srce.hr/file/234027> (1. 8. 2023.)

O pojedinim pitanjima načina procesuiranja prekršaja, a time i prekršaja protiv javnog reda i mira, više u: Mršić, Ž., Posilović, D., Šantek, M., (2017). O nekim pitanjima načina procesuiranja prekršaja u Republici Hrvatskoj: Kriminalistička teorija i praksa, 4(2), str. 107–143., <https://hrcak.srce.hr/file/285165> (1. 8. 2023.)

mjestu. Da bismo ga držali javnim mjestom, moramo prethodno utvrditi jesu li u funkciji ili nisu, u pravilu dok su izvan funkcije ne smatraju se javnim mjestom. Fiktivna javna mjesta po svojoj namjeni i funkciji nisu javna mjesta, ali pod određenim uvjetima to mogu biti. Javnost takvog mjesta prosuđujemo prema posljedici koja je nastupila na javnome mjestu pa stoga javnim mjestima smatramo balkone, terase, dvorišta privatnih kuća koja nisu javna mjesta, ali okolnosti koje postoje u vrijeme izvršenja prekršaja čine radnju koja se na njima odvija dostupnu javnosti, bilo da su izloženi pogledu javnosti, bilo da je posljedica nastupila na javnome mjestu (Veić, 1995)⁹.

U ZPPJRM-u propisani su prekršaji protiv javnog reda i mira. No treba napomenuti da je taj Zakon donesen 1977., a izmijenjen je 1990. te su tada brisane pojedine njegove odredbe. Novelom tog Zakona iz 1994. izvršena je konverzija valuta novčanih kazni iz hrvatskog dinara u njemačke marke, 2022. promijenjene su, odnosno povišene visine postojećih kazni za prekršaje, a 2023. izvršena je konverzija valuta novčanih kazni u eure. Do promjena u 2022. i povišenja iznosa novčanih kazni taj je Zakon bio na snazi 46 godina i kao glavne kazne propisivao je novčane kazne u rasponu od 50 do 350 DEM dok su kao alternativne kazne bile propisane kazne zatvora do 30 dana, koje su se u praksi izricale prema počiniteljima ponavljačima (recidivistima). Izmjenama navedenoga Zakona 2022. povišene su novčane kazne koje su primjerenije ostvarivanju svrhe kažnjavanja i izvršena je konverzija valuta novčanih kazni iz njemačke marke u važeću valutu euro 2023. (izmjene i dopune: NN br.: 144/22. i NN br.: 47/2023.). Prema tom Zakonu, prema počiniteljima prekršaja protiv javnoga reda i mira mogu se primijeniti zaštitne mjere pa i one koje nisu propisane Prekršajnim zakonom. Propisane zaštitne mjere su: zaštitna mjera oduzimanja predmeta, zaštitna mjera obaveznog liječenja od alkoholizma i narkomanije, zaštitna mjera obaveznog liječenja od spolne bolesti ili AIDS-a ili zaštitna mjera udaljenja s područja općine na kojem je prekršaj izvršen (čl. 2. ZPPJRM-a). Sukladno sa ZPPJRM-om, počinitelj prekršaja može biti svaka osoba osim počinitelja prekršaja iz čl. 22. i 27. (roditelj/staratelj) i čl. 28. (odgovorna osoba) tog Zakona.

U ZPPJRM-u propisano je da počinitelj može počinuti prekršaj protiv javnoga reda i mira (redom čl. 4. – 30.) ako:

- namjerno uništi, ošteti ili omalovažava domaći novac
- izvodi, reproducira pjesme, skladbe i tekstove ili nošenjem ili isticanjem simbola, tekstova, slika, crteža kojima se remeti javni red i mir
- bez dozvole nadležnog organa, tehničkim sredstvima, prenosi javne priredbe i manifestacije izvan prostora na kojem se održavaju
- tiskane ili snimljene stvari raspačava na neuobičajen nametljiv ili drzak način
- ponaša se na naročito drzak i nepristojan način vrijeđajući građane ili narušavajući njihov mir
- dopušta da se u njegovim prostorijama vrši bludničenje ili omogućuje ili na drugi način pomaže vršenju prostitucije
- na javnom mjestu kocka ili mami druge na kocku ili ako omogućava kockanje

---

⁹ Više o sudskoj praksi vezanoj uz fiktivno javno mjesto: Juras, D. (2015). Javno mjesto u prekršajima protiv javnog reda i mira: Policijska i sigurnost, 24 (1), str. 96–98., <https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/onkd/1-2015/djuras.pdf> (1. 8. 2023.)

- neovlašteno prodaje ili nudi na prodaju ulaznice za sportske i druge priredbe u većoj količini ili po cijenama višim od označenih
- obmani drugoga u pogledu svoje službene ili društvene funkcije, odnosno položaja ili upotrebom lažnih osobnih podataka kao svojih ili potvrdom tuđih lažnih osobnih podataka, kao i neovlaštenim nošenjem znakova službene osobe
- odaje se skitnji ili prosjačenju
- odaje se prostituciji
- tučnjavom, svađom, vikom, vrijeđom ili omalovažava moralne osjećaja građana
- krši naredbu o zabrani pristupa ili zadržavanja, fotografiranja ili skiciranja na određenom mjestu
- izmišlja ili širi lažne vijesti
- omalovažava ili vrijeđa državne organe
- javno istaknute objave ili predmete državnih organa na javnim mjestima,
- uništi, ošteti, zamaže, neovlašteno ukloni ili spriječi njihovo isticanje na mjestima predviđenim u tu svrhu
- daje alkoholna pića pijanoj osobi ili maloljetniku ispod 16 godina
- odaje se pijančevanju ili uživanju opojnih droga ili drugih omamljujućih sredstava
- neovlašteno puca iz vatrenog oružja, pali rakete ili eksploziv ili zapaljiv materijal
- roditelj ili staratelj potiče dijete ili šticećenika na vršenje prekršaja određenih ovim zakonom
- ne udalji se iz skupine koju je ovlaštena službena ili ovlaštena vojna osoba pozvala da se razide
- isticke zastave strane države bez općeg poziva ili bez odobrenja
- odgovorna osoba u ugostiteljskoj radnji ili u ugostiteljskoj organizaciji propusti spriječiti narušavanje reda i mira u ugostiteljskoj radnji, odnosno organizaciji, iako je to mogla učiniti bez opasnosti za sebe ili drugoga
- stavi ispred zgrade ili ograde ili na zgradu ili ogradu uređaj ili predmet koji može povrijediti prolaznika ili mu nanijeti kakvu štetu ili ako takav predmet izbacila u ulicu
- bez nadzora i neoprezno drži životinje koje mogu povrijediti ili ugroziti građane ili ako na javnom mjestu zlostavlja životinje ili na drugi način loše s njima postupa¹⁰.

2. METODOLOGIJA PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

Glavni ciljevi ovog istraživanja bili su usmjereni na spoznaju koliko je prekršaja počinjeno na području Policijske uprave krapinsko-zagorske u razmatranom razdoblju, tko su počinitelji tih prekršaja (spol i dob), kako su prekršaji počinjeni i pravno kvalificirani, jesu li počinitelji

---

¹⁰ O prekršajima protiv javnog reda i mira, više u: Juras, D., Filipović, H., (2020.), Komentar Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira sa sudskom praksom, Informativnik.

tijekom njihova počinjenja bili pod utjecajem alkohola/droga, koje prekršajnopravne sankcije sud izriče počiniteljima i primjenjuje li se za tu vrstu prekršaja institut ublažavanja kazne iz čl. 37. Prekršajnog zakona.

Predmet istraživanja bili su pravomoćni predmeti prekršaja protiv javnoga reda i mira na području Policijske uprave krapinsko-zagorske koje obuhvaća: Postaju granične policije Macelj, Policijske postaju Krapina, Policijsku postaju Krapina s ispostavom Pregrada, Policijske postaju Pregrada, Postaju prometne policije Krapina, Policijsku postaju Zabok, Policijsku postaju Klanjec, Policijsku postaju Donja Stubica i Policijsku postaju Zlata Bistrica, u razdoblju od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022. godine. Istraživanjem je obuhvaćeno 366 prekršaja, 281 pravomoćan predmet i 360 počinitelja.

Na temelju pisanog odobrenja načelnika Policijske uprave krapinsko-zagorske (u daljnjem tekstu PU krapinsko-zagorske) u gore navedenim policijskim postajama izvršen je uvid u pravomoćne spise predmeta koji se odnose na prekršaje protiv javnoga reda i mira na području navedene policijske uprave od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022., a za potrebe analize ukupnog broja svih prekršaja izvršen je uvid u interne statistike te policijske uprave.

Podaci za provedeno istraživanje prekršaja protiv javnog reda i mira na području PU krapinsko-zagorske prikupljeni su s pomoću posebno konstruiranog anketnog upitnika na temelju pravomoćnih predmeta prekršaja protiv javnog reda i mira. Rabljene su metode analize i sinteze, statistička metoda, poredbeno-pravna metoda i deskriptivna metoda.

Anketni je upitnik sadržavao sljedeće skupine varijabli vezane uz:

- počinitelje prekršaja (broj počinitelja, spol i dob počinitelja, utjecaj alkohola/droga kao kriminogenih čimbenika)
- prekršaj (radnja počinjenja, pravna kvalifikacija, posljedice prekršaja)
- kažnjavanje za prekršaj (odluke suda u pogledu vrste i mjere izrečene kazne – izrečene kazne, primjena instituta ublažavanja kazne iz čl. 37. PZ-a).

Istraživanju se pristupilo polazeći od sljedećih hipoteza:

1. prekršaji protiv javnog reda i mira spadaju među prve tri najučestalije vrste prekršaja na području Policijske uprave krapinsko-zagorske u trogodišnjem razdoblju od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022.
2. prema vrsti, najčešće počinjeni i pravomoćno presuđeni prekršaji protiv javnog reda i mira su oni opisani u čl. 6. i 13. ZPPJRM-a
3. najčešći počinitelji su muške osobe mlađe životne dobi od 20 do 30 godina
4. prema načinu počinjenja, prekršaji protiv javnog reda i mira u najvećem su broju počinjeni verbalnim putem, a potom nasiljem ili na druge načine, pri čemu je važan kriminogeni faktor alkohol
5. u okviru pravomoćno presuđenih predmeta, u većem broju slučajeva primjenjuje se institut ublažavanja kazne iz čl. 37. Prekršajnog zakona.

Rezultati ovog istraživanja trebali bi dati znanstveni doprinos u teoretskom i aplikativnom smislu. U teoretskom smislu doprinos daljnjem razvoju pravne teorije vezane uz prekršaje protiv javnog reda i mira te načinu primjene njihovih zakonskih obilježja, a u aplikativnom smislu, daljnjim razvojem prakse postupanja po toj vrsti prekršaja na temelju dobivenih spoznaja iz rezultata ovog istraživanja, kao i doprinosom u ujednačavanju sudske prakse. Također, rezultati ovog istraživanja zasigurno mogu pridonijeti državnom odvjetništvu

i policiji kao pregled prakse u razmatranoj policijskoj upravi i ostalim policijskim upravama te daljnjem razvoju specijalističkih edukativnih sadržaja, kao i razvoju preventivnih programa radi suzbijanja prekršaja protiv javnog reda i mira.

Ovo istraživanje i njegovi rezultati ujedno predstavljaju poticaj za daljnja, detaljnija istraživanja prekršaja protiv javnog reda i mira na području drugih policijskih uprava radi praćenja promjena i trendova u toj prekršajnoj pravnoj domeni (posebice nakon izmjena i dopuna zakona i pooštavanja prekršajnih sankcija) kako bi se što učinkovitije moglo poraditi na daljnjem suzbijanju te vrste prekršaja.

3. REZULTATI PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

3.1. Statistički pokazatelji prekršaja na području Policijske uprave krapinsko-zagorske s udjelom prekršaja protiv javnoga reda i mira

U razmotrenom razdoblju na području Policijske uprave krapinsko-zagorske počinjeno je ukupno 48.787 prekršaja. Najbrojniji prekršaji počinjeni su iz Zakona o sigurnosti prometa na cestama, kojih je evidentirano 44.471 s udjelom u ukupnom broju od 91,15%. Potom slijede prekršaji iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji kojih je evidentirano 1666 sa 3,41%, prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira kojih je evidentirano 764 sa 1,56%, prekršaji iz Zakona o obveznim osiguranjima u prometu kojih je evidentirano 403 sa 0,83%, prekršaji iz Zakona o obveznim odmorima mobilnih radnika i uređajima za bilježenje u cestovnom prijevozu kojih je evidentirano 282 sa 0,58%, prekršaji iz Zakona o osobnoj iskaznici kojih je evidentirano 254, sa 0,52%, prekršaji iz Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti kojih je evidentirano 253 sa 0,52%, prekršaji iz Zakona o strancima kojih je evidentirano 216 sa 0,44%, prekršaji iz Zakona o nabavi i posjedovanju oružja građana kojih je evidentirano 123 sa 0,25%, prekršaji iz Zakona o suzbijanju zlouporabe droga kojih je evidentirano 114 sa 0,23%, prekršaji iz Zakona o nadzoru državne granice 94 sa 0,19% te 147 ostalih prekršaja sa 0,30%¹¹.

Prema navedenom, vidljivo je da su na području PU krapinsko-zagorske najbrojniji prekršaji iz Zakona o sigurnosti prometa na cestama, potom slijede prekršaji iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, dok su prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira na trećem mjestu. Navedeni poredak vrijedi ujedno i za obuhvaćene policijske postaje, izuzev specijaliziranih postaja poput Postaje prometne policije Krapina i Postaje granične policije Macelj kojima u opisu poslova nije primaran javni red i mir¹². Time je potvrđena prva postavljena hipoteza u radu, a to je da su na području Policijske uprave krapinsko-zagorske prekršaji protiv javnog reda i mira među prve tri najučestalije vrste prekršaja u referentnom trogodišnjem razdoblju za koje je provedeno ovo istraživanje.

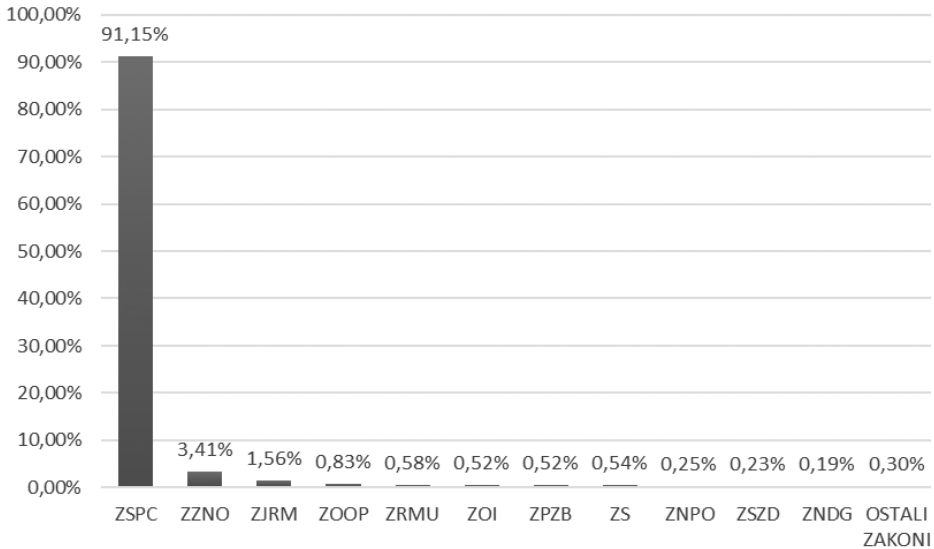
---

¹¹ Interna statistika PU krapinsko-zagorske od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022. godine.

¹² Poradi većeg opsega rada, izostavljena je detaljnija analiza podataka o prekršajima po policijskim postajama.

U grafičkom prikazu navedeno se može iskazati ovako:

Grafikon 1: Ukupan broj prekršaja na području Policijske uprave krapinsko-zagorske te udio prekršaja protiv javnoga reda i mira

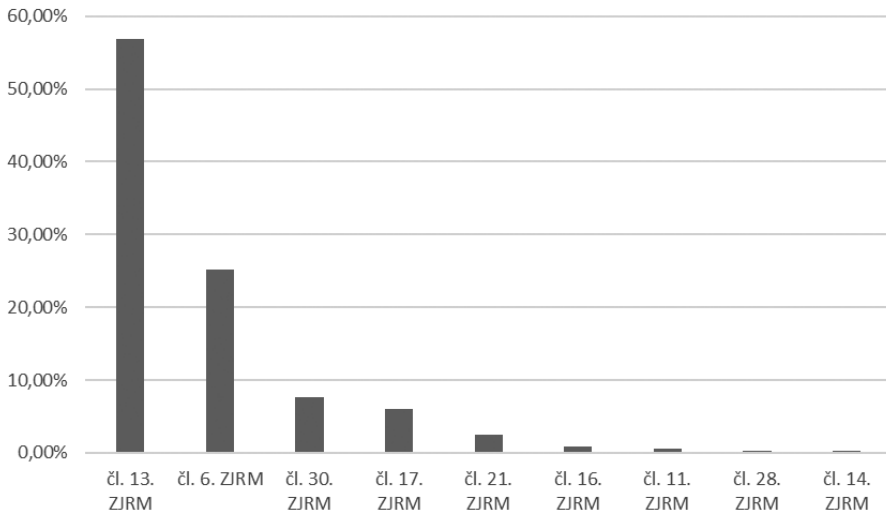
3.2. Broj i struktura pravomoćnih prekršaja iz okvira ZPPJRM-a

Iz rezultata istraživanja u referentnom razdoblju proizašlo je da su na području Policijske uprave krapinsko-zagorske županije počinjena 764 prekršaja iz okvira ZPPJRM-a, a pravomoćnost je nastupila za 366 prekršaja, odnosno 47,90% (istraživanjem je iz okvira ZPPJRM-a obuhvaćen 281 pravomoćan predmet i 360 počinitelja prekršaja). Kod pravomoćnih predmeta najveću zastupljenost imaju prekršaji iz čl. 13. Zakona o prekršajima protiv javnoga reda i mira sa 208 prekršaja te udjelom u ukupnom broju od 56,83%, a potom slijede 92 prekršaja iz čl. 6. ZPPJRM-a s udjelom od 25,14%, 28 prekršaja iz čl. 30. s udjelom od 7,65%, 22 prekršaja iz čl. 17. s udjelom od 6,01%, 9 prekršaja iz čl. 21. s udjelom od 2,46%, 3 prekršaja iz čl. 16. s udjelom od 0,82%, 2 prekršaja iz čl. 11. s udjelom od 0,55%, dok je najmanje počinjeno s po 1 prekršaj iz čl. 28. i čl. 14., svaki s udjelom od 0,27%.

Time je potvrđena druga hipoteza postavljena u radu, a to je da su najčešće pravomoćno presuđeni prekršaji protiv javnog reda i mira opisani u čl. 13. i čl. 6. ZPPJRM-a.

U grafičkom prikazu navedeno se može iskazati ovako:

Grafikon 2: Broj i struktura pravomoćnih predmeta iz ZPPJRM-a

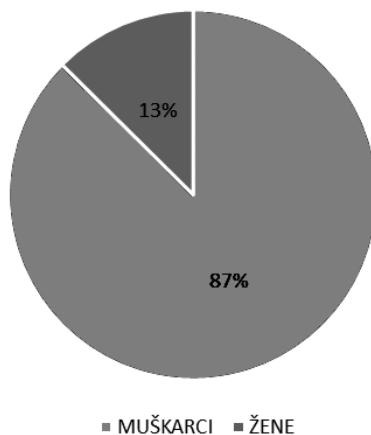

3.3. Dobna i spolna struktura u korelaciji s prekršajima iz ZPPJRM-a

Iz rezultata istraživanja u pogledu dobne i spolne strukture u 366 pravomoćnih presuda iz razmatranih spisa predmeta za prekršaje iz ZPPJRM-a, muške osobe najbrojniji su počinitelji prekršaja sa 320 počinjenih prekršaja i s udjelom u ukupnom broju od 87,43%, dok su osobe ženskog spola počinile samo 46 prekršaja, odnosno 12,57%.

U grafičkom prikazu navedeno se može iskazati ovako:

Grafikon 3: Dobna i spolna struktura počinitelja u korelaciji s prekršajima iz ZPPJRM-a

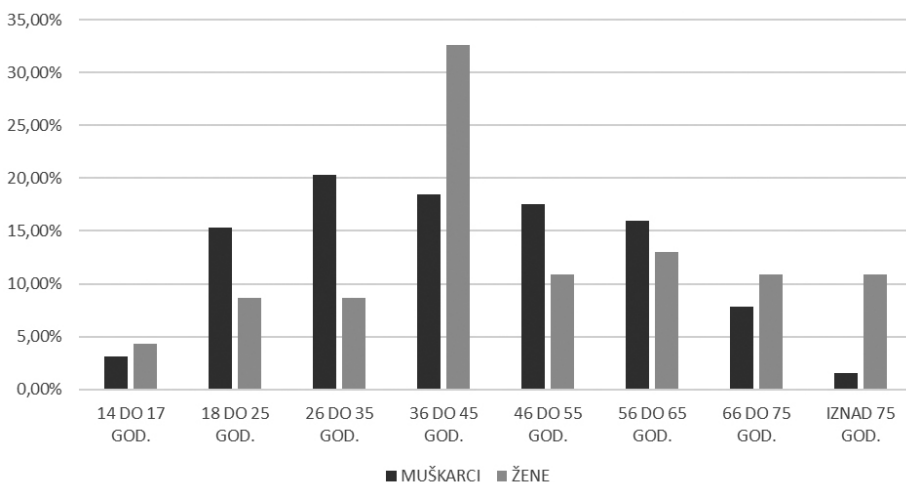

U muškoj populaciji najzastupljenija je dobna skupina počinitelja prekršaja od 26 do 35 godina s udjelom od 20,31% prekršaja, a slijede je dobna skupina od 36 do 45 godina sa 18,44%, dobna skupina od 46 do 55 godina sa 17,5%, dobna skupina od 56 do 65 godina sa 15,94%, dobna skupina od 18 do 25 godina sa 15,31%, dobna skupina od 66 do 75 godina sa 7,81%, dobna skupina maloljetnici od 14 do 17 godina sa 3,12 % te dobna skupina starija od 75 godina koja ima najmanji udio prekršaja, i to 1,56%. Tim je rezultatima samo djelomično potvrđena treća hipoteza postavljena u ovom radu, a to je da su najčešći počinitelji muške osobe u dobi od 20 do 30 godina.

U ženskoj populaciji najzastupljenija je dobna skupina počinitelja prekršaja od 36 do 45 godina s udjelom od 32,61% prekršaja, a slijede je dobna skupina od 56 do 65 godina sa 13,04%, dobna skupina od 46 do 55 godina sa 10,87%, dobna skupina od 66 do 75 godina sa 10,87%, dobna skupina starija od 75 godina sa 10,87%, dobna skupina od 18 do 25 godina sa 8,69%, dobna skupina od 26 do 35 godina sa 8,69 % te dobna skupina maloljetnici od 14 do 17 godina koja ima najmanji udio prekršaja, i to 4,35%.

Dobna i spolna struktura počinitelja prekršaja protiv javnog reda i mira može se u grafičkom prikazu iskazati ovako:

Grafikon 4: Dobna i spolna struktura počinitelja u korelaciji s prekršajima iz ZPPJRM-a

Nadalje, iz rezultata istraživanja razmatranih prekršaja koje su počinile osobe muškoga i ženskoga spola proizašlo je da je dobna skupina maloljetnika od 14 do 17 godina počinila najveći broj prekršaja iz čl. 13. ZPPJRM-a s udjelom od 1,64%, potom slijede prekršaji iz čl. 21. s udjelom od 0,82%, čl. 6. sa 0,55% i čl. 17. sa 0,27%.

Nadalje, dobna skupina od 18 do 25 godina počinila je najveći broj prekršaja iz čl. 13. s udjelom od 6,56%, slijede prekršaji iz čl. 6. s udjelom od 6,01%, čl. 21. sa 0,82% te čl. 17. i čl. 30. zasebno svaki po 0,55%.

Potom, dobna skupina od 26 do 35 godina počinila je najveći broj prekršaja iz čl. 13. s udjelom od 9,84%, slijede prekršaji iz čl. 6. s udjelom od 5,74%, čl. 17. sa 1,09%, čl. 30. sa 0,82%, čl. 21. sa 0,55% te čl. 16., 11. i 28. zasebno svaki sa 0,27%.

Zatim, dobna skupina od 36 do 45 godina počinila je najveći broj prekršaja iz čl. 13. s udjelom od 11,75%, slijede prekršaji iz čl. 6. s udjelom od 4,64%, čl. 17. sa 2,18%, čl. 30. sa 0,82%, čl. 16. sa 0,55% i čl. 11. sa 0,27%.

Slijedi dobna skupina od 46 do 55 godina koja je počinila najveći broj prekršaja iz čl. 13. s udjelom od 9,84%, slijede prekršaji iz čl. 6. s udjelom od 3,28%, čl. 30. sa 1,91%, čl. 17. sa 1,37% i čl. 21. sa 0,27%.

Nadalje, dobna skupina od 56 do 65 godina počinila je najveći broj prekršaja iz čl. 13. s udjelom od 9,29%, slijede prekršaji iz čl. 6. s udjelom od 3,28%, čl. 30. sa 2,18%, čl. 17. sa 0,55% i čl. 14. sa 0,27%.

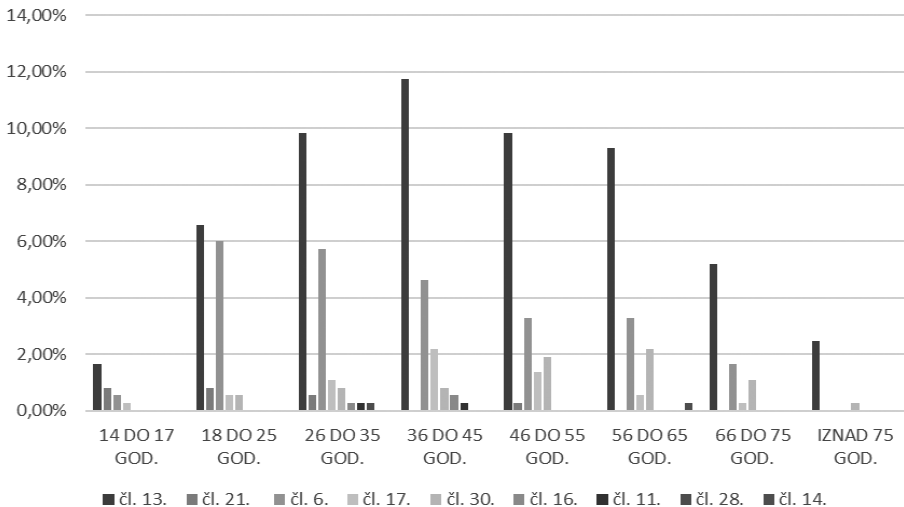
Potom, dobna skupina od 66 do 75 godina počinila je najveći broj prekršaja iz čl. 13. s udjelom od 5,19%, slijede prekršaji iz čl. 6. s udjelom od 1,64%, čl. 30. sa 1,09%, i čl. 17. sa 0,27%.

Dobna skupina starija od 75 godina počinila je najveći broj prekršaja iz čl. 13. s udjelom od 2,46% te prekršaje iz čl. 30. sa 0,27%.

Analizirajući dobivene podatke koji se odnose na počinjene prekršaje osoba muškoga i ženskoga spola vidljivo je da su najveći broj prekršaja počinile dobne skupine od 36 do 45 godina, koja zauzima udio od 22,21%, najmanje prekršaja počinile su dobne skupine starije od 75 godina, i to 2,73%. Nadalje, neovisno o dobi ili spolu, najveći broj prekršaja počinjen je iz čl. 13.

U grafičkom prikazu navedeno se može iskazati ovako:

Grafikon 5: Dobna struktura svih počinitelja prekršaja (neovisno o spolu) u korelaciji s prekršajima iz ZPPJRM-a

3.4. Način počinjenja prekršaja iz ZPPJRM-a

Provedenim istraživanjem prekršajnih spisa predmeta razmotreni su i načini počinjenja prekršaja protiv javnoga reda i mira, uzimajući parametre koji se odnose na počinjenje prekršaja verbalnim putem, nasiljem ili na druge načine.

Iz rezultata provedenog istraživanja proizašlo je da su od 366 pravomoćno presuđenih prekršaja protiv javnoga reda i mira, 153 prekršaja počinjena *verbalnim putem* (svađom, vikom, psovanjem ili vrijeđanjem službenih osoba) opisanim čl. 13. i čl. 17. ZPPJRM-a¹³, što čini udio u ukupnom broju tih prekršaja od 41,80%, potom je 156 prekršaja počinjeno *nasiljem* (uporaba fizičke sile, npr. tučnjava, tjelesni napad, razbijanje, razbacivanje; naročito drzak i nepristojan način) opisanim čl. 13. i čl. 6. ZPPJRM-a¹⁴, što čini udio od 42,63%, 13 prekršaja počinjeno je na drugi način (reproduciranjem glasne glazbe) opisanim čl. 13.¹⁵, što čini udio od 3,55%, 28 prekršaja počinjeno je držanjem životinja bez nadzora opisanim u čl. 30¹⁶, što čini udio od 7,65%, 9 prekršaja počinjeno je pucanjem iz vatrenog oružja ili bacanjem pirotehničkog sredstva ili paljenjem pirotehničkog sredstva, tzv. bengalki opisanim u čl. 21.¹⁷, što čini udio od 2,46%, 3 prekršaja počinjena su širenjem ili izmišljanjem lažnih vijesti (npr. da je određena osoba COVID-19 pozitivna) opisanim čl. 16.¹⁸, što čini udio od 0,82%, 2 prekršaja počinjena su prosjačenjem opisanim čl. 11.¹⁹, što čini udio od 0,55%, 1 prekršaj počinjen je vrijeđanjem

---

¹³ Primjerice, „okrivljena je vrijeđala i omalovažavala ravnatelja Osnovne škole i pedagoginju iste škole kao službene osobe u svezi obavljanja njihove službe putem „Facebook“ mreže raznim pogrdnim riječima: („hitler“, „agresor“, „monstrum“...), čime je počinila prekršaj iz čl. 17. ZPPJRM“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, br: 34s: Pp-2657/2021-9).

¹⁴ Primjerice, „okrivljeni je u ugostiteljskom objektu u Velikom Trgovišću narušavao javni red i mir na naročito drzak način, razbivši pepeljaru od pod, te vičući i vrijeđajući vlasnicu ugostiteljskog objekta riječima: („j...o ti bog mater“...), nakon čega je istu tjelesno napao udarivši ju zatvorenim dlanom ruke u predio prsnog koša i u predio glave, čime je počinio prekršaj iz čl. 6. ZPPJRM“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, br: 34s: Pp-2458/2021-7).

¹⁵ Primjerice, „okrivljeni je proglašen krivim što je u Krapinskim Toplicama na javnom mjestu u alkoholiziranom stanju (1.91 g/kg) putem audio uređaja iz svojeg osobnoga automobila glasno reproducirao glazbu, čime je počinio prekršaj iz čl. 13. ZPPJRM“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, Prekršajni odjel br: Pp -463/2021-19).

¹⁶ Primjerice, „od strane policijskih službenika policijske postaje Zabok okrivljenici je uručeno izvješće o počinjenom prekršaju zato što je počinila prekršaj iz čl. 30. ZPPJRM, na način što kao vlasnica psa po imenu „Dena“ istoga držala bez nadzora kojom prilikom je navedeni pas ugrizao maloljetnika. Prekršaj je procesuiran i plaćen u propisanom roku.“

¹⁷ Primjerice, za uporabu vatrenog oružja „okrivljenik je ispred obiteljske kuće i radionice u Krapinskim Toplicama narušavao javni red i mir na način da je za vrijeme vožnje u osobnom automobilu, kroz otvoreni prozor istoga, iz plinskog pištolja, NN marke i modela, u zrak ispalio 9 hitaca, čime je počinio prekršaj iz čl. 21. ZPPJRM“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, br: Pp J-180/2020-35).

¹⁸ Primjerice, „okrivljeni je proglašen krivim što je na društvenoj mreži „Facebook“ objavio pisani sadržaj o zarazi svoje supruge sa Corona virusom (iako to nije bila istina) riječima: „M. O. je pozitivna na C-19“, čime je širio lažne vijesti te remetio mir i spokojstvo građana, te je počinio prekršaj iz čl. 16. ZPPJRM“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Krapini, br: 34s: Pp- J-14472020-13).

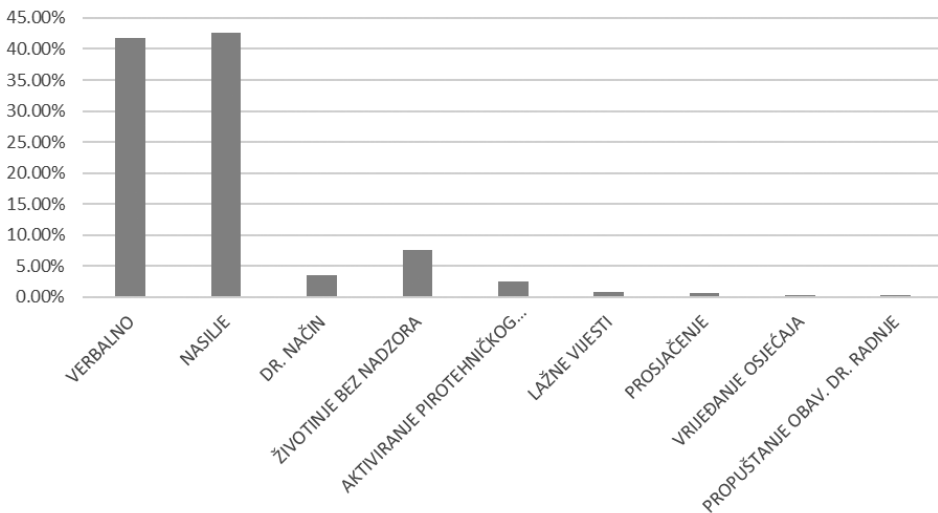
¹⁹ Primjerice, „okrivljeni je kriv što je u Zlatar Bistrici ispred trgovine Konzum narušavao javni red i mira na način da je prosjačio tražeći od prolaznika novac i na taj način je stjecao sredstva za život, čime je počinio prekršaj iz čl. 11. ZPPJRM“ (Općinski sud u Zlataru, br: 34s: Pp- 127/2021-7).

moralnih osjećaja građana (pokazivanjem spolovila) opisanim čl. 14.²⁰, što čini udio od 0,27% te je 1 prekršaj počinila odgovorna osoba koja nije spriječila narušavanje javnoga reda i mira u ugostiteljskom objektu opisanim čl. 28., što čini udio od 0,27%.

U odnosu na navedeno, istraživanjem je utvrđeno da je najviše prekršaja počinjeno nasiljem (čl. 13. i čl. 6.) pa u približno istom broju verbalnim putem (čl. 13. i čl. 17.), potom slijede prekršaji koji su počinjeni držanjem životinja bez nadzora iz čl. 30., koji su počinjeni reproduciranjem glasne glazbe po čl. 13., koji su počinjeni pucanjem iz vatrenog oružja, paljenjem pirotehničkog sredstva – bengalki, bacanjem drugog pirotehničkog sredstva iz čl. 21., koji su počinjeni širenjem i izmišljanjem lažnih vijesti iz čl. 16., koji su počinjeni prosjačenjem iz čl. 11, dok je najmanje prekršaja počinjeno vrijeđanjem moralnih osjećaja građana iz čl. 14. i propuštanjem obavljanja dužne radnje iz čl. 28. Činjenica da je najviše prekršaja počinjeno nasiljem pa u neznatno manjem broju tj. gotovo u jednakoj mjeri verbalnim putem, a potom na druge načine dovodi do zaključka da je četvrta hipoteza postavljena u radu samo djelomično potvrđena.

U grafičkom prikazu navedeno se može prikazati ovako:

Grafikon 6: Način počinjenja prekršaja iz ZPPJRM-a

²⁰ Primjerice, „okrivljeni je proglašen krivim što je u dvorištu svoje obiteljske kuće narušavao javni red i mira na način što je vrijeđao i galamio na susjede, te je skinuo hlače i gaće i pokazivao spolovilo, čime je počinio prekršaj iz čl. 14. ZPPJRM“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, Prekršajni odjel).

3.5. Posljedice nastale počinjenjem prekršaja iz ZPPJRM-a

U okviru provedenog istraživanja izvršena je i analiza posljedica nastalih počinjenjem prekršaja, pri čemu su uzete u obzir posljedice u vidu tjelesnih ozljeda počinitelja ili oštećenika²¹ (koja nije predmet kaznenoga djela²²). Istraživanjem je utvrđeno da su posljedice u vidu tjelesne ozljede u najvećem broju nastale fizičkim sukobom između počinitelja i počinitelja ili oštećenika i počinitelja, a odnose se na prekršaje opisane člancima 13. i 6. ZPPJRM-a te prekršaje u kojima počinitelj nečinjenjem nije spriječio posljedicu, opisano čl. 30. držanjem životinje bez nadzora.

Iz rezultata istraživanja vidljivo je da su posljedice u vidu tjelesne ozljede nastupile u prekršajima iz čl. 13. čl. 6. i čl. 30. ZPPJRM-a. Na području PU krapinsko-zagorske počinjeno je ukupno 208 pravomoćno presuđenih prekršaja iz čl. 13. ZPPJRM-a, 92 prekršaja iz čl. 6. i 28 prekršaja iz čl. 22., što čini ukupan broj od 328 prekršaja.

Analizirajući prekršaje zasebno, od 208 počinjenih prekršaja iz čl. 13. ZPPJRM-a, u 23 slučaja nastupila je posljedica u vidu tjelesne ozljede, što čini udio od 11,06%, dok u 185 slučajeva, odnosno 88,94% nije bilo posljedica. Nadalje, od 92 počinjena prekršaja iz čl. 6. ZPPJRM-a, u 33 slučaja nastupila je posljedica u vidu tjelesne ozljede, što čini udio od 35,87%, dok u 59 slučajeva, odnosno 64,13% nije bilo posljedica te od 28 počinjenih prekršaja iz čl. 22. ZPPJRM-a, u 4 slučaja nastupila je posljedica u vidu tjelesne ozljede, što čini udio od 14,28%, dok u 24 slučaja, odnosno 85,71% nije bilo posljedica.

Obuhvaćanjem prekršaja iz čl. 6., čl. 13. i čl. 30. ZPPJRM-a kao cjeline, dolazimo do ukupnog zbroja od 328 prekršaja. Analizom navedenih prekršaja kao zajedničke cjeline utvrđeno je da u 268 slučajeva, odnosno 81,70% nije nastupila posljedica, dok je u 60 slučajeva, odnosno 18,29% nastupila posljedica u vidu tjelesne ozljede.

Iako su prekršaji iz čl. 13. ZPPJRM-a najbrojniji, vidljivo je da je udio posljedica manji nego u prekršajima iz čl. 30, dok je udio posljedica najveći po prekršajima iz čl. 6.

U grafičkom prikazu navedeno se može prikazati ovako:

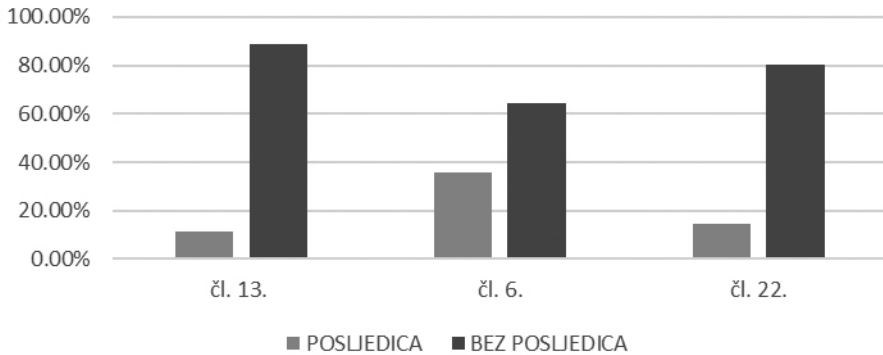
---

²¹ Primjerice, „1. okrivljenik i 2. okrivljena su proglašeni krivima što su dana 26. prosinca 2021. u Krapinskim Toplicama narušavali javni red i mir na javnom mjestu opisan čl. 13. ZPPJRM, na način da je 1. okrivljeni, 2. okrivljenu uhvatio sa obje ruke za ovratnik jakne te ju je odgurnuo od sebe, kojom prilikom je pala na tlo i zadobila tjelesnu ozljedu, dok je 2. okrivljena udarila 1. okrivljenog desnom šakom u zatiljak glave, te nogom u lijevo koljeno pri čemu je 1. okrivljeni zadobio ozljedu u vidu oguljotine na lijevom koljenu“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, Prekršajni odjel Pp-61/2022-19.).

Također, primjerice „proglašen je krivim okrivljenik što je dana 29. rujna 2021. u 19.00 sati u ugostiteljskom objektu narušavao javni red i mir iz čl. 6. ZPPJRM u ugostiteljskom objektu „Šeka“ u Velikom Trgovišću na naročito drzak način, tako da je namjerno razbio pepeljaru i jednu čašu koju je uzeo sa šanka i bacio na pod, zatim je glasno vrijeđao vlasnicu navedenoga objekta riječima; „J..o ti bog m...r, k...a jedna“, nakon čega ju je tjelesno napao na način da ju je zatvorenim dlanom ruke udario jedanput u predio prsnog koša i jedanput u predio glave odnosno tjemena glave, pri čemu je ista zadobila površinsku ozljedu trbušne šupljine, donjeg dijela leđa i zdjelice“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, Prekršajni odjel br. Pp-2458/2021-7).

²² O razlikovanjima prekršaja i kaznenih djela više u: Milivojević, L. (2016). Kazneno pravo za kriminaliste, II. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb: Međunarodno kriminalističko udruženje.

Grafikon 7: Posljedice nastale počinjenjem prekršaja iz ZPPJRM-a

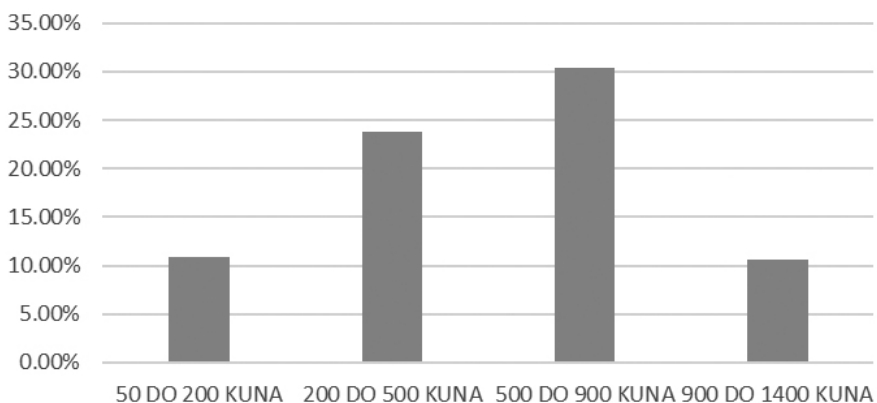

3.6. Izrečene prekršajnopravne sankcije

Iz rezultata provedenog istraživanja vidljivo je da su novčane kazne kao glavne prekršajnopravne sankcije najbrojnije te su za analizirane pravomoćno presuđene prekršaje protiv javnog reda i mira izrečene počiniteljima 277 puta, odnosno u 75,68% slučajeva. U 40 slučajeva, odnosno 10,93% izrečene su najniže kazne u rasponu od 50 do 200 kuna, dok su 39 puta, odnosno u 10,66% slučajeva izrečene najviše novčane kazne u iznosu od 900 do 1400 kuna prema prekršiteljima najtežih prekršaja s elementima nasilja ili ponavljajućim prekršaja, tj. recidivistima. Novčane kazne u rasponu od 200 do 500 kuna izricane su 87 puta, odnosno 23,78%, novčane kazne u rasponu od 500 do 900 kuna izricane su 111 puta, odnosno u 30,33% slučajeva.

U grafičkom prikazu navedeno se može prikazati ovako:

Grafikon 8: Izrečene novčane kazne za prekršaje prema ZPPJRM-u

Kazna zatvora kao glavna kazna izrečena je samo 4 puta te zauzima udio od 1,09%. Uvjjetna osuda na zatvorsku kaznu izrečena je 25 puta te zauzima udio od 6,83%.

Prema obrađenim podacima, oslobađajuća presuda izrečena je 43 puta, odnosno u 11,75% slučajeva. Prema 13 maloljetnih počinitelja primijenjena je odgojna mjera (sudski ukor), tj. u 3,55% slučajeva. U 4 slučaja optužba je odbijena, što iznosi 1,09%.

Prema jednom počinitelju prekršaja iz čl. 6. ZPPJRM-a uz novčanu kaznu primijenjena je i zaštitna mjera zabrane posjećivanja ugostiteljskog objekta.

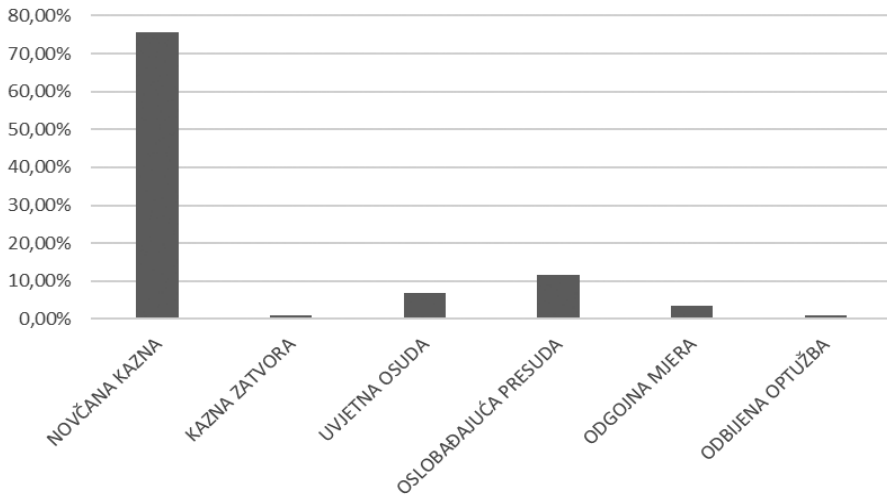
Najčešći razlog koji dovodi do oslobađajuće presude jest neubrojivost počinitelja u vrijeme počinjenja djela²³, iskazi ispitanika na temelju kojih sud ne može donijeti osuđujuću presudu (npr. iskazi su proturječni, a nema drugih materijalnih dokaza pa se ne može pokloniti vjera pojedinom svjedoku; presuda *in dubio pro reo*), nadalje razlog odbijanja optužbe proizlazi iz odustajanja tužitelja za vođenje daljnjeg postupka ili utvrđivanjem da je kaznenom prijavom obuhvaćen prekršaj za koji se počinitelj tereti zbog čega se odustaje od prekršajnog progona. U grafičkom prikazu navedeno se može prikazati ovako:

---

²³ Primjerice, „oslobođen je od optužbe okrivljenik koji je dana 11. kolovoza 2021. god. u Donjoj Pačetini narušavao javni red i mir iz čl. 17. ZPPJRM vrijeđajući policijske službenike riječima ‘J..o vam Bog m...r policijsku, koji k...c hoćete od mene, gov..a policijska marš iz mog dvorišta’, ponovivši to više puta. U postupku je zakazana glavna rasprava, okrivljenik pozive nije zaprimao na adresu prebivališta, a tijekom postupka je utvrđeno da se je isti nalazio u istražnom zatvoru, odnosno u prisilnom smještaju u Klinici za psihijatriju Vrapče. Budući da se prema čl. 167. st. 3. Prekršajnog zakona glavna rasprava može održati bez nazočnosti okrivljenika ako njegovo ispitivanje nije potrebno niti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude, prema nalazu i mišljenju vještakinje – specijalistice psihijatrije u kaznenom postupku ovog suda K-301/2021 okrivljenik nije raspravno sposoban, pa je donesena oslobađajuća presuda. Sud je održao glavnu raspravu bez nazočnosti okrivljenika u prekršajnom postupku. U postupku je izvršen uvid u spise od policije, medicinske dokumentacije, optužnicu Općinskog državnog odvjetništva u Zlataru broj: KO-DO 238/2021, nalaz i mišljenje specijalistice psihijatrije te rješenje tog Suda pod br. 301/2021. Od Kaznenog odijela Suda zatraženi su optužnica te nalaz i mišljenje specijalistice psihijatrije iz spisa K-301/2021. Uvidom u predmetnu optužnicu utvrđeno je da se radi o kaznenom dijelu prijetnje koju je okrivljenik počinio u Donjoj Pačetini prema susjedi u neubrojivom stanju te mu je određen prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od 6. mjeseci, a donesena je i pravomoćna presuda 20.10.2021. g. Prema predmetnom nalazu i mišljenju okrivljenik se psihijatrijski liječi od 1996. godine, bio je hospitaliziran u pet navrata od 2002. do 2005. Zbog povratnog depresivnog poremećaja, potom 2012. i 2013. pod slikom akutnog psihotičnog poremećaja, potom 2014. zbog povratnog depresivnog poremećaja sa psihotičnim simptomima. Godine 2021. za vrijeme boravka u Zatvorskoj bolnici postavljena mu je dijagnoza paranoidne shizofrenije, iznosi niz sumanutih sadržaja i peresekutornih ideja - da su se susjedi urotili protiv njega, u potpunosti je bez uvida i nekritičan spram svoga stanja, njegovo ponašanje je proizašlo je iz psihopatoloških motiva i *tempore criminis* nije shvaćao značenje svoga postupanja, niti je mogao vladati svojom voljom - bio je neubrojiv. Prema čl. 26. st.1. i st. 2. PZ-a neubrojiva osoba nije kriva i prema njoj se ne može izreći ili primijeniti prekršajno pravna sankcija, a neubrojiva osoba koja u vrijeme ostvarenja propisanih obilježja prekršaja nije bila u mogućnosti shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom zbog duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili neke druge teže duševne smetnje. Prema čl. 182. PZ-a sud će izreći presudu kojom se okrivljenik oslobađa od optužbe ako ima okolnosti koje isključuju krivnju. Budući da se okrivljenik psihijatrijski liječi posljednja tri desetljeća i da je prema prethodno navedenom nalazu i mišljenju bio neubrojiv u vrijeme počinjenja sličnog protupravnog djela, sud je utvrdio da okrivljenik zbog neubrojivosti nije kriv za počinjenje djela koje mu je optužnim prijedlogom stavljeno na teret, te je oslobođen optužbe“ (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, Prekršajni odjel br. 34s: Pp-1797/2021-7).

Grafikon 9: Izrečene prekršajneopravne sankcije prekršiteljima iz okvira ZPPJRM-a

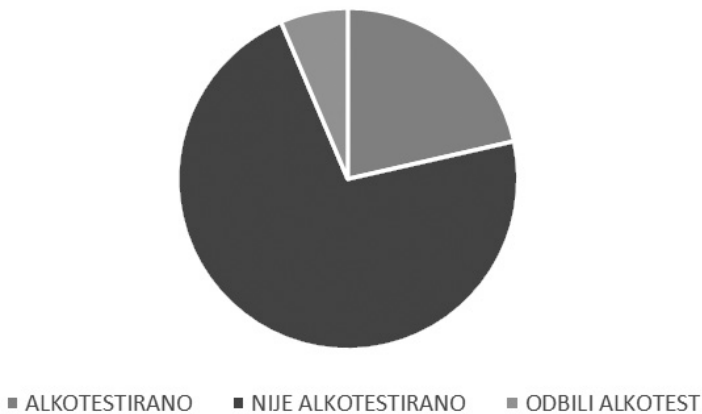

3.7. Utjecaj alkohola i droga kao kriminogenog čimbenika kod počinjenja prekršaja

Od 360 počinitelja prekršaja iz ZPPJRM-a, analizom podataka utvrđeno je da su policijski službenici proveli ispitivanja radi utvrđivanja prisutnosti alkohola u krvi samo kod počinitelja prekršaja iz čl. 13., čl. 6. i čl. 17. ZPPJRM-a i tom je prilikom 79 počinitelja navedenih prekršaja alkotestirano (21,94%), dok su 22 počinitelja odbila alkotestiranje (6,18%), a 259 počinitelja prekršaja nije alkotestirano (71,94%).

U grafičkom prikazu navedeno se može prikazati ovako:

Grafikon 10: Utjecaj alkohola i droga kao kriminogenog čimbenika kod počinjenja prekršaja

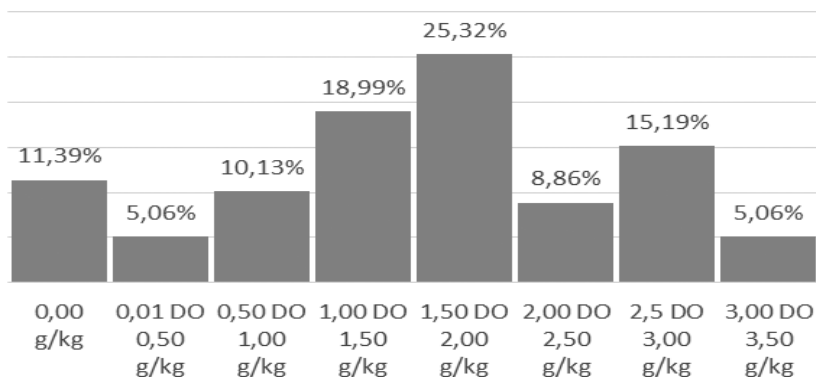
Kod 9 počinitelja prekršaja iz čl. 13, čl. 6. i čl. 17. ZPPJRM-a, odnosno kod 11,39% nije bilo reakcije na alkohol (0,00 g/kg u krvi). Koncentracija alkohola od 0,01 do 0,50 g/kg evidentirana je 4 puta, odnosno kod 5,06% počinitelja. Od 0,50 do 1,00 g/kg evidentirana je 8 puta, odnosno kod 10,13% počinitelja. Od 1,00 do 1,50 g/kg evidentirana je 15 puta, odnosno kod 18,99% počinitelja. Od 1,50 do 2,00 g/kg evidentirana je 20 puta, odnosno kod 25,32% počinitelja. Od 2,00 do 2,50 g/kg koncentracija alkohola evidentirana je 7 puta, odnosno kod 8,86% počinitelja, od 2,50 do 3,00 g/kg evidentirana je 12 puta, odnosno kod 15,19% počinitelja, a koncentracija alkohola od 3,00 do 3,50 g/kg evidentirana je 4 puta, odnosno kod 5,05% počinitelja.

Analizirajući prikupljene podatke utvrđeno je da je najviše prekršaja počinjeno pod utjecajem alkohola u krvi od 1,00 do 1,50 g/kg, odnosno u pijanom stanju, dok je najmanje prekršaja počinjeno pod utjecajem alkohola do 0,50 g/kg (što je dozvoljena granica za upravljanje motornim vozilima za vozače s navršene 24 godine nadalje). Najveći dio počinitelja nije alkotestiran s obzirom na to da nisu zatečeni na mjestu prekršaja, a najčešće se odnosi na počinitelje prekršaja tučnjavom, svađom i vikom. Manji udio čine postupanja policijskih službenika koji nisu vršili alkotestiranja počinitelja, npr. kod čl. 30., gdje ne postoji stvarna potreba za utvrđivanjem koncentracije alkohola u krvi i kada se u najvećem broju slučajeva naplaćuju novčane kazne na mjestu počinjenja prekršaja. Na osnovi navedenih rezultata, a vezano na dio četvrte hipoteze postavljene ovim radom, za relevantan zaključak o alkoholu kao kriminogenom faktoru bilo bi potrebno raspolagati podacima koji, radi neprovođenja alkotestiranja u većem broju uzorka prekršaja, nisu dostupni. U dijelu u kojem su oni dostupni, za počinitelje prekršaja iz čl. 13., čl. 6. i čl. 17. ZPPJRM-a može se zaključiti da alkohol ima važnu ulogu pri počinjenju tih prekršaja iz ZPPJRM-a koji se čine verbalnim putem (svađom, vikom, vrijeđanjem) ili nasiljem (fizičkim napadom, tučnjavom, razbijanjem), odnosno da djeluje stimulativno na počinitelje prekršaja.

Utjecaj droge na počinitelja prekršaja nije bilo moguće utvrditi s obzirom na to da se u policijskoj praksi na području PU krapinsko-zagorske pokazalo da se počinitelji prekršaja iz ZPPJRM-a nisu u referentnom razdoblju podvrgavali ispitivanju radi utvrđivanja prisutnosti droga u organizmu.

U grafičkom prikazu navedeno se može prikazati ovako:

Grafikon 11: Utjecaj alkohola i droga kao kriminogenog čimbenika kod počinjenja prekršaja

3.8. Analiza primjene instituta ublažavanja kazne iz čl. 37. PZ-a prema počiniteljima prekršaja iz ZPPJRM-a

Tijekom istraživanja razmotrena je i sudska uporaba instituta ublažavanja. Člankom 37. Prekršajnog zakona propisano je da sud može izreći blažu kaznu za propisani prekršaj. Blaža kazna može se izreći kada postoje naročito olakotne okolnosti, osobito ako se počinitelj pomirio s oštećenikom, ako mu je u potpunosti ili većim dijelom nadoknadio štetu prouzročenu prekršajem, a svrha kažnjavanja može se postići blažom kaznom.

Analizom obuhvaćenih predmeta utvrđeno je da je Općinski sud u Zlataru prilikom odmjerenja kazne i nižeg odmjerenja novčane kazne redovito primjenjivao čl. 36. Prekršajnog zakona (opće pravilo o izboru vrste i mjere kazne) uzimajući u obzir olakotne okolnosti koje idu u prilog počinitelju prekršaja. No gotovo u zanemarivom statističkom podatku sud je primjenjivao čl. 37. PZ-a, tako da je u cjelokupnom uzorku istraživanja samo prema troje počinitelja primijenjen institut ublažavanja kazne. Budući da je u ovome radu obuhvaćeno 360 počinitelja prekršaja, možemo utvrditi da je sud primijenio navedeni institut prema 0,83% počinitelja²⁴.

Budući da je sud u samo tri slučaja primijenio članak 37., može se zaključiti da je primjena instituta ublažavanja kazne, sukladno s čl. 37. u prekršajnoj sudskoj praksi za prekršaje počinjene na području Policijske uprave krapinsko-zagorske u razmatranom razdoblju, zanemariva te je time osporena posljednja, peta hipoteza ovog rada.

4. ZAKLJUČAK

U radu su prikazani rezultati provedenog istraživanja prekršaja protiv javnoga reda i mira počinjenih na području PU krapinsko-zagorske od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022., koje je obuhvatilo 366 prekršaja, 281 pravomoćan predmet i 360 počinitelja.

Iz rezultata istraživanja proizašlo je da su na području PU krapinsko-zagorske najbrojniji prekršaji iz Zakona o sigurnosti prometa na cestama, potom prekršaji iz Zakona o zaštiti od

---

²⁴ Kao primjeri primjene čl. 37. PZ-a mogu se navesti sljedeći (Općinski sud u Zlataru, Stalna služba u Zaboku, Prekršajni odjel, br: Pp-1391/2022-4):

- „Sud je primjenom čl. 37. PZ-a počinitelju prekršaja, 1988. godište, izrekao novčanu kaznu od 150 kuna radi prekršaja iz čl. 13. ZPPJRM-a koji je počinjen vikom i vrijeđanjem a počinitelj je trenutku počinjenja prekršaja bio je pod utjecajem alkohola od 2,51 g/kg.
- „Sud je počinitelju prekršaja, 2002. godište, izrekao novčanu kaznu od 570 kuna radi prekršaja iz čl. 13. ZPPJRM-a koji je počinjen fizičkim napadom u kojemu je oštećenik zadobio laku tjelesnu ozljedu, a počinitelj nije alkotestiran.
- Počinitelju prekršaja, 1976. godište, sud izrekao novčanu kaznu od 570 kuna radi prekršaja iz čl. 13. ZPPJRM-a koji je počinjen fizičkim napadom, u kojemu oštećenik nije zadobio ozljedu, a počinitelj nije bio pod utjecajem alkohola u krvi (0,00 g/kg).“

Iz navedenih primjera vidljivo je da je sud u prvom slučaju smanjio kaznu gotovo do zakonskoga minimuma, dok u preostala dva slučaja nije došlo do većeg ublažavanja kazne, a također se može uočiti da je sud primijenio čl. 37. prema počinitelju koji je tjelesnom snagom prouzročio tjelesnu ozljedu oštećeniku te mu izrekao novčanu kaznu od 570 kuna, kao i počinitelju prekršaja iz čl. 13., koji je fizički napao drugoga, ali mu nije prouzročio povredu. Općinski sud u Zlataru sa svojim stalnim službama je prema okrivljenicima primjenjivao institut ublažavanja novčane kazne iz čl. 37. Prekršajnog zakona radi lošeg imovinskog stanja okrivljenika.

nasilja u obitelji, dok su prekršaji protiv javnoga reda i mira na trećem mjestu. Jednak poredak vrijedi i za policijske postaje, izuzev specijaliziranih postaja poput Postaje prometne policije Krapina i Postaje granične policije Macelj kojima u opisu poslova nije primaran javni red i mir. Time je potvrđena prva postavljena hipoteza u istraživanju, a to je da su na području PU krapinsko-zagorske prekršaji protiv javnog reda i mira među prve tri najučestalije vrste prekršaja.

Najveću zastupljenost između prekršaja protiv javnog reda i mira imaju prekršaji iz čl. 13. i čl. 6. ZPPJRM-a (tučnjava, svađa, vika; naročito drsko, nepristojno ponašanje), dok je najmanje prekršaja počinjeno iz čl. 28. i čl. 14. tog Zakona (propuštanje obavljanja dužne radnje; vrijeđanje moralnih osjećaja građana). Najveći broj pravomoćno presuđenih prekršaja otpada na čl. 13. i 6. ZPPJRM-a. Time je potvrđena druga hipoteza postavljena u radu, odnosno da su najčešće pravomoćno presuđeni prekršaji protiv javnog reda i mira opisani u navedena dva članka.

U odnosu na rezultate analize dobne i spolne strukture, među muškom, znatno dominantnijom populacijom prekršitelja protiv javnog reda i mira, najzastupljenija je dobna skupina počinitelja prekršaja od 26 do 35 godina. Time je samo djelomično potvrđena treća hipoteza postavljena u ovom radu, a to je da su najčešći počinitelji muške osobe u dobi od 20 do 30 godina. Među ženskom populacijom najzastupljenija je dobna skupina počinitelja prekršaja od 36 do 45 godina.

U odnosu na načine počinjenja prekršaja protiv javnog reda i mira, najviše prekršaja počinjeno je verbalnim putem (čl. 13. svađa, vika, vrijeđanje i čl. 17. ZPPJRM-a omalovažavanje policijskih službenika). Potom slijede prekršaji koji su počinjeni verbalnim/fizičkim nasiljem (čl. 13. svađa, vika, tučnjava i dr. te čl. 6. naročito drsko i nepristojno ponašanje), prekršaji koji su počinjeni držanjem životinja bez nadzora iz čl. 30, koji su počinjeni reproduciranjem glasne glazbe prema čl. 13., koji su počinjeni pucanjem iz vatrenog oružja, paljenjem pirotehničkog sredstva, tzv. bengalki, bacanjem pirotehničkog sredstva iz čl. 21., pa potom koji su počinjeni širenjem i izmišljanjem lažnih vijesti iz čl. 16., koji su počinjeni prosjacenjem iz čl. 11, dok je najmanje prekršaja počinjeno vrijeđanjem moralnih osjećaja građana iz čl. 14. i propuštanjem obavljanja dužne radnje iz čl. 28. ZPPJRM-a. Dio četvrte hipoteze u odnosu na najučestalije načine počinjenja prekršaja koja je postavljena u radu samo je djelomično potvrđen jer je najviše prekršaja počinjeno nasiljem pa tek onda u doista neznatno manjem broju verbalnim putem, a potom na druge načine.

Posljedice prekršaja u smislu tjelesne ozljede nastupile su počinjenjem prekršaja iz čl. 13., čl. 6. i čl. 30. ZPPJRM-a (fizičkim napadom, tučnjavom i dr.). Iako su prekršaji iz čl. 13. ZPPJRM-a (tučnjava, svađa, vika i dr.) najbrojniji, vidljivo je da je udio posljedica prekršaja koje su nastupile manji nego u prekršajima iz čl. 30. (držanje životinja neoprezno/bez nadzora), a udio posljedica najveći je prema prekršajima iz čl. 6. ZPPJRM-a (ponašanje na naročito drzak, nepristojan način).

U pogledu izrečenih kazni za prekršaje protiv javnog reda i mira, novčane kazne kao glavne prekršajnopravne sankcije izrečene su najvećem broju počinitelja, i to u rasponu od 500 do 900 kuna. Kazna zatvora kao glavna kazna izricana je u najmanjoj mjeri. Oslobođajuća presuda suda izricana je počiniteljima koji su u vrijeme počinjenja djela bili neubrojivi. Prema maloljetnim počiniteljima primjenjivana je odgojna mjera sudskog ukora. Sud je donosio odluke kojima se optužba odbija u slučajevima odustajanja tužitelja za provođenjem daljnjeg

prekršajnog postupka ili kada je utvrđeno da je kaznenom prijavom obuhvaćen i činjenični opis prekršaja za koji se počinitelj tereti.

U odnosu na korištenje alkohola počinitelja prekršaja, najviše prekršaja počinjeno je pod utjecajem alkohola u krvi od 1,00 do 1,50 g/kg, odnosno u pijanom stanju, dok je najmanje prekršaja počinjeno pod utjecajem alkohola do 0,50 g/kg (što je dozvoljena granica za upravljanje motornim vozilima za vozače s navršene 24 godine nadalje). Također, ovim je istraživanjem utvrđeno da najveći dio počinitelja u istraživačkom uzorku nije alkotestiran s obzirom na to da nisu zatečeni na mjestu prekršaja, a to se najčešće odnosi na počinitelje prekršaja tučnjavom, svađom i vikom. Manji udio počinitelja koji nisu podvrgnuti alkotestiranju proizlazi iz prakse policijskog postupanja kada se nije vršilo alkotestiranje počinitelja, primjerice kod prekršaja iz čl. 30. ZPPJRM-a, gdje se u najvećem broju slučajeva naplaćuju novčane kazne na mjestu počinjenja prekršaja te se pritom počinitelj ne alkotestira. Vezano uz drugi dio četvrtre hipoteze postavljene ovim radom, utvrđeno je da bi za relevantan zaključak o alkoholu kao kriminogenom faktoru bilo potrebno raspolagati podacima koji, radi neprovođenja alkotestiranja u većem broju uzoraka prekršaja, nisu bili dostupni. No u dijelu u kojem su bili dostupni, za počinitelje prekršaja iz čl. 13., čl. 6. i čl. 17. ZPPJRM-a moglo se zaključiti da alkohol ima važnu ulogu pri počinjenju tih prekršaja iz ZPPJRM-a koji se čine verbalnim putem (svađom, vikom, vrijeđanjem) ili nasiljem (fizičkim napadom, tučnjavom, razbijanjem), odnosno da djeluje stimulatивно na počinitelje prekršaja.

Također, iz rezultata istraživanja proizašlo je da počinitelji prekršaja protiv javnog reda i mira nisu bili testirani na droge.

Općinski sud u Zlataru sa stalnim službama, odnosno prekršajnim odjelima u Zaboku, Krapini, Donjoj Stubici, Klanjcu i Pregradi gotovo u zanemarivom statističkom podatku primjenjivao je čl. 37. PZ-a, tako je samo prema troje počinitelja primijenjen institut ublažavanja kazne. Budući da je u ovome radu obuhvaćeno 360 počinitelja prekršaja, može se zaključiti da je sud primijenio navedeni institut gotovo u statistički zanemarivom broju.

Postupanjem prema Zakonu o prekršajima protiv javnoga reda i mira nakon njegovih izmjena i dopuna iz 2022., kojima su znatno povećane novčane kazne, trebala bi se bolje ostvarivati svrha kažnjavanja. No autori smatraju da bi *de lege ferenda* bilo potrebno temeljito urediti materiju prekršaja protiv javnog reda i mira, definirati u okviru ZPPJRM-a kao posebnog prekršajnog propisa temeljne pojmove za potrebe tog propisa i naznačiti poveznice s drugim važećim propisima u kojima su pojedini pojmovi već definirani, osuvremeniti opise zakonskih bića prekršaja, donijeti odluke o drugačijim pravnim regulacijama pojedinih prekršaja te o svrhovitosti propisivanja pojedinih prekršaja u okviru tog propisa. Posljedično, potom uskladiti i druge prekršaje iz domene javnog reda i mira s ostalim podzakonskim propisima kojima se regulira ta pravna materija.

U svakom slučaju, rezultati ovog istraživanja trebali bi dati znanstveni doprinos u teoretskom smislu daljnjim razvojem pravne teorije vezane uz prekršaje protiv javnog reda i mira te načinu primjene njihovih zakonskih obilježja, a u aplikativnom smislu daljnjim razvojem prakse postupanja po toj vrsti prekršaja na temelju dobivenih spoznaja iz rezultata ovog istraživanja, kao i u ujednačavanju sudske prakse. Rezultati ovog istraživanja zasigurno bi mogli koristiti državnom odvjetništvu i policiji kao pregled prekršajnopravne prakse za potrebe razvijanja edukativnih sadržaja i preventivnih programa radi daljnjeg učinkovitijeg suzbijanja prekršaja protiv javnog reda i mira.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Filipović, H., (2014), Kolizija prekršaja protiv javnog reda i mira, tučnjava, svađa i vika s drskim i nepristojnim načinom vrijeđanja građana kojima se narušava njihov javni red: Kriminalistička teorija i praksa, 1(1), str. 29–54., <https://hrcak.srce.hr/file/234027> (1. 9. 2023.).
2. Filipović, H., (2015.), Policijski službenici kao žrtve prekršaja omalovažavanja i vrijeđanja policijskih službenika prilikom vršenja službe i zakonitih naređenja, Hrvatski ljetopis za kazeno pravo i praksu (Zagreb), vol. 22, broj 1, str. 243–277. <https://hrcak.srce.hr/file/229294> (2. 9. 2023.).
3. Juras, D., (2015.), Javno mjesto u prekršajima protiv javnog reda i mira: Policija i sigurnost, 24 (1), str. 96–98., <https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/onkd/1-2015/djuras.pdf> (1. 9. 2023.).
4. Juras, D., (2016.), Omalovažavanje ili vrijeđanje policijskih službenika, Policija i sigurnost, (Zagreb), godina 25., broj 3, str. 313–316 <https://hrcak.srce.hr/file/248655> (2. 10. 2023.).
5. Juras, D., Filipović, H., (2020.), Komentar Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira sa sudskom praksom, Informator.
6. Milivojević, L., (2016.), Kazeno pravo za kriminaliste, II. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb: Međunarodno kriminalističko udruženje.
7. Milivojević, L. (2018.). Prekršajno pravo i materijalnopravne odredbe Prekršajnog zakona, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Policijska akademija. https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/04_vps/Milivojevic_prekršajno_pravo_II.pdf (3. 9. 2023.).
8. Mršić, Ž., Posilović, D., Šantek, M., (2017.), O nekim pitanjima načina procesuiranja prekršaja u Republici Hrvatskoj: Kriminalistička teorija i praksa, 4(2), str. 107–143., <https://hrcak.srce.hr/file/285165> (1. 10. 2023.).
9. Veić, P. (1995), Zakon o prekršajima protiv javnoga reda i mira: bilješke, sudska praksa, literatura, Zagreb: VIV-inženjering d.o.o.
10. Veić, P., Gluščić, S., (2013.), Prekršajno pravo, Opći dio, II. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb: Narodne novine.

Pravni propisi:

1. Prekršajni zakon, Narodne novine, broj: 107/07., 39/13., 157/13., 110/15., 70/17., 118/18., 114/22.
2. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Narodne novine, broj: 5/90., 30/90., 47/90., 29/94.
3. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, broj: 76/09., 92/14., 70/19.

Statistički podaci korišteni u radu

1. Spisi predmeta prekršaja protiv javnoga reda i mira od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2022. iz PP Krapina, PP Krapina s ispostavom Pregrada, PPRP-Krapina, PGP Macelj, PP Pregrada, PP Zabok, PP Donja Stubica, PP Zlatar Bistrica i PP Klanjec.
2. Interna statistika PU krapinsko-zagorske od 1. 1. 2020. do 31. 12. 2021. godine.

Abstract

Lana Milivojević, Dejan Čepić

Misdemeanours Against Public Order and Peace in the Area of Police Directorate Krapinsko-Zagorska in the Period from 1 January 2020 to 31 December 2022 - Research Results

The paper presents the results of the research of offences against public order and peace in the area of the Police Directorate Krapinsko-Zagorska for the period from 1st January 2020 until 31st December 2022, which included 366 misdemeanours and 360 perpetrators from 281 final cases of that Police Directorate. The most numerous misdemeanours in the Police Directorate Krapinsko-Zagorska are misdemeanours from the Road Traffic Safety Act, while misdemeanours from the Act on Offences against Public Order and Peace are mostly in third place after misdemeanours from the Protection from Domestic Violence Act (that also applies for police stations, with the exception of specialized ones such as the Krapina Traffic Police Station and the Macelj Border Police Station). Within the considered sample of 366 offences against public order and peace, the highest representation of the offences described in Art. 13 of the Act on Offences Against Public Order and Peace and the least committed offenses were from Art. 28 and Art. 14 of that Act. Based on the analysis of the age and gender structure, it was determined that men between the ages of 26 and 35 are the most frequent perpetrators of the type of offence under consideration. In general, regardless of gender and age group, the most frequently committed offense is described in Art. 13 of the Act on Offences Against Public Order and Peace. The consequences of committed violations from Art. 13, Art. 6 and Art. 30 (by physical attack, fight, etc.) that occurred in the form of caused physical injuries and the presence of alcohol and drugs as criminogenic factors in the offender's body at the time of committing the offence, are also discussed in this work. In court decisions, the use of the institution of mitigation of punishment from Art. 37 of the Misdemeanour Act is also discussed and according to the results of the research, it was applied in an almost statistically negligible number.

Keywords: misdemeanour law, misdemeanours against public order and peace, Police Directorate Krapinsko-Zagorska, final cases, research.

ANTONIO BALIĆ*, SUZANA KIKIĆ**, MIRJANA KONDOR-LANGER***

Pojedina viktimološka obilježja prekršaja obiteljskog nasilja na području Policijske postaje Pitomača

Sažetak

U radu se prikazuju rezultati istraživanja koje je provedeno 2022. na području Policijske postaje Pitomača, a cilj istraživanja bio je stjecanje uvida u pojedina viktimološka, odnosno sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji. Uzorak je činilo 40 punoljetnih žrtava nasilja u obitelji različitog spola koji su odabrani metodom slučajnog odabira iz skupine žrtava prekršaja iz čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17., 126/19., 84/21., 114/22.) počinjenih u posljednje četiri godine. Za potrebe ovog istraživanja korištena je anketa te skupine varijabli koje opisuju sociodemografska obilježja žrtava i iskustva žrtava nasilja u obitelji. Podaci dobiveni istraživanjem upućuju na potrebu uvažavanja pojedinih viktimoloških obilježja žrtava na području Policijske postaje Pitomača, posebno u pogledu onih ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i kulturoloških. Istraživanje skreće pozornost na to da bi trebalo poduzimati aktivnosti usmjerene jačanju svijesti ukupne populacije stanovništva o obiteljskom nasilju kao ozbiljnom problemu, a zatim socioekonomske mjere kojima bi se postigla veća obrazovna i ekonomska razina, posebno u romskoj kulturnoj sredini. U provođenju tih mjera nužno je voditi računa o ravnopravnoj zastupljenosti spolova, koja bi, uz povećanje kvalitete života, dovela do promjene stavova o spolnoj i rodnoj jednakosti te neprihvatljivosti nasilja u obitelji.

Ključne riječi: prekršaji, nasilje u obitelji, viktimološka obilježja, Policijska postaja Pitomača, iskustva, žrtve.

---

* Antonio Balić, policijski službenik PP Pitomača, PU virovitičko-podravska.

** Suzana Kikić, viši predavač, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“, MUP RH.

*** doc. dr. sc. Mirjana Kondor-Langer, prof. struč. stud., Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“, MUP RH.

Istraživanje je provedeno u sklopu završnog rada Antonija Balića, studenta 2. godine specijalističkog stručnog studija Kriminalistika, naziva „Viktimološka obilježja prekršaja obiteljskog nasilja na području PP Pitomača“ te u okviru Uspostavno-istraživačkog projekta „HRVATSKI MONITOR NASILJA: Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava (CroViMo)“, koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost (UIP-2017-05-8876). Službena stranica projekta: www.violence-lab.eu.

1. UVOD

Unatoč činjenici da je pojava obiteljskog nasilja povijesno evidentna i odobravana još od pojave patrijarhata, odnosno dominantne uloge muškaraca u obitelji i društvu, njome su se znanstvenici počeli baviti tek 60-ih godina prošlog stoljeća istraživanjem primarno tjelesnog ozljeđivanja djece (Kempe i sur., 1962.). Pojavom brojnih feminističkih pokreta usmjerenih izjednačavanju ljudskih prava žena i muškaraca 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća, predmet istraživanja postaje nasilje u partnerskim odnosima (Hacker, 1971.; Kelly, 1988. i dr.).

Početak 90-ih godina pojavljuju se sustavna istraživanja uzroka i obilježja nasilja u obitelji, kako među bračnim i izvanbračnim partnerima (Johnson, 1995.; Stuckless, 1996., prema Sesar, Dodaj, 2014.), tako i prema posebno vulnerabilnim skupinama kao što su djeca koja prisustvuju nasilju roditelja (Grich i Fincham, 1990, Wolf i sur. 1985, prema Miljević Ridički, 1995) te starije i nemoćne osobe (Stuckless, 1996., prema Sesar, Dodaj, 2014; McCreadie, 1996., Lachs i sur., 1997., Jorges 2000., prema Rusac 2006., Vijeće Europe 1993., prema Ajduković, 2003.). Tek u posljednjih desetak godina zabilježena su sporadična istraživanja nasilja među istospolnim partnerima (Stanley i sur. 2006; Petilli, 2015., Balsam i sur. 2005. i dr.), ponajprije radi neujednačenosti legislativa država u pogledu zakonskog definiranja istospolnih zajednica, a potom i nepostojanja smjernica i literature za postupanje nadležnih tijela (Viggiani, 2016., prema Kovčo Vukadin, 2020:36).

Gledano s pravnog aspekta, Ustavom kao najvišim pravnim aktom u Republici Hrvatskoj štite se ljudska prava i temeljne slobode. Tako je u Ustavu Republike Hrvatske propisano da se svakom jamče poštovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti (čl. 35., NN 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 5/14.). Do stupanja na snagu Obiteljskog zakona iz 1998. nije bila osigurana pravna zaštita žrtava nasilja u obitelji, osim u slučajevima kada se takvim ponašanjem remetio javni red i mir¹. Prvi iskorak predstavljalo je implementiranje odredbi (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda² i njezinih protokola u domaće zakonodavstvo, odnosno tadašnji Obiteljski zakon iz 1998. godine. U Obiteljskom zakonu iz 1998. bilo je propisano da je u obitelji zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg drugog punoljetnog člana obitelji³. U srpnju 2003. Hrvatski sabor usvojio je novi Obiteljski zakon u kojem se više nije nalazila odredba koja zabranjuje nasilničko ponašanje u obitelji, nego je napravljen daljnji iskorak te donesen poseban zakon, Zakon o zaštiti nasilja u obitelji⁴, kojim su, među ostalim, definirani inkriminirani modaliteti nasilničkog ponašanja

¹ Prema Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira iz 1990. (NN 5/90., 30/90., 47/90.), bila su novčanom ili zatvorskom kaznom sankcionirana sva ponašanja kojima se tučnjavom, svađom i vikom na javnom mjestu remeti javni red i mir (čl. 13.) ili kojima se na naročito drzak i nepristojan način vrijeđaju građani ili narušava njihov mir (čl. 6.). Obiteljsko se nasilje, dakle, moglo procesuirati kao prekršaj samo kada je bilo počinjeno na javnom mjestu, što su bili iznimno rijetki slučajevi.

² (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN MU 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.), koju je Republika Hrvatska ratificirala 1997., obvezuje države potpisnice na nemiješanje država u privatnost obiteljskog života, osim kada je to nužno, među ostalim, radi zaštite zdravlja, morala, prava i sloboda drugih (čl. 8.1), pri čemu se ovdje misli na pravo na život, dostojanstvo, nenasilje (mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjima i dr.).

³ Člankom 118. Obiteljskog zakona (NN 162/98.) prvi se put obiteljsko nasilje prema *punoljetnom* članu obitelji definira kao prekršaj, za koji je propisana kazna zatvora od 30 dana.

⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 116/03.).

te prekršajnopravne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji. Novim Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji 2009., definirane su osobe na koje se zakon primjenjuje i konkretizirani su modaliteti počinjenja prekršaja nasilja u obitelji⁵. Dodatno unaprjeđenje položaja žrtava nasilja u obitelji u prekršajnom zakonodavstvu postignuto je 2017. donošenjem novog, sada aktualnog Zakona o zaštiti od nasilja (NN 70/17., 126/19., 84/21., 114/22.), posebno u odnosu na unaprjeđenje procesnog položaja svih žrtava s obzirom na to da su u njega implementirane odredbe Direktive 2012/29/EU⁶, ali i ranjivih kategorija žrtava (osim djece), poput osoba s invaliditetom i osoba starije životne dobi⁷.

Osim prekršaja, nasilje u obitelji u Hrvatskoj je od 2000. inkriminirano i kao kazneno djelo, obilježje kojeg je bilo dovođenje člana obitelji u ponižavajući položaj⁸. Međutim, 2011., kada je to kazneno djelo novim Kaznenim zakonom brisano jer nije pružalo adekvatnu zaštitu žrtvama, umjesto njega u cijeli je niz postojećih kaznenih djela unesen kvalifikatorni oblik u slučajevima kada su počinjena prema članu obitelji (od tjelesne ozljede do spolnih delikata), kao i poduzimanje progona po službenoj dužnosti (npr. kod kaznenih djela prisile, prijetnje)⁹. Nadalje, zbog nedostataka inkriminacije psihičkog nasilja kao kaznenog djela, 2015. u Kazneni zakon ponovno je uvedeno kazneno djelo Nasilje u obitelji¹⁰, a izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2019. u kazneno djelo Nasilje u obitelji kao posljedica nasilja uvedeno je stanje dugotrajne patnje žrtve, uz povećanje zakonskog minimuma propisane kazne zatvora¹¹.

S obzirom na kompleksnost pojave nasilja u obitelji, hrvatska Vlada je još 2004. donijela prvu Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji, na temelju koje je izrađen Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji¹², čija je svrha osiguranje pravodobne i učinkovite provedbe postojećih propisa o zaštiti žrtve nasilja u obitelji sukladno s ovlastima nadležnih tijela, unaprjeđenje suradnje i dugoročno utjecanje na smanjenje nasilničkog ponašanja (Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, 2019:5).

Nadalje, s kriminološkog i viktimološkog aspekta, u posljednja dva desetljeća u Republici Hrvatskoj provedena su istraživanja, kojima su se, osim prevalencije i incidencije, nastojala razjasniti etiološka, fenomenološka i viktimološka obilježja obiteljskog nasilja (Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković 2008, Rusac, 2006, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Filipović, 2019, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020), ponajprije radi predlaganja učinkovitih zakonskih i suportivnih mehanizama, kojima bi se unaprijedila

---

⁵ Prema odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, kao prekršaj je kažnjiva primjena fizičke sile uslijed koje nisu nastupile tjelesna ozljeda, tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci, psihičko nasilje, spolno uznemiravanje i ekonomsko nasilje (ZZNO, članak 4., NN 137/09.).

⁶ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP. Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=SK> . 31. 3. 2023.

⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17., članak 10. stavak 6.

⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 129/00., članak 215.a).

⁹ Kazneni zakon (NN 125/11.).

¹⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 56/15., članak 179.a).

¹¹ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 126/19.).

¹² Protokol je od 2004. do danas više puta izmijenjen i usklađen s izmjenama zakonodavstva, a posljednji je donesen 2019. godine. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf (29. 7. 2022.)

društvena reakcija u borbi protiv svih njegovih oblika, kako u pogledu prevencije, tako i kažnjavanja takvih ponašanja, odnosno pružanja pomoći žrtvama.

Nažalost, u hrvatskom društvu i dalje postoje brojne predrasude utemeljene na tradicionalnoj podjeli obiteljskih uloga pa je izlazak obiteljskog nasilja iz zone privatnosti u javnosti percipiran kao zadiranje u obiteljsku intimu. Unatoč tome, Republika Hrvatska je, prihvaćanjem međunarodnih standarda zaštite od nasilja u obitelji, postavila pravne temelje za rješavanje problema obiteljskog nasilja, međutim, može se reći da još nisu stvoreni dostatni materijalni i socijalni uvjeti za njihovu provedbu, kao ni sustavno funkcioniranje i umrežavanje svih nadležnih tijela (Škorić, 2018, Radić Radina, 2014., Matijević, 2010., prema Martinjak i sur., 2020).

U ovom će radu biti prikazani rezultati istraživanja provedenog tijekom travnja 2022. na području općine Pitomača, kojemu je cilj bio analizirati pojedina viktimološka, odnosno sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji.

Svrha rada jest doći do pojedinih viktimoloških spoznaja vezanih uz pojavu nasilja u obitelji, koje bi mogle poslužiti kao osnova za kreiranje ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i sigurnosnih politika i mjera na lokalnoj razini, usmjerenih na unaprjeđenje postojećeg društvenog odgovora na problem obiteljskog nasilja.

2. GEOGRAFSKA I DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA OPĆINE PITOMAČA

Policijska postaja Pitomača (u daljnjem tekstu: PP Pitomača) nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Virovitičko-podravske županije i obuhvaća područje od 176,3 četvorna kilometra. Stacionirana je u općinskom središtu Pitomača, u kojem živi 5646 stanovnika. Na području općine Pitomača nalazi se 12 naselja. U administrativno-teritorijalnom smislu postaja djeluje na području općine Pitomača, odnosno na području naselja Pitomača, Stari Gradac, Starogradački Marof, Križnica, Kladare, Grabrovnica, Dinjevac, Mala Črešnjevica, Velika Črešnjevica, Sedlarica, Turnašica i Otrovanec. Teritorijalno graniči s Policijskom postajom Virovitica te Policijskom upravom kopriivničko-križevačkom i Policijskom upravom bjelovarsko-bilogorskom, kao i s Republikom Mađarskom, gdje granica dijelom prolazi kopnom, a dijelom tokom rijeke Drave¹³.

---

¹³ Službena stranica Policijske uprave virovitičko-podravske. Policijske postaje. <https://viroviticko-podravskapolicija.gov.hr/policijske-postaje/8366> (16. 11. 2022.).

Slika 1: Teritorijalno područje Policijske uprave virovitičko-podravske¹⁴

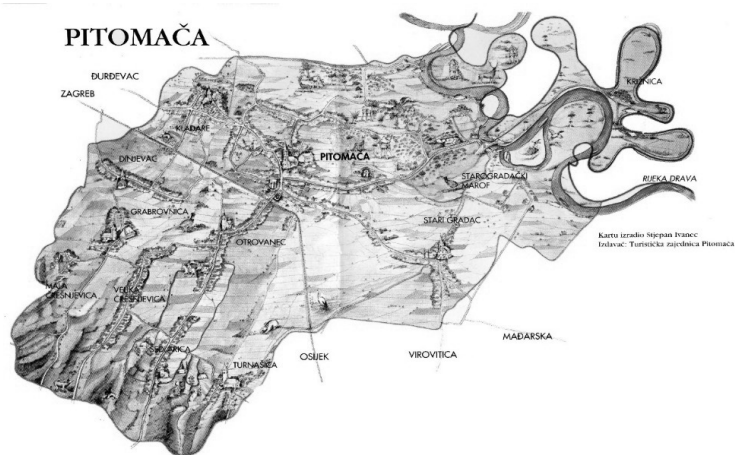
Nadalje, općina Pitomača raspoređena se na 158,14 km² i po broju stanovnika najveća je općina Virovitičko-podravskoga županije¹⁵. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021., na području općine Pitomača u 2968 kućanstava živi 8402 stanovnika, što je čak za 16,30% stanovnika manje u odnosu na posljednji popis stanovništva iz 2011. godine. Uzrok tome su migracije stanovništva u inozemstvo, ali i izražen mortalitet u odnosu na natalitet stanovništva¹⁶. Stanovništvo se većinom bavi poljoprivredom i stočarstvom te izradom i prodajom drva i drvne mase s obzirom na to da se na tom području nalazi i šumsko područje Bilogora. Većinu stanovnika (97,98%) čine pripadnici hrvatske nacionalnosti, dok se 0,2% njih deklariralo kao pripadnici nacionalnih manjina, pretežno albanske i romske nacionalnosti¹⁷. Iako je Pitomača poznata po velikom broju pripadnika romske nacionalne manjine, samo 0,10% njih se deklariralo kao Romi. Međutim, prema podacima istraživanja Centra za mirovne studije provedenog 2018. o uključenosti Roma u hrvatsko društvo dobivenih intervjuiranjem, u 325 kućanstava na području Pitomače živjelo je 1315 (15,6%) Roma, što predstavlja znatnu brojku u odnosu na ukupno stanovništvo, dok ih se prema popisu stanovništva iz 2021. samo 8 izjasnilo kao Romi (Kunac, Klasnić, Lalić, 2018:67). Razlog tome je pojava „etnomimikrije“, odnosno fenomena koji označava bijeg od vlastitog etničkog identiteta i njegovo skrivanje, najčešće zbog srama, straha ili drugih razloga, iako je njihovo etničko podrijetlo romsko (Babić, Škiljan, 2019:133).

¹⁴ Službena stranica Policijske uprave virovitičko-podravskoga. O nama. <https://viroviticko-podravska-policija.gov.hr/o-nama/9>, u daljnjem tekstu: PU virovitičko-podravska (16. 11. 2022.).

¹⁵ Službene stranice općine Pitomača. Stanovništvo. <https://www.pitomaca.hr/stanovnistvo/> (11. 10. 2022.).

¹⁶ Službena stranica Državnog zavoda za statistiku. Popis stanovništva 2021. <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> (12. 10. 2022.).

¹⁷ Službena stranica Državnog zavoda za statistiku. Popis stanovništva 2021. <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> (12. 10. 2022.).

Slika 2: Naselja na području općine Pitomača¹⁸

3. STANJE I KRETANJE POJAVE OBITELJSKOG NASILJA NA PODRUČJU PITOMAČE

Da bi se stekao uvid u stanje i kretanje pojave obiteljskog nasilja na području Pitomače, izvršena je analiza statističkih podataka policije o evidentiranim prekršajima obiteljskog nasilja u posljednjih pet godina, odnosno u razdoblju od 1. siječnja 2017. do 31. prosinca 2021. godine.

U promatranom razdoblju na području PP Pitomača bilježi se u prosjeku oko 40 prekršaja obiteljskog nasilja godišnje, pri čemu je zabilježen trend kontinuiranog pada evidentiranih prekršaja nasilja u obitelji uz blage oscilacije iz godine u godinu. Blagi porast broja počinjenih prekršaja nasilja u obitelji od 17,9%, zabilježen je jedino u 2021. godini.

Grafikon 1: Prikaz kretanja broja prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača u razdoblju od 2017. do 2021.¹⁹

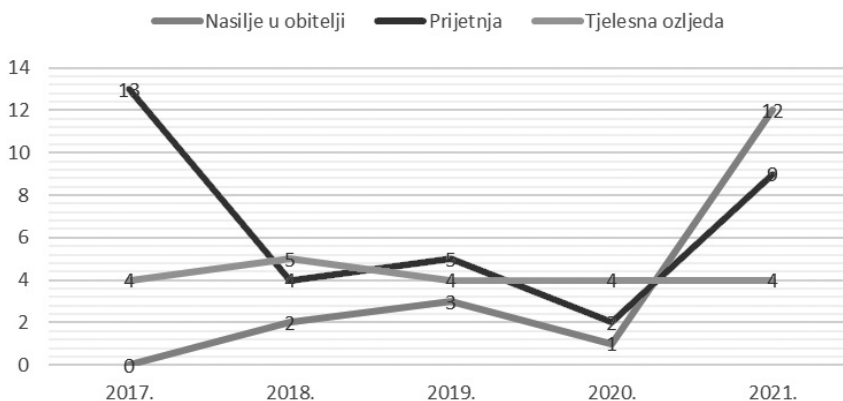
¹⁸ Službene stranice općine Pitomača. Naselja. <https://www.pitomaca.hr/naselja/> (7. 11. 2022.).

¹⁹ Izvor: Evidencija prekršaja PP Pitomača za razdoblje od 2014. do 2021. godine.

Istodobno, broj kaznenih djela s elementima obiteljskog nasilja u razdoblju od 2017. do 2021. na području Pitomače raste uz primjetne oscilacije, pri čemu je posebno nagli porast zabilježen u 2021., posebno kod kaznenih djela prijetnje (sa 2 na 9 kaznenih djela) i nasilja u obitelji (sa 1 na 12 kaznenih djela).

Grafikon 2: Prikaz kretanja broja najčešćih kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji na području PP Pitomača u razdoblju od 2017. do 2021.²⁰

Razlozi povećanja broja prijavljenih kaznenih djela u odnosu na pad prekršaja nasilja u obitelji, mogu biti različiti: od većeg angažmana policijskih službenika kod utvrđivanja elemenata kaznenih djela, veće spremnosti žrtava za prijavljivanje takvih oblika nasilja do mogućeg utjecaja mjera donesenih radi suzbijanja širenja pandemije bolesti COVID-19, tijekom kojih su obitelji bile prisiljene zajedno boraviti kod kuće. Za preciznije utvrđivanje razloga tog naglog povećanja potrebno je provesti detaljnije i opsežnije istraživanje.

Analizom podataka o počiniteljima obiteljskog nasilja na području PP Pitomača u razdoblju od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2021., utvrđeno je da je od ukupno 176 evidentiranih počinitelja prekršaja nasilja u obitelji, njih 21% (37) osim prekršaja počinilo jedno ili više kaznenih djela s elementima nasilja prema bliskim osobama (17 njih počinilo je kazneno djelo Tjelesna ozljeda iz čl. 117. st. 2. Kaznenog zakona (NN 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.; u daljnjem tekstu KZ), njih 20 kazneno djelo Prijetnja iz čl. 139. st. 3. KZ-a te njih 18 kazneno djelo Nasilje u obitelji iz čl. 179.a KZ-a, radi čega im je u najvećem broju slučajeva određen najprije pritvor, a potom i istražni zatvor.

Činjenica da su pojedini počinitelji prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača evidentirani i kao počinitelji kaznenih djela s elementima obiteljskog nasilja, upućuje na to da nakon počinjenog prekršaja ne prestaju s nasilničkim ponašanjem, nego njihovo nasilje postaje učestalije i opasnije. Stoga su se autori odlučili na provođenje istraživanja radi dobivanja boljeg uvida u sociodemografska i druga viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji, prikupljanjem informacija o iskustvima žrtava o proživljenom nasilju. Dobiveni podaci mogu poslužiti daljnjem unaprjeđenju policijske prakse u pružanju zaštite žrtvama, ali i kao podloga za razvoj praktičnih mjera državnih i javnih službi te organizacija civilnog društva u prevenciji nasilja u obitelji na lokalnoj razini.

²⁰ Izvor: Evidencija kaznenih djela PP Pitomača za razdoblje od 2017. do 2021. godine.

4. ISTRAŽIVANJE VIKTIMOLOŠKIH OBILJEŽJA PREKRŠAJA NASILJA U OBITELJI NA PODRUČJU PITOMAČE

4.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj istraživanja bio je stjecanje uvida u pojedina viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji, odnosno stjecanje uvida u pojedina sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji koja su počinjena na području Pitomače, odnosno na području PP Pitomača.

Svrha rada bila je doći do pojedinih viktimoloških spoznaja vezanih uz pojavu nasilja u obitelji, koje bi mogle poslužiti kao osnova za kreiranje ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i sigurnosnih politika i mjera na lokalnoj razini, usmjerenih na unaprjeđenje postojećeg društvenog odgovora na problem obiteljskog nasilja.

4.2. Uzorak i instrument

Istraživanje je provedeno na uzorku od 40 punoljetnih ispitanika različitog spola s područja općine Pitomača, koji su odabrani metodom slučajnog odabira prema određenom redosljedu jedinica uzorka (sistemski uzorak)²¹ iz skupine žrtava prekršaja iz čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17., 126/19., 84/21.), počinjenih u posljednje četiri godine na području općine Pitomača.

Za istraživanje je korištena anketa koja je sadržavala 47 pitanja podijeljenih u tri cjeline: sociodemografska obilježja žrtava (15 pitanja), stavovi žrtava o nasilju u obitelji (15 pitanja) i iskustva žrtava nasilja u obitelji (17 pitanja). Za potrebe tog istraživanja korištene su skupine varijabli koje opisuju sociodemografska obilježja žrtava i iskustva žrtava nasilja u obitelji, i to sljedećih 26 varijabli:

1. spol žrtve
2. dob žrtve
3. obrazovna struktura
4. radni status
5. ekonomski status
6. bračno stanje
7. roditeljstvo
8. srodstvo s počiniteljem
9. život u zajedničkom kućanstvu
10. devijantne pojave u obitelji žrtve nasilja u obitelji
11. kulturne skupine žrtava

---

²¹ Kod sistemskog uzorka korištena je metoda odabira svake četvrte žrtve iz ukupne populacije žrtava (N=169), pri čemu treba napomenuti da 2 žrtve nakon što su upoznate sa svrhom provođenja istraživanja, anonimnošću i dobrovoljnošću njihova sudjelovanja te da imaju pravo u svakom trenutku, zbog bilo kojeg razloga odustati od anketiranja, odustale su od daljnjeg anketiranja pa je ukupan uzorak ovog istraživanja N=40.

12. prvi susret s nasiljem u obitelji
13. oblici i učestalost proživljenog nasilja u obitelji
14. trajanje nasilja u obitelji
15. oblici i učestalost proživljenog nasilja u obitelji od druge osobe
16. počiniteljevo nasilničko ponašanje prema drugom članu obitelji
17. oblik nasilničkog ponašanja u obitelji prema drugom članu obitelji
18. mogućnost zaštite drugog člana obitelji od počiniteljeva nasilja
19. najčešći okidač nasilja u obitelji
20. doprinos žrtve svojoj viktimizaciji
21. pomoć i podrška drugih članova obitelji
22. pomoć institucija u smislu zaštite od počinitelja
23. zadovoljstvo žrtve pruženom pomoći institucija
24. pomoć udruga koje se bave zaštitom žrtava
25. zadovoljstvo žrtve pruženom pomoći udruga
26. primjerenost izrečene kazne počinitelju.

4.3. Način provođenja istraživanja i obrade podataka

Istraživanje je provedeno tijekom travnja 2022., uz pozitivno mišljenje Etičkog povjerenstva Visoke policijske škole²². Anketiranje je provedeno uz potpisani informirani pristanak sudionika i isključivo na temelju njihove dobre volje. Svi podaci, identitet i odgovori sudionika zaštićeni su, odnosno bili su dostupni samo istraživaču i korišteni su samo u svrhu istraživanja, ne u druge svrhe. Prije početka anketiranja sudionici su upoznati sa svrhom provođenja istraživanja, anonimnošću i dobrovoljnošću njihova sudjelovanja te da u svakom trenutku, zbog bilo kojeg razloga, imaju pravo odustati od anketiranja. U upitniku nisu korišteni osobni podaci ispitanika. Podaci su obrađeni isključivo na grupnoj razini, deskriptivnom metodom. Zbog zaštite osobnih podataka, uklonjeni su svi podaci o žrtvama, na temelju kojih bi se mogao doznati njihov identitet. Anketiranja su provedena u kućanstvima žrtava, a kao moguće ograničenje provedenog istraživanja treba navesti da ih je provodio policijski službenik (kriminalistička policija) u civilnoj odjeći koji obavlja poslove maloljetničke delinkvencije kako bi se, koliko god je to moguće, umanjila mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora.

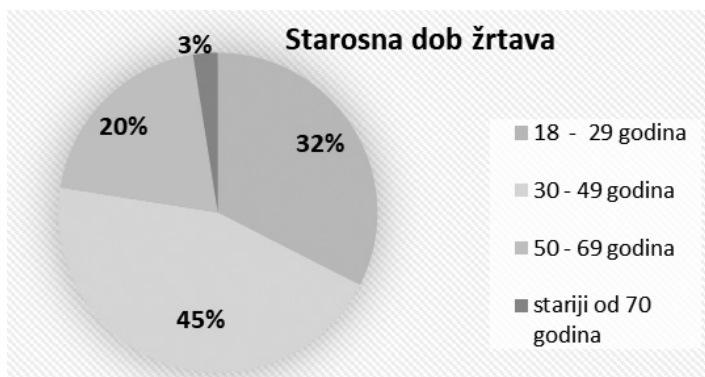
²² Mišljenje Etičkog povjerenstva Visoke policijske škole KLASA: 602-01/22-01/2, URBROJ: 511-01-121-22-2 od 18. ožujka 2022. godine.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

5.1. Sociodemografska obilježja žrtava

Istraživanjem je obuhvaćeno 40 ispitanika (žrtava), 36 ženskog (90%) i 4 muškog (10%) spola. Kada je riječ o dobnoj strukturi, od ukupnog broja žrtava obuhvaćenih istraživanjem, 13 ih je bilo u dobi od 18 do 29 godina (32%), 18 žrtava od 30 do 49 godina (45%), 8 žrtava od 50 do 69 godina (20%) te je jedna ispitanica bila starija od 70 godina (3%).

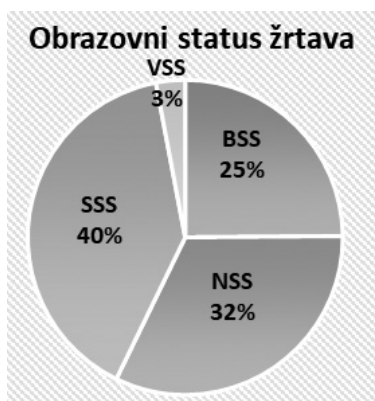
Grafikon 3: Dobna struktura žrtava

Od ukupnog broja žrtava, njih 24 (60%) stanuje u urbanom dijelu Pitomače, dok ih se ostalih 16 (40%) izjasnilo da živi u ruralnom dijelu, tj. na području okolnih mjesta koja se nalaze u sastavu općine Pitomača.

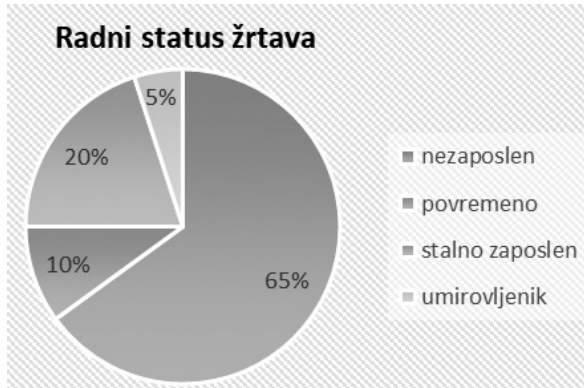
Analizom podataka o obrazovnom statusu žrtava, vidljivo je da je od ukupnog broja žrtava njih 10 (25%) bez stručne spreme, odnosno nisu završile osnovnu školu, 13 (32%) ima nižu stručnu spremu, odnosno završilo je osnovnu školu, 16 (40%) ima završenu srednju školu, odnosno steklo je srednju stručnu spremu, 1 (3%) žrtva izjasnila se da je stekla visoku stručnu spremu, dok nijedna žrtva nema završen poslijediplomski studij.

Grafikon 4: Obrazovna struktura žrtava

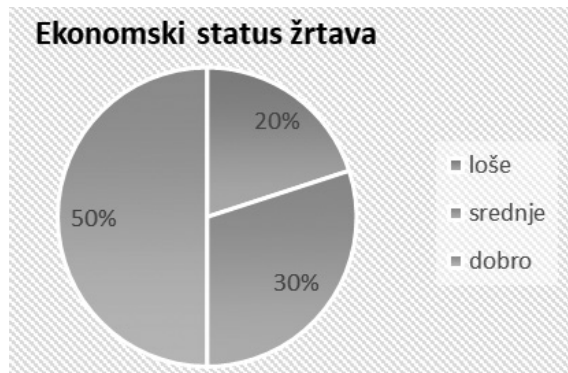
Ako se pogleda radni status žrtava, vidljivo je da je od ukupnog broja žrtava, njih 26 (65%) nezaposleno, 8 (20%) je stalno, a 4 (10%) povremeno zaposleno, dok su 2 žrtve u mirovini (5%).

Grafikon 5: Radni status žrtava

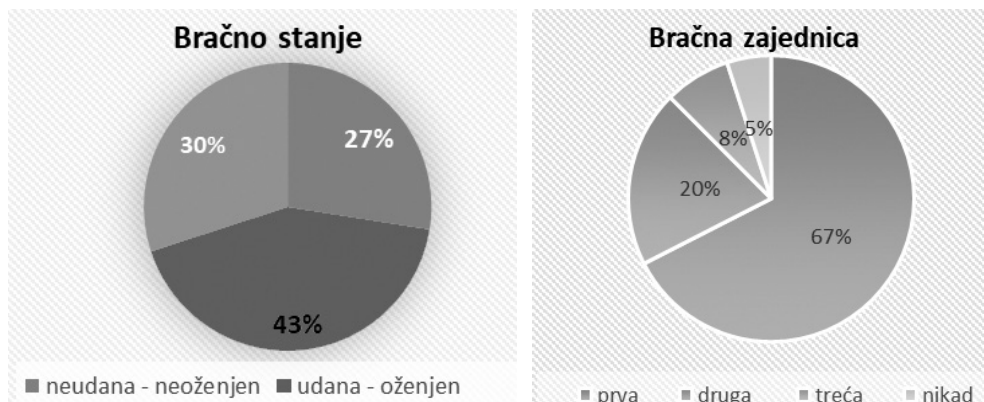
Vezano uz ekonomski status ispitanika, 8 žrtava izjasnilo se da su lošeg ekonomskog statusa (20%), odnosno da žive bez osnovnih životnih uvjeta, stalnih izvora prihoda i u premalim prostorima gdje vlada pretrpanost. Potom je njih 12 ocijenilo kako je njihov ekonomski status srednji (30%), odnosno da imaju sredstva samo za osobne potrepeštine. Svoj ekonomski status 20 žrtava ocijenilo je kao dobar (50%), odnosno da žive u prosječnim životnim uvjetima, dok nijedna žrtva nije navela da je njihov ekonomski status iznadprosječan.

Grafikon 6: Ekonomski status žrtava

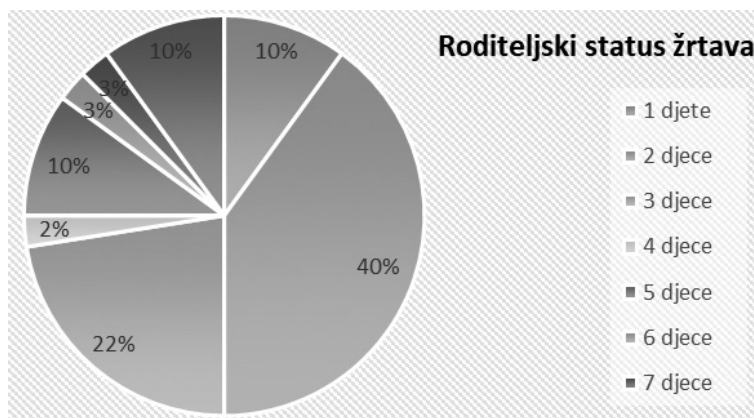
Prema podacima dobivenim u istraživanju, 11 žrtava je neudano/neoženjeno (27%), njih 17 nalazi se u bračnoj zajednici, odnosno udano/oženjeno (43%), dok je njih 12 u izvanbračnoj zajednici (30%). Njih 27 bilo je ili se još nalazi u prvoj bračnoj ili izvanbračnoj zajednici (65%), zatim 8 žrtava zasnovalo je drugu bračnu zajednicu (20%) te njih 3 treću bračnu ili izvanbračnu zajednicu (8%).

Grafikon 7 i 8: Bračni status žrtava

Većina ispitanika izjasnila se da imaju djecu, točnije njih 36 (90%), od čega 4 žrtve imaju jedno dijete (10%), potom njih 16 ima dvoje (40%), zatim njih 9 troje djece (22%), 1 četvero (2%), njih 4 imaju petero (10%), zatim 1 ima šestero (3%), 1 žrtva sedmero djece (3%), dok se ostalih 4 izjasnilo da nemaju djece (10%).

Grafikon 9: Roditeljski status žrtava

Većano uz odnos žrtve i počinitelja, 28 ispitanika izjasnilo se da su bili žrtve svojih partnera, odnosno supružnika (70%), njih 4 izjasnilo se da su bili žrtve svojih sinova (10%), dok je ostalih 8 bilo žrtvama drugih osoba, kao što su očevi i majke, braća i sestre i dr. (20%). Od ukupnog broja ispitanika, njih 26 izjasnilo se da i nakon proživljenog nasilja i dalje žive u istom kućanstvu s počiniteljem (65%), dok njih 14 više ne živi s počiniteljem (35%).

Grafikon 10: Srodstvo s počiniteljem

Grafikon 11: Život u zajedničkom kućanstvu

Analizirajući podatke o prisutnosti devijantnih pojava u obitelji žrtava, utvrđeno je da se kod čak njih 31 pojavljuju jedna ili više nepoželjnih pojava kao što su alkohol, droga, kocka i sl. (77%), dok je njih 9 navelo da u njihovim obiteljima nema takvih pojava (23%). Prema izjavama žrtava, među devijantnim pojavama najzastupljeniji je alkohol, i to čak kod 28 (90,3%) ispitanika, od čega su kao glavni konzumenti navedeni pretežito muškarci, i to ponajprije supružnici, zatim se tu pojavljuju i očevi i sinovi, ali i poneke žrtve priznaju da i same imaju problema s alkoholom. Osim alkohola, kao jedna od devijacija pojavljuje se i droga, i to u 2 (6,4%) obitelji te kocka u 4 (12,9%) obitelji, i to najčešće zajedno s alkoholom. Osim navedenog, u dvije obitelji (6,4%) prisutan je pokušaj suicida te u jednoj obitelji (3,2%) opsesivna ljubomora supruga, ujedno i počinitelja.

Grafikon 12: Devijantne pojave u obiteljima žrtava nasilja u obitelji

Kada je o nacionalnosti riječ, gotovo su se sve ispitanice žrtve izjasnile kao Hrvatice, odnosno Hrvati, točnije njih 39 (97,5%), dok se samo 1 (0,5%) izjasnila kao osoba romske nacionalnosti. Međutim, kada je od ispitanika zatraženo da se izjasne i o svojoj pripadnosti nekoj kulturnoj skupini ili zajednici koja ima drugačiju kulturu i običaje od domicilne, čak 17 (42,5%) ispitanika izjasnilo se da žive načinom života specifičnim za romsku populaciju, djelomično njegujući romsku kulturu i običaje, dok se ostalih 23 (57,5%) ispitanika izjasnilo da njeguje kulturu i običaje podravskog kraja.

Grafikon 13: Pripadnost žrtava kulturnim skupinama

5.2. Iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji

U ovom dijelu istraživanja nastojalo se doći do podataka koji često nisu vidljivi u policijskim prekršajnim predmetima, a procijenilo se da ih je moguće dobiti u ovom istraživanju. Tako se pokušao dobiti odgovor na pitanja: kada su žrtve prvi put doživjele obiteljsko nasilje, koliko su puta bile žrtve određenog oblika nasilja u obitelji (fizičko, psihičko, seksualno, ekonomsko), koliko dugo traje nasilje u obitelji, jesu li prije bile žrtva nasilja u obitelji koje je počinio neki drugi član obitelji i o kakvom je nasilju tada bilo riječ, je li isti (sadašnji) počinitelj nasilan i prema nekom drugom članu obitelji i kako se to nasilje očituje, je li žrtva u mogućnosti zaštititi druge članove obitelji od počinitelja, koji su to najčešći okidači nasilja u njezinoj obitelji, je li žrtva svojim ponašanjem pridonijela svojoj viktimizaciji, jesu li imale pomoć i podršku drugih članova obitelji, institucija i/ili udruga, jesu li im državne institucije i/ili udruge pružile dobru zaštitu te primjerenost počiniteljeve kazne.

Od ukupnog broja ispitanika (N=40), njih 21 (52,5%) odgovorilo je da su prvi put postali žrtvom nasilja svojih roditelja još kao djeca ili maloljetnici, a nasilje se očitovalo fizičkim ili psihičkim kažnjavanjem. Ostali ispitanici izjasnili su se da su žrtvom nasilja u obitelji postali u doba svoje punoljetnosti te da je najčešće bila riječ o partnerima u bračnoj zajednici.

Grafikon 14: Prvo iskustvo žrtava s nasiljem u obitelji

Prema obliku proživljenog nasilja, 37 (92,5%) ispitanih žrtava doživjelo je fizičko nasilje, njih 40 (100%) doživjelo je psihičko nasilje, 10 (25,0%) žrtava doživjelo je ekonomsko nasilje i njih 5 (12,5%) doživjelo je seksualno nasilje od bliske osobe.

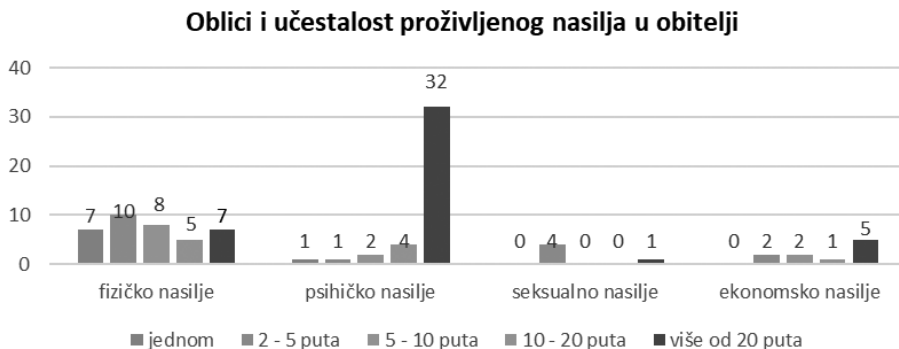
Od ukupnog broja žrtava koje su doživjele fizičko nasilje, više od četvrtine njih (10) fizički je zlostavljano 2 do 5 puta u životu, više od petine (8) zlostavljano je 5 do 10 puta, dok se podjednak broj žrtava (18,9%) izjasnio da su bile žrtve fizičkog nasilja jednokratno, odnosno, više od 20 puta.

Za razliku od žrtava fizičkog nasilja, od svih žrtava koje su se izjasnile da su doživjele psihičko nasilje, (njih 40), 32 (80%) ovaj su oblik nasilja doživjele više od 20 puta u životu, njih 4 (10%) bile su psihički zlostavljane 10 do 20 puta, dok se po jedna žrtva izjasnila da je bila žrtva psihičkog nasilja jednokratno, odnosno nekoliko puta.

Analizirajući učestalost pojave seksualnog nasilja, 4 žrtve (od ukupno 5) izjavile su da su 2 od 5 puta bile žrtve seksualnog nasilja, dok je 1 žrtva taj oblik nasilja doživjela više od 20 puta. Ostale žrtve izjasnile su se da nikad nisu bile žrtvama tog oblika nasilja u obitelji.

Ekonomsko nasilje, baš poput seksualnog, nešto je manje prisutno. Od 10 žrtava koje su imale iskustvo tog oblika nasilja, njih polovina (5 žrtava) više je od 20 puta bila njemu izložena, petina (2 žrtve) je doživjela ekonomsko nasilje između 2 i 10 puta, dok je 1 žrtva bila 10 do 20 puta žrtva ekonomskog nasilja. Ostale žrtve izjasnile su se da nikad nisu doživjele taj oblik nasilja u obitelji.

Grafikon 15: Oblici i učestalost proživljenog nasilja u obitelji

Vezano uz dugotrajnost nasilja u obitelji, najveći i podjednak broj žrtava izjavio je da nasilje u njihovoj obitelji traje od 1 do 5 godina (11 žrtava), odnosno od 5 do 10 godina (10 žrtava). Jednak broj žrtava (njih 8) izjavio je da obiteljsko nasilje traje više od 20 godina, odnosno manje od 1 godine. Najmanji broj žrtava (njih 3) izjavio je da nasilje u njihovoj obitelji traje od 10 do 20 godina.

Grafikon 16: Trajanje izloženosti žrtava nasilju u obitelji

Nadalje, 60% žrtava (njih 24) izjasnilo se da se počinitelj, osim prema njima, nasilnički ponašao i prema drugim članovima obitelji, odnosno djeci, roditeljima, ali i ostalim članovima obitelji, čineći pritom psihičko nasilje, a njih 79,2% (19) izjasnilo se kako je počinitelj bio i fizički nasilan, dok je u jednom slučaju počinitelj ekonomski, odnosno seksualno zlostavljao druge članove obitelji. Ukupno 62,5% ovih žrtava pokušalo je pružiti pomoć drugim članovima obitelji tako da su zatražile intervenciju policijskih službenika, fizički obranile ostale članove ili su se s tim članovima obitelji, najčešće djecom, odselile od nasilnika.

Žrtve obuhvaćene istraživanjem navele su da postoji više okidača koji prouzročuju ili poticajno djeluju na nastanak tog nasilja. Tako 77,5% žrtava smatra da je najčešći okidač za pojavu nasilja u njihovoj obitelji alkoholizam počinitelja, ali i ostalih članova obitelji. Potom, 37,5% žrtava smatra da je ljubomora počinitelja jedan od okidača, a njih 20% je kao okidač nasilja u obitelji navelo psihičku bolest počinitelja i utjecaj drugih članova obitelji (najčešće braće i sestara te roditelja počinitelja). Ukupno 17% žrtava smatra da je do nasilja došlo uslijed preljuba žrtve ili počinitelja, dok 7,5% žrtava misli da je do nasilja došlo zbog utjecaja drugih osoba koje nisu članovi obitelji na počinitelja (najčešće prijatelja, koji govore protiv žrtve i tako kod počinitelja izazivaju nasilnu reakciju prema njoj). U 2 slučaja žrtve su navele da je, osim konzumacije alkohola, počinitelj sklon i konzumaciji droga, što smatraju okidačem za njegovo nasilno ponašanje.

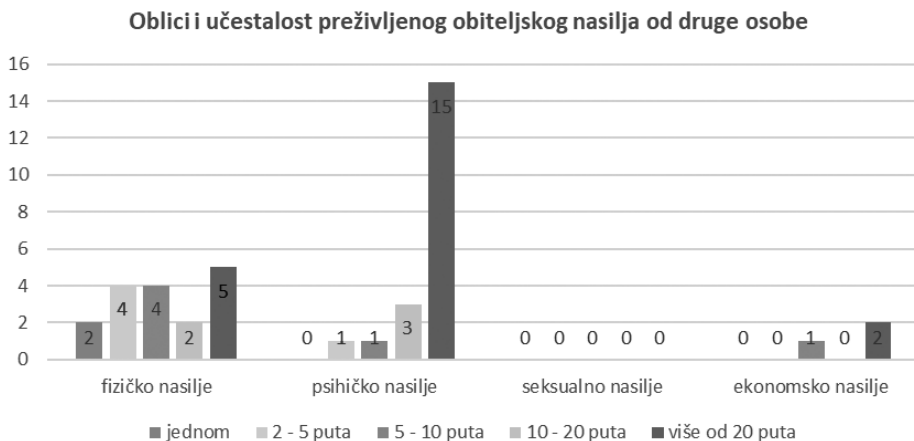
Grafikon 17: Zastupljenost okidača za pojavu nasilja u obitelji

Polovina od ukupnog broja žrtava obuhvaćenih istraživanjem (njih 20) izjavila je da je prije sadašnjeg počinitelja i ranije bila žrtvom nasilja u obitelji, i to od drugog člana obitelji, većinom svog oca, bivšeg supružnika ili bračnog partnera, sinova, majke, očuha i sl. Nadalje, 90% žrtava (njih 18) koje su ranije doživjele nasilje od drugih članova obitelji, odnosno bliskih osoba, najčešće je istodobno bilo izloženo različitim oblicima nasilja, pretežno fizičkom i psihičkom nasilju, dok su 3 žrtve (16,6%) bile, uz fizičko i psihičko nasilje, izložene i onom ekonomskom.

Od 17 žrtava ranijeg fizičkog nasilja koje su prouzročile bliske osobe, njih gotovo trećina doživjela je fizičko nasilje više od 20 puta. Po 4 žrtve fizičko nasilje proživjele su 5 do 10 puta, odnosno 2 do 5 puta, dok su po 2 žrtve ovaj oblik nasilja doživjele jednom, odnosno 10 do 20 puta. Čak 37,5% žrtava (njih 15) ranije je više od 20 puta doživjelo psihičko nasilje koje su prouzročile bliske osobe, dok je 15% žrtava psihičko nasilje doživjelo 10 do 20 puta. Po 1 žrtva psihičko nasilje doživjela je 2 do 5 puta, odnosno 5 do 10 puta. Od ukupno 20 žrtava, njih 3 ranije su bile izložene ekonomskom nasilju drugog člana obitelji, pri čemu su 2 žrtve pretrpjele ekonomsko nasilje više od 20 puta, dok je 1 žrtva ekonomsko nasilje pretrpjela 5 do 10 puta. Nijedna žrtva nije se izjasnila da je prije nasilja u sadašnjoj obitelji doživjela seksualno nasilje nekog drugog člana obitelji.

Grafikon 18: Oblici i učestalost proživljenog obiteljskog nasilja od druge osobe

Najveći broj žrtava, njih 77,5%, naveo je da smatra da ni na koji način nisu pridonijele nasilju, 15% njih smatra da su pridonijele nasilnom ponašanju počinitelja, ali se nisu mogle izjasniti kako, dok najmanji broj žrtava, njih 7,5%, smatra da su provociranjem pridonijele nasilju.

Od ukupnog broja istraživanjem obuhvaćenih žrtava, njih 67,5% izjavilo je da je dobilo pomoć i podršku članova uže ili šire obitelji, uglavnom u smislu emocionalne podrške, pomoći u novčanim sredstvima i smještaju, dok su ostale žrtve navele kako nisu primile nikakvu pomoć i podršku, ne navodeći razloge.

Sve žrtve obuhvaćene istraživanjem zatražile su pomoć policije, njih 16 (40%) zatražilo je pomoć i nadležnog Centra za socijalnu skrb, dok su 2 žrtve zatražile medicinsku pomoć, a jedna se za pomoć obratila odvjetniku.

Ocjenjujući vlastito zadovoljstvo pruženom zaštitom državnih institucija, 37 (92,5%) žrtava navelo je da je zadovoljno radom policijskih službenika, navodeći kako su policijski službenici pružili potrebnu pomoć i zaštitu. Ostale 3 žrtve (7,5%) navele su da nisu zadovoljne pruženom zaštitom i postupanjem policijskih službenika, a kao razlog nezadovoljstva navele su pogrešno utvrđivanje činjeničnog stanja ili loš odnos policijskih službenika prema njima prilikom postupanja.

Pruženom zaštitom i radom prekršajnog suda zadovoljne su 34 žrtve (85%). Od ukupnog broja žrtava, njih 70% smatra da je kazna izrečena počinitelju primjerena te se slažu s odlukom suda, dok se 12 žrtava izjasnilo da nisu zadovoljne kaznom izrečenom počinitelju. Od 12 žrtava koje nisu bile zadovoljne izrečenim sankcijama, njih 9 smatra da je izrečena kazna preblaga (75%), 2 žrtve smatraju da kazna nije primjerena s obzirom na to da se izrečenom sankcijom neće ništa postići (16,7%), a mjere izrečene počinitelju nisu učinkovite, dok 1 žrtva smatra da je kazna prestroga (8,3%).

Od 32 žrtve koje su ranije bile u tretmanu Centra za socijalnu skrb, njih 24 (75%) zadovoljne su radom i pruženom zaštitom socijalnih radnika, dok je ostalih 8 (25%) izrazilo nezadovoljstvo radom socijalnih radnika, pri čemu su kao razloge navele neuljudnost u odnosu prema njima ili smatraju da nisu obavljali svoj posao onako kako one misle da bi trebali.

Dvije žrtve koje su zatražile medicinsku pomoć nakon nasilja u obitelji, bile su zadovoljne dobivenom pomoći.

Od ukupnog broja žrtava (njih 40), samo su 2 žrtve (5%) zatražile pomoć udruga koje se bave zaštitom žrtava, kojom se prilikom nisu mogle sjetiti njihova naziva. Jedna žrtva izrazila je zadovoljstvo pruženom pomoći, navodeći da su joj udruge dale dobre savjete, dok se druga žrtva izjasnila da nije zadovoljna pruženom pomoći spomenutih udruga, navodeći kako su joj „uredno naplatile svoje usluge i izlazak, a nisu ništa poduzele niti joj pomogle“.

Grafikon 19: Zadovoljstvo žrtava radom i pruženom zaštitom državnih i javnih službi te organizacija civilnog društva

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Cilj istraživanja bio je stjecanje uvida u pojedina viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji, odnosno stjecanje uvida u pojedina sociodemografska obilježja i iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji koja su počinjena na području Pitomače, odnosno na području PP Pitomača.

Svrha rada bila je doći do pojedinih viktimoloških spoznaja vezanih uz pojavu nasilja u obitelji, koje bi mogle poslužiti kao osnova za kreiranje ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i sigurnosnih politika i mjera na lokalnoj razini, usmjerenih na unaprjeđenje postojećeg društvenog odgovora na problem obiteljskog nasilja.

Kao moguće ograničenje provedenog istraživanja treba navesti da ih je provodio policijski službenik (kriminalistička policija) u civilnoj odjeći koji obavlja poslove maloljetničke delinkvencije kako bi se, koliko god je to moguće, umanjila mogućnost davanja socijalno poželjnih odgovora.

Vezano uz pojedina viktimološka obilježja, iz rezultata prvog dijela istraživanja vidljivo je da najveći udio žrtava prekršaja nasilja u obitelji čine osobe ženskog spola (90%) u dobi od 30 do 49 godina (45%). Također je potrebno napomenuti kako je iz statističkih podataka PP Pitomača za razdoblje od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2021. vidljivo da je na tom području bilo ukupno 169 punoljetnih žrtava prekršaja nasilja u obitelji od kojih je 128 bilo ženskog, a 41

žrtva muškog spola²³. Dobiveni podaci odgovaraju podacima drugih istraživanja provedenih u Republici Hrvatskoj (Otročak, 2003, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020).

Prema obrazovnoj strukturi, najveći je broj žrtava, njih 57%, bez stručne spreme ili je pohađalo, a nije završilo osnovnu školu ili je steklo nižu stručnu spremu, dok je njih 40% završilo neki oblik srednjoškolskog obrazovanja, a samo 3% je visokoobrazovano. Ti se rezultati razlikuju od rezultata drugih istraživanja prema kojima su tipične žrtve obiteljskog nasilja u Republici Hrvatskoj najčešće stekle srednjoškolsko obrazovanje (Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković, 2008, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020), što upućuje na specifičnosti Pitomače kao područja čije je stanovništvo općenito nižeg obrazovnog statusa²⁴.

Prema podacima o radnom statusu, najveći broj žrtava je nezaposlen ili povremeno radi (75%), čemu djelomično odgovaraju podaci o samoprocjeni vlastitog ekonomskog statusa. Naime, polovina ispitanih žrtava smatra da im je materijalno stanje izrazito loše ili im omogućuje zadovoljenje osnovnih životnih potreba, dok druga polovina žrtava procjenjuje da živi u prosječnim uvjetima i u ovisnosti je o drugim članovima obitelji ili zlostavljaču (slično kao u istraživanju Mamula, Dijanić Plašč, 2014).

Analiza podataka o bračnom statusu žrtava prekršaja nasilja obitelji u Pitomači pokazala je da najviše žrtava živi u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici (70%). Sličnu strukturu nalazimo i u drugim istraživanjima (Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković, 2008, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020). Istraživanje bračnog statusa žrtava u Pitomači pokazalo je da je od ukupnog broja žrtava koje žive u bračnoj, odnosno izvanbračnoj zajednici, njih 20% u drugom braku, a 8% u trećem braku ili izvanbračnoj zajednici. Za roditeljski status žrtava u Pitomači može se reći da je specifičan. Naime, 90% žrtava ima djecu, od kojih 40% dvoje, a 40% troje i više djece, dok samo 10% ima jedno dijete (za razliku od ostalih istraživanja, npr. Mamula, Dijanić Plašč, 2014).

Iako se najveći broj žrtava izjasnio da su prema nacionalnoj pripadnosti Hrvati, gotovo polovina žrtava navela je da živi načinom života specifičnim za romsku populaciju, djelomično ili u potpunosti njegujući romsku kulturu i običaje.

Rezultati drugog dijela istraživanja odnose se na iskustva žrtava prekršaja nasilja u obitelji. Podaci o prethodnoj viktimizaciji pokazali su da se više od polovine žrtava prvi put s nasiljem u obitelji susrela dok su bili djeca ili maloljetnici.

Gotovo dvije trećine žrtava nakon prijavljenog nasilja i nadalje živi s počiniteljima, koji su najčešće supružnici (bračni ili izvanbračni) ili sinovi, dok su petinu žrtava zlostavljali ostali članovi obitelji, najčešće roditelji te braća i sestre (slične podatke dobili su i dugi autori: Otročak, 2003, Ogresta, Rusac, Ajduković, 2008, Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020).

Žrtve obuhvaćene ovim istraživanjem trpe višegodišnje nasilje u svojim obiteljima, i to podjednak broj njih takvo nasilje trpi od 1 do 5 godina i od 5 do 10 godina, ali ga najčešće

²³ PU virovitičko-podravka, PP Pitomača. Viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača – statistički podaci. Dopsis PP Pitomača, klasa: 602-11723-02/9, urbroj: 511-16-08-23-2. od 19. svibnja 2023.

²⁴ Institut sinergije znanosti i društva. HRstat. Analiza obrazovne strukture stanovništva. <https://iszd.hr/HRstat/> (18. 12. 2023.).

nisu prijavljivale nadležnim tijelima. Najčešće je bila riječ o psihičkom, potom fizičkom nasilju (u 79,2%, i fizičkom i psihičkom), dok su u manjoj mjeri žrtve izjavile da su bile izložene ekonomskom i seksualnom nasilju. Slične podatke dobili su i drugi autori ovakvih istraživanja (Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020). S obzirom na ekonomsku i drugu ovisnost žrtava ovog istraživanja o počiniteljima, postavlja se pitanje percipiraju li žrtve pojedine oblike ponašanja kao nasilje, odnosno nedopušteno i kažnjivo ponašanje. U tom kontekstu svakako bi bilo potrebno osmisliti dodatne oblike edukacije građana na području PP Pitomača o pojedinim oblicima nasilja u obitelji.

Prema iskustvima ispitanih žrtava, počinitelji nasilja, osim što su se nasilnički ponašali prema njima, u 60% slučajeva tako su se ponašali i prema ostalim članovima obitelji. Kao najčešće okidače za pojavu nasilja u obitelji žrtve su navele prekomjernu konzumaciju alkohola (kako počinitelja, tako i žrtve), ljubomoru, psihičku bolest u obitelji, utjecaj drugih članova obitelji na počinitelja te loše imovno stanje obitelji, do kojih spoznaja su došli i drugi autori (Mamula, Dijanić Plašč, 2014, Martinjak, Filipović, 2019, Martinjak, Kikić, Kovčo Vukadin, 2020).

Poražavajući je podatak da ukupno 13 žrtava, odnosno 32,5% njih, nakon proživljenog nasilja u obitelji nije dobilo nikakvu pomoć i podršku ostalih članova obitelji. Za procjenu učinkovitosti državnih i javnih tijela te organizacija civilnog društva u pružanju zaštite žrtvama, od žrtava je zatraženo izjašnjavanje o njihovim iskustvima u traženju i dobivanju pomoći, kao i kvaliteti pruženih usluga. Budući da su sve žrtve obuhvaćene istraživanjem zatražile pomoć policijskih službenika, dobile su je, pri čemu je najveći broj njih bio zadovoljan pruženom pomoći i postupanjem policijskih službenika (92,5%), a preostali dio žrtava izrazio je nezadovoljstvo zbog pogrešnog utvrđivanja činjeničnog stanja ili lošeg odnosa policijskih službenika prema njima prilikom postupanja (slične rezultate možemo vidjeti i kod Mamula, Dijanić Plašč, 2014).

Iako su u velikom broju žrtve izrazile zadovoljstvo sudskom zaštitom (njih 70%), trećina njih nije bila zadovoljna izrečenom kaznom počinitelju, odnosno mišljenja su da je izrečena kazna bila preblaga ili neučinkovita. Od 32 žrtve koje su ranije bile u tretmanu Zavoda za socijalnu skrb, dvije trećine njih (24) bile su zadovoljne radom i pruženom zaštitom socijalnih radnika, dok je trećina izrazila nezadovoljstvo radom socijalnih radnika, ističući pritom neuljudnost u odnosu prema njima ili su mišljenja da nisu poduzimali radnje u skladu s njihovim očekivanjima. Dvije žrtve koje su zatražile medicinsku pomoć nakon nasilja u obitelji, bile su zadovoljne dobivenom pomoći. Samo su dvije žrtve zatražile pomoć organizacija civilnog društva, od kojih je jedna bila zadovoljna danim savjetima, dok druga nije jer joj pružena usluga nije bila adekvatna i uz to joj je naplaćena.

Podaci dobiveni istraživanjem upućuju na potrebu uvažavanja pojedinih viktimoloških obilježja žrtava na području PP Pitomača, posebice ekonomskih, socijalnih, obrazovnih i kulturoloških. Vrijednost prikupljenih podataka očituje se u tome što oni mogu poslužiti kao osnova za planiranje novih strategija i programa usmjerenih na unaprjeđenje policijske prakse u pogledu zaštite žrtava obiteljskog nasilja, kao i unaprjeđenja međuresorne suradnje između policije i drugih nadležnih tijela u području prevencije i suzbijanja obiteljskog nasilja. Među njima ponajprije bi trebalo poduzimati aktivnosti usmjerene jačanju svijesti ukupne populacije stanovništva o obiteljskom nasilju kao ozbiljnom problemu, a zatim socioekonomske mjere kojima bi se postigla veća obrazovna i ekonomska razina, posebno u romskoj kulturnoj sredini.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (2003.). *Nasilje u obitelji* (2. prošireno izdanje). U: Puljiz, V., Bouillet, D. (ur.); Nacionalna obiteljska politika. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 265–274.
2. Babić D., Škiljan F. (2019). Romi u Pitomači: Između Etnomimikrije i očuvanja identiteta, Koprivnica: *Podravina*, 18(35), str. 122–137.
3. Balsam, K. F., & Szymanski, D. M. (2005). Relationship Quality and Domestic Violence in Women's Same-Sex Relationships: The Role of Minority Stress. *Psychology of Women Quarterly*, 29(3), 258–269.
4. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=SK> (6. 12. 2023.).
5. Evidencija prekršaja PP Pitomača, za razdoblje 2014–2021. godine.
6. Evidencija prekršaja PP Pitomača, za razdoblje 2014–2021. godine.
7. Hacker, F. (1971). *Aggression - Die Brutalisierung der modernen Welt*, Beč: Molden.
8. Institut sinergije znanosti i društva. HRstat. Analiza obrazovne strukture stanovništva. <https://isd.hr/HRstat/> (18. 12. 2023.)
9. Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283–294.
10. Kazneni zakon, NN 125/11.
11. Kazneni zakon, NN 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.
12. Kelly, L. (1988). How women define their experiences of violence. In K. Yllö & M. Bograd (Eds.), *Feminist perspectives on wife abuse*, 114–132. Sage Publications, Inc.
13. Kempe, C., Silverman, F.N., Steele, B.F. et al. (1962) The battered child syndrome. *Journal of the American Medicinal Association*, 181, 105–112.
14. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN MU 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.
15. Kovčič Vukadin, I. (2020) LGBT žrtve nasilja: Pregled europskih spoznaja, politika i praksi. *Temida*, 23 (1), 27–56.
16. Kunac, S., Klasnić K., Lalić S. (2018). Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka, Zagreb: Kerschoffset Zagreb d.o.o.
17. Mamula, M., Dijanić Plašć, I. (2014). Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH – sociodemografski profil, *Život i škola*, LX(32), 111–127.
18. Martinjak, D., Filipović, H. (2019). Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 26(2), 621–653.
19. Martinjak, D.; Kikić, S.; Kovčič Vukadin, I. (2020). Viktimološka obilježja obiteljskog nasilja s posebnim osvrtom na pravnu kvalifikaciju događaja. U: Cajner Mraović, I., Kondor-Langer, M. (ur.); *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu*, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska akademija, 303–327.
20. Miljević-Ridički, R. (1995). Zlostavljanje djece: Oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4(4-5 (18-19)), 539–549.
21. Obiteljski zakon, NN 162/98.

22. Ogresta, J., Rusac, S., and Ajduković, M. (2008). Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, 15(1), 3–22.
23. Otročak, D. (2003). Interpretacija rezultata istraživanja nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Autonomna ženska kuća.
24. Petilli, A., 2015, „Intimno nasilje u istospolnim vezama“. Ur. Viggiani, Giacomo, *Obiteljsko nasilje i nasilje u vezama protiv LBT žena u EU*, 11–22.
25. Policijska uprava virovitičko-podravska. Policijske postaje. <https://viroviticko-podravska-policija.gov.hr/policijske-postaje/8366> (16. 11. 2022.).
26. PU virovitičko-podravska, PP Pitomača. Viktimološka obilježja prekršaja nasilja u obitelji na području PP Pitomača – statistički podaci. Dopis PP Pitomača, klasa: 602-11723-02/9, urbroj: 511-16-08-23-2. od 19. svibnja 2023.
27. Rusac, S. (2006). Nasilje nad starijim osobama. *Ljetopis socijalnog rada*. 13(2), 331–346.
28. Sesar, K., Dodaj, A. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija*, 42(3), 162–171.
29. Službena stranica Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovništva 2021., <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> (12. 10. 2022.).
30. Službene stranice Općine Pitomača – naselja. <https://www.pitomaca.hr/naselja/> (7. 11. 2022.).
31. Službene stranice Općine Pitomača – stanovništvo. <https://www.pitomaca.hr/stanovnistvo/> (11. 10. 2022.).
32. Stanley, J. L., Bartholomew, K., Taylor, T., Oram, D., Landolt, M. (2006). „Intimate Violence in Male Same-Sex Relationships“ *Jurnal of Family Violence*, 21(1). 31–41.
33. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 5/14.
34. Vlada RH (2004). Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf (29. 7. 2022.).
35. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 129/00.
36. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 56/15.
37. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 126/19.
38. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, NN 5/90., 30/90., 47/90.
39. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 116/03.
40. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 137/09.
41. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17., 126/19., 84/21., 114/22.

Abstract

Antonio Balić, Suzana Kikić, Mirjana Kondor-Langer

Some Victimology Characteristics of Misdemeanours of Domestic Violence in the Area of Pitomača Police Station

The paper presents the results of research conducted in 2022 in the area of the Pitomača police station. The goal of the research was to gain insight into individual victimological and sociodemographic characteristics and experiences of victims of domestic violence. The sample consisted of 40 adult victims of domestic violence of different genders. They were selected by the method of random sampling from a group of victims of misdemeanours under Art. 10 of the Protection Against Domestic Violence Act (Official Gazette 70/17, 126/19, 84/21, 114/22). Misdemeanours included in this research were all committed in the past four years. A survey questionnaire was used for the research. For the purposes of this research, groups of variables were used that describe the sociodemographic characteristics of victims and the experiences of victims of domestic violence. The data obtained from the research indicate the need to respect specific victimological characteristics of the victims in the area of the Pitomača police station, especially with regard to economic, social, educational and cultural characteristics. The research indicates that activities aimed at strengthening the awareness of the entire population about domestic violence as a serious problem should be undertaken, followed by socioeconomic measures to achieve a higher educational and economic level, especially in the Roma cultural environment. In the implementation of these measures, it is necessary to take into account the equal representation of the sexes, which, in addition to increasing the quality of life, would lead to a change in attitudes about sex and gender equality and the unacceptability of domestic violence.

Keywords: misdemeanours, domestic violence, sociodemographic characteristics, experiences, victims.

DINKO LJUBIĆ*

Organizirani kriminal kao faktor ugroze nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj

Sažetak

Organizirani kriminal predstavlja aktualan sigurnosni rizik u posthladnoratovskom europskom sigurnosnom okruženju te kao šira društvena devijacija predstavlja izazov sigurnosno-obavještajnim i policijskim službama, tijelima sastavnicama nacionalne sigurnosti svake države koja, u kooperativnosti i koordinaciji s partnerskim službama, rade na prevenciji i suzbijanju kriminalnih aktivnosti zločinačkih udruženja. Organizirani kriminal po svojoj je naravi obilježen određenom tajnovitošću, a za njegovo detektiranje državna tijela trebaju, u razmjernosti, koristiti tajne mjere i radnje, koje ograničavaju temeljna ljudska prava i slobode zajamčene Ustavom i međunarodnim konvencijama. Rad je tematski podijeljen na uvod, središnje dijelove u kojima se analiziraju odnos nacionalne sigurnosti prema organiziranom kriminalu, rad sigurnosno-obavještajnih službi, transnacionalnost i razvoj organiziranog kriminala u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na jugoistočnu Europu, uz pregled pravne regulative te na zaključna razmatranja. Cilj je rada primjenom metoda analize, deskripcije i studije slučaja odgovoriti na pitanje koliko je značenje i koliki je utjecaj organiziranog kriminala na nacionalnu sigurnost u Republici Hrvatskoj te koje su mjere prevencije i suzbijanja te negativne društvene pojave.

Ključne riječi: Organizirani kriminal, mafija, sigurnosni rizik, nacionalna sigurnost, obavještajne službe, tajne policijske mjere.

---

* Dinko Ljubić, univ. spec. crim., nadzornik za unutarnje poslove u Odjelu za poslove oružja, Uprava za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, Hrvatska. Sadržaj, stavovi i mišljenja izneseni u tekstu predstavljaju isključivo osobne stavove autora, a ne institucije u kojoj je autor zaposlen.

1. UVOD

U provođenju aktivnih mjera prevencije i suzbijanja organiziranog kriminala kao društvene devijacije, koja je u razdoblju posthladnoratovskog sigurnosnog okvira detektirana i kao velika sigurnosna prijetnja, ključna je koordinacija aktivnosti sigurnosno-obavještajnih i policijskih službi te njihov kooperativni rad s partnerskim službama drugih država, ponajprije u okviru asocijacija kojih je Republika Hrvatska (dalje u tekstu: RH) država članica (NATO, Interpol i Europol). Naime, od presudne je važnosti postići unutarnji politički konsenzus svih glavnih političkih aktera jer temeljna je činjenica da ni sigurnosno-obavještajne službe ni policija nemaju na raspolaganju mogućnost mijenjanja šire društvene situacije, nego je to zadatak javnih politika koje provode politički akteri pa je aktivnost sigurnosno-obavještajnih službi sastavni dio upravo određenih javnih politika (Pukanić, 1998:15-16). Cilj je rada odgovoriti na pitanje koliko je značenje i koliki je utjecaj organiziranog kriminala na nacionalnu sigurnost u RH, koje su mjere prevencije i suzbijanja navedene ugroze predviđene u pravnim propisima te kakva je sudska praksa, a ujedno i odrediti kakva je uloga obavještajnih službi u suzbijanju te negativne društvene pojave. Kako bi se odgovorilo na ta pitanja u radu će biti uporabljene metode analize, deskripcije i studije slučaja.

Od stjecanja neovisnosti, RH bila je izložena različitim sigurnosnim ugrozama i prijetnjama koje su znatno utjecale na temeljne koncepcije nacionalne sigurnosti, što se s jedne strane ponajprije odnosi na interne okolnosti šire društveno-političke tranzicije, a s druge strane na ratne i poratne prilike. Stoga, u razdoblju postsocijalizma, RH nije bila usmjerena na strateško, konceptijsko i normativno uređenje djelovanja u području nacionalne sigurnosti (Bilandžić, 2012.). S druge, pak, strane, postojale su eksterne okolnosti i procesi koji su se odvijali na širem području jugoistočne Europe: prvobitna politička i ekonomska kriza kasnije pretočena u raspad bivše Jugoslavije koja je, uslijed raspada bipolarnog sustava međunarodnih odnosa, izgubila stratešku važnost međunarodnog balansa između dva suprotstavljena vojnopolitička bloka u Europi (Vukadinović, Čehulić Vukadinović i Božinović, 2007:241-242).

Slijedom navedenog, dolazi do marginalizacije cijelog prostora jugoistočne Europe, da bi zatim određeni *status quo* bio uspostavljen tek aktivnim posredovanjem američke politike, kao jamca mira i stabilnosti u regiji (Vukadinović, 1997). Takav „tranzicijski prijelaz“ povećao je ranjivost postsocijalističkih država i društava u fazi konsolidacije demokracije na sigurnosne prijetnje poput organiziranog kriminala (Kovčović Vukadin, 2008.) da bi se, kao kriminogeni faktori, pojavili poremećaji gospodarskog sustava i korupcija, zatim negativna demografska gibanja, smanjenje aktivne populacije, visok stupanj nezaposlenosti, prihvaćanje kriminogenih aktivnosti kao uobičajenih, što znatno pridonosi faktorima destabilizacije prostora, prijetnji demokraciji, miru i stabilnosti (Brnas, 2015.).

2. NACIONALNA SIGURNOST I ORGANIZIRANI KRIMINAL

Određivanje pojma nacionalne sigurnosti predstavlja složenu interdisciplinarnu kategoriju, podjednako pravnu i politološku, koja u svojem sadržaju obuhvaća društvene odnose, pravne i političke institucije, organizacije i podatke važne za opstojnost, uredno i sigurno funkcioniranje države (Horvatić, Cvitanović i Novoselec, 2002:267). Terminološki gledano, pojam nacionalne sigurnosti podložan je promjenama te fluktuirao u svome opsegu i sadržaju još od razdoblja

američkog politologa W. Lippmanna iz 1943., koji je nacionalnu sigurnost primarno promatrao kroz prizmu vojnog koncepta da bi se danas, shodno nizu povijesnih, društveno-političkih i međunarodnih okolnosti, fokus raširio od primarne vojne moći i očuvanja državnog poretka na pojedince i međunarodnu zajednicu, a svoj cilj očuvanja države više se ne ostvaruje isključivo vojnim i diplomatskim metodama, nego kao uvjet koji stvara odnose između pojedinca, društva i države (Tatalović, 2006;12-13).

Prema uvodnim odredbama trenutačno važeće Strategije nacionalne sigurnosti RH¹ iz 2017. (dalje u tekstu: Strategija), nacionalna se sigurnost u RH ostvaruje usklađenim djelovanjem na svim područjima razvoja, a ne samo sigurnosnim instrumentima i aktivnostima te se ističe potreba za razvijanjem nacionalne sigurnosne politike, struktura i sposobnosti koji će osigurati djelovanje unutar nacionalnog teritorija, ali i izvan njega, samostalno i zajedničkim međunarodnim naporima u postizanju mira, rješavanju sukoba i izgradnji povjerenja. Odnose u razdoblju hladnoga rata u međunarodnoj je zajednici karakterizirala bipolarna podjela na dva suprotstavljena vojno-politička bloka, pa su sve vojne, policijske te sigurnosno-obavještajne snage bile usmjerene na neprijateljske aktivnosti država, kao glavnih izvora sigurnosnih prijetnji da bi, popuštanjem i prestankom blokovske podjele, glavne ugroze proizlazile iz nedržavnih, asimetričnih sigurnosnih prijetnji, poput međunarodnog terorizma, ali i transnacionalnog organiziranog kriminala.

Temeljni izvor sigurnosnih prijetnji i ugroza na europsko sigurnosno okruženje u širem smislu, trenutačno se nalazi na područjima država članica nekadašnjeg Sovjetskog Saveza preko srednje Europe na jugoistočnu Europu, šireći se dalje u europsko okruženje te na Bliskom istoku i sjevernoj Africi. Poseban sigurnosni izazov predstavljaju disfunkcionalne države iz neposrednog okruženja koje su, zbog unutarnje političke nestabilnosti, nedovršenog procesa transformacije i konsolidacije demokratskog poretka (Esterajher, 2012), uvelike podložne utjecaju i pritiscima zločinačkih udruženja. Osim što predstavljaju potencijal za nastanak sigurnosnih prijetnji za vlastitu unutarnju sigurnost, imaju potencijal i ugroziti države u neposrednom okruženju te posredno prevaliti nestabilnost na cijelu regiju (Tatalović, Grizold i Cvrtila, 2008:30-32).

Navedeno je prepoznato i u Strategiji koja navodi kako u novim okolnostima prostor Europske unije okružuje pojas nestabilnosti koji se proteže od sjeverne Afrike, Bliskog istoka do Kavkaza i srednje Azije te da je taj pojas dugoročno izvorište sigurnosnih izazova, od terorizma, nezakonitih migracija, ekstremizma, organiziranog kriminala i hibridnog djelovanja do otvorenih regionalnih oružanih sukoba. Nadalje, navodi da se RH nalazi na jednoj od ruta kojom se organizirane kriminalne skupine koriste za krijumčarenje oružja, ljudi, droge i ostalih opasnih sredstava. Nestabilnost u različitim kriznim područjima dovela je do povećane potražnje ilegalnog oružja i vojne opreme, što dovodi do porasta organiziranog kriminala. Uz to, područje jugoistočne Europe postalo je jedno od najfrekventnijih migracijskih tranzitnih pravaca. Organizirani kriminal definiran je u Strategiji kao prijetnja nacionalnoj sigurnosti jer ugrožava institucionalni sustav, gospodarsku i financijsku stabilnost te javnu sigurnost, a navodi se da prijetnji od transnacionalnoga organiziranog kriminala pogoduje hrvatski prometni, gospodarski i geografski položaj te da je potrebno jačati sposobnosti za prepoznavanje, otkrivanje, istraživanje i suzbijanje svih oblika organiziranog kriminala tako

---

¹ Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, NN br. 73/07.

da se prate trendovi, intenziviraju mjere i poboljšaju mehanizmi za suzbijanje djelovanja organiziranih kriminalnih skupina, uz intenzivnu međunarodnu suradnju.

Naime, linearan porast broja nestabilnosti i oružanih sukoba na širem području država sjeverne Afrike i Bliskog istoka prouzročili su znatne sigurnosne izazove za države članice Europske unije, prije svega na jugu i jugoistoku Europe, poput dolaska pripadnika terorističkih grupa, zatim kriminalnih aktera iz kriminalnih supkultura trećih država te ilegalne migracije koje u svojim aktivnostima vješto koriste kriminalni akteri s područja Europske unije radi stjecanja znatne imovinske koristi (De Leonardis, 2023:175). Dakle, iako u svojim počecima nacionalna sigurnost nije obuhvaćala pojavnost organiziranog kriminala, koji je bio promatran kao unutarnja sigurnosna prijetnja i ugroza, prestankom blokovske podijeljenosti i pod pritiskom globalizacije te jačanjem transnacionalnog organiziranog kriminala, koji je odavno prestao biti pitanje unutarnje sigurnosti, danas je u teoriji i praksi prihvaćeno kako organizirani kriminal, uz međunarodni terorizam, predstavlja jednu od važnih sigurnosnih ugroza.

3. ORGANIZIRANI KRIMINAL KAO PREDMET RADA OBAVJEŠTAJNIH SLUŽBI

Sigurnosne službe, ali i policija te pravosudna tijela svojim aktivnostima mogu dati ekvivalentan odgovor suvremenim sigurnosnim izazovima, što pojavnost organiziranog kriminaliteta svakako predstavlja. Sigurnosno-obavještajna agencija (dalje u tekstu: SOA) s unutarnjom i vanjskom teritorijalnom nadležnošću predstavlja ekvivalentan odgovor suvremenim sigurnosnim izazovima. Naime, u nadležnost obavještajnih tijela spada i ugrožavanje nacionalne sigurnosti, organizirano i konspirativno djelovanje, koji predstavljaju neizravan ugrožavajući utjecaj (Badžim, 2014).

Predmet rada obavještajnih službi razlikuje se kvalitativno i kvantitativno od policijskog rada, u načelu je širi od predmeta rada policije ili nadležnog državnog odvjetništva prilikom istraživanja pojedinog kaznenog djela koje se progoni po službenoj dužnosti. Dakle, obavještajne službe u svom radu kvantitativno teže za širim sigurnosnim ciljevima te djeluju više u početnoj fazi prevencije, za koju je karakteristična upravo spoznajno-informativna uloga obavještajne službe, dok je u sljedećoj fazi provođenja kaznenog progona važnija uloga policije i nadležnog državnog odvjetništva, odnosno Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (dalje u tekstu: USKOK), s kojima službe ostvaruju određenu suradnju. Jednako tako, rad obavještajnih službi razlikuje se i kvalitativno s obzirom na to da se sastoji u osiguravanju uvjeta za spoznajom, ne samo kriminalnih, nego i širih sigurnosnih prijetnji u sklopu kojih se kriminal pojavljuje kao njihov sastavni element ili specifičan izraz (Badžim, 2013.).

Nadalje, u unutarnjoj strukturi potrebno je postići visoku razinu ekipiranosti i stručnosti te kadrovi moraju nastupati „čistih ruku i hladne glave“ kako bi se pravodobno postizali konkretni rezultati. Prema vanjskoj strukturi, potrebno je postići koordiniranost, prvo prema svim drugim državnim tijelima, dakle primarno državnim odvjetništvom, policijom i sudovima, a zatim i prema drugim tijelima navedenima u čl. 26. Zakona o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala² (dalje u tekstu: ZUSKOK), poput upravnih organizacija Ministarstva

² Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, NN br. 76/09., 116/10., 145/10., 57/11., 136/12., 148/13., 70/17.

financija, o čemu ćemo dati detaljniji osvrt u poglavlju koje analizira pravnu regulativu te potom i suradnjom s partnerskim službama drugih država, kao i međunarodnim organizacijama kojih je RH članica.

Poseban sigurnosni izazov predstavlja problematika regresije sustava nacionalne sigurnosti koji, zbog postavljenih zakonodavnih rješenja na odgovarajućim čelnim mjestima službi sastavnica, biva izložen promjenama zbog afektivnih interesa i političke volje nositelja izvršne vlasti koji su u prošlosti, vodeći se sustavom plijena, nakon izbornih ciklusa nastojali na čelna mjesta, u sigurnosno-obavještajnim i policijskim službama, postavljati kadrove s izrazitim manjkom potrebne stručnosti i iskustva rada na takvim odgovornim pozicijama. Stoga je važno očuvati dosadašnji kontinuitet stručnih kadrova imunih na političke promjene.

Povijesno promatrano, od stjecanja samostalnosti RH postojala su različita normativna rješenja koja su obilježavala znatna nekonzistentnost i koncepcijska lutanja, da bi konačan izgled sustava nacionalne sigurnosti bio dobiven normativnim uređenjem prema trenutačno važećem Zakonu o sigurnosno-obavještajnom sustavu³ (dalje u tekstu: ZSOS) kojim je, nakon progresivnih napora, konačno prihvaćeno modernije normativno rješenje u kojem postoje jedna civilna i jedna vojna služba. Za potrebe ovog rada koncentriramo se na civilnu službu, koja od 2006. objedinjuje sigurnosnu i obavještajnu komponentu. Naime, sigurnosnu (protuobavještajnu) komponentu predstavlja pružanje informacijske podrške policiji i drugim državnim organima, posebno kaznenog progona, zbog specifične analitičke komponente sigurnosnih službi koje uvelike mogu prelaziti kapacitete pojedinih postmodernih policijskih aparata. Druga je komponenta obavještajna, a označava prikupljanje informacija, teritorijalno gledano, u tuzemstvu i inozemstvu te njihovo dostavljanje ovlaštenim korisnicima (Badžim, 2015).

Osim pružanja informacijske podrške, autor je mišljenja da bi se sigurnosno-obavještajne službe, s obzirom na praktičnu ugrozu organiziranog kriminala na nacionalnu sigurnost, posebice putem korupcije kao jedne od osnovnih metoda organiziranog kriminaliteta (Derenčinović, 2001:74), i gospodarski kriminal koji kao tumor uništava zdravo tkivo društva, u skladu sa zakonskim ovlastima trebale još više uključiti u suzbijanje te negativne društvene pojave. Naime, sigurnosne službe poseban fokus trebale bi staviti na korupciju u najvišim razinama vlasti te na pranje novca⁴ koje je Ahilova peta organiziranog kriminala s obzirom na to da je riječ o posljednjoj fazi u kojoj se protupravno stečena dobit nastoji legalizirati uključivanjem u normalne ekonomske tokove (Bjelajac, 2008:194).

Naime, postojanje korupcije i djelovanje organiziranog kriminala povezanog s najvišim razinama vlasti, odnosno najvišim menadžmentom u pravnim osobama od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku⁵, uz navedene ugroze, predstavlja i potencijalnu ugrozu nacionalne sigurnosti u smislu da te osobe imaju pristup povjerljivim dokumentima koji su označeni

---

³ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, NN br. 79/06. i 105/06.

⁴ Iako je zakonodavac prepoznao opasnost pranja novca donošenjem *lex specialis* Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, NN br. 108/17., 39/19. i 151/22. te je njime, među ostalim, osnovan Ured za sprječavanje pranja novca kao posebna financijsko-obavještajna jedinica unutar Ministarstva financija, i dalje ostaje prostora za aktivnijim uključivanjem središnjih sigurnosno-obavještajnih službi.

⁵ U odluci Vlade RH o pravnim osobama od posebnog interesa za RH, NN br. 147/21. taksativno su nabrojene pravne osobe koje su od posebnog interesa za RH.

određenim stupnjem tajnosti⁶, kao i da pravne osobe, kojima su na čelu, često upravljaju kritičnim infrastrukturama⁷.

Iz navedenog možemo zaključiti da ključan dio koncepta nacionalne sigurnosti ipak čine policija i pravosudna tijela, posebice ako se uzme u obzir da su u suvremenom konceptu nacionalne sigurnosti redefinirani izvori ugroze, pri čemu je kriminal, a pogotovo onaj organizirani, prepoznat kao najveća sigurnosna prijetnja. Logično je stoga da je došlo do pomaka u „važnosti“ pojedinih sastavnica sustava nacionalne sigurnosti, s obzirom na to da policija i pravosuđe imaju ključnu, a sigurnosne i ostale službe sporednu ulogu u borbi protiv kriminala u sklopu sustava unutarne sigurnosti (Savić, 2012:10).

4. TRANSNACIONALNOST ORGANIZIRANOG KRIMINALA

Pojam „transnacionalni organizirani kriminal“ uveden je osamdesetih godina prošlog stoljeća i vrlo je brzo postao jedna od omiljenih tema kriminoloških istraživanja (Siegel i Nelen, 2008:86) s obzirom na to da zločinačka udruženja, u ostvarivanju svojih kriminalnih aktivnosti, rijetko djeluju izolirano unutar granica matične države, nego se nastoje povezivati sa sličnim zločinačkim udruženjima u drugim državama iz bližeg i daljeg okruženja, stvarajući tako mreže transnacionalnog organiziranog kriminala. U svojoj kriminalnoj aktivnosti, karakteristično je djelovanje u tzv. kriminalnim ćelijama, koje se teško uspijevaju otkriti, ustanoviti strukturu hijerarhije njihovih personalnih veza i međuodnosa, što posljedično otežava možebitni kazneni progon aktera na višoj hijerarhiji. Temeljni cilj zločinačkih udruženja izražava se u namjeri bogaćenja, odnosno stjecanja znatnih materijalnih vrijednosti i društvene moći, radi čega se, zbog samoodržanja, nastoje infiltrirati u sve strukture društva (Tatalović, 2006:124).

Pojavnost organiziranog kriminala iznimno je kompleksna i devijantna društvena pojava, u kojoj se pojavljuju hijerarhijski strukturalna kriminalna udruženja gangsterskog tipa, čiji su akteri podređeni normama kriminalnog ponašanja, koje karakterizira beskrupulozna primjena instrumentalnog nasilja u smislu činjenja težih kaznenih djela i drugih kažnjivih ponašanja, izvršenje kojih se sustavno i konspirativno priprema podjelom zadataka, dok samu strukturu udruženja ne treba nužno odlikovati stroga vertikalna, nego fleksibilna hijerarhija s osnovnom svrhom stjecanja znatne imovinske koristi i društvene moći. Dakle, organizirani kriminal obuhvaća sustavno pripremana, podjelom posla, planski i profesionalno počinjena teža kaznena djela od najmanje tri međusobno povezana sudionika udružena u kriminalno udruženje, čija je svrha stjecanje i povećanje financijske dobiti i društvene moći trajnim, tajnim i zajedničkim djelovanjem članova, bez poštovanja međunarodnih granica, korištenjem nasilja, zastrašivanja ili korupcije za osiguranje svoga ilegalnog opstanka, odnosno razvoja kriminalne djelatnosti (Derenčinović i Getoš, 2008:127).

Transnacionalni organizirani kriminal djeluje prekogranično, karakteriziraju ga visoka prilagodljivost i primjena krajnjeg nasilja pa predstavlja znatnu i evoluirajuću prijetnju Europskom modelu sigurnosti (Bilandžić, 2012). Uz međunarodni terorizam, predstavlja

⁶ Vidi čl. 4. Zakona o tajnosti podataka, NN br. 79/07. i 86/12.

⁷ Odredbom čl. 3. Zakona o kritičnim infrastrukturama, NN br. 56/13. i 114/22. propisano je da su nacionalne kritične infrastrukture sustavi, mreže i objekti od nacionalne važnosti čiji prekid djelovanja ili prekid isporuke roba ili usluga može imati ozbiljne posljedice, među ostalim, i na nacionalnu sigurnost.

jednu od ključnih prijetnji europskoj sigurnosti, na koje Europska unija odgovara preventivno (*ex ante*) civilnim sredstvima, dakle policijskim i obavještajnim radom, u skladu s postwestfalskom sigurnosnom kulturom (Prodan, 2009; Prodan, 2014).

Zbog djelokruga svojih aktivnosti, organizirani kriminal primarno nije usmjeren na ugrožavanje nacionalne sigurnosti, ali zahvaljujući razgranatim ilegalnim aktivnostima i beskrupuloznoj primjeni instrumentalnog nasilja, sekundarno ipak predstavlja znatnu sigurnosnu prijetnju. Naime, s jedne strane, subjektivni element očituje se u nastojanju za postizanjem materijalne koristi te uspostavom i zadržavanjem društvene moći, dok se, s druge strane, objektivni element sastoji u ugrožavajućim efektima na vladavinu prava, slobodno tržište, parlamentarnu demokraciju te ljudska prava i temeljne slobode (Badžim, 2014:63).

5. RAZVOJ ORGANIZIRANOG KRIMINALA U HRVATSKOJ S POSEBNIM OSVRTOM NA JUGOISTOČNU EUROPU

Geneza razvoja struktura organiziranog kriminala u socijalističkim, odnosno postsocijalističkim državama, imala je drugačiju fenomenologiju i etiologiju nego u zapadnoeuropskim državama. Naime, u većini bivših socijalističkih država jednopartijska nomenklatura na vlasti održavala se uz „čeličnu šaku“ rada sigurnosnih službi i cjelokupnog represivnog aparata te su policijske ili polupolicijske države održavale društvo u „zamrznutim“ društvenim uvjetima. Pritom nije bilo manevarskog prostora za aktivnosti kriminalnih aktera, koji su pod pritiskom i utjecajem sigurnosnih službi bili prisiljeni šutke obavljati aktivnosti izvan teritorija socijalističke Jugoslavije, u zapadnoeuropskim državama (Grubač, 2009; Savić, 2015:148).

Profesionalni jugoslavenski kriminalci kriminalnu karijeru uglavnom su gradili u zapadnoeuropskim državama, gdje su bili u interakciji s drugim zločinačkim udruženjima u pojedinim europskim metropolama te se bavili ilegalnim i legalnim aktivnostima, primjerice, organizacijom ilegalnih igara na sreću i prostitucijom. Uz takva tradicionalna kažnjiva ponašanja, kao agenti, za račun i u ime jugoslavenskih sigurnosnih službi, sudjelovali su u izvršavanju egzekucija političkih disidenata, što su im jugoslavenske vlasti znale honorirati nakon njihova povratka iz inozemstva. Kriminalni akteri navedeno su iskoristili za izgradnju i širenje svojih aktivnosti te posljedično stjecanje znatnih materijalnih sredstava i društvene moći u idućem razdoblju (Mikolčević i Petrušić, 2001:31; Mikolčević i Jakelić, 2001:18; Ortnski, 2002:430; Savić, 2015:148).

U takvim kriminalnim akterima, grupama i udruženjima možemo potražiti postanak jednog djela struktura organiziranog kriminaliteta među grupama nositeljima jugoslavenske kriminalne supkulture, koji su tijekom 1960-ih i 1970-ih, pa do kraha socijalizma 1980-ih, operirali u zapadnoeuropskim urbanim središtima da bi se, nakon raspada socijalističke Jugoslavije, u okolnostima oružanog sukoba vratili u matične nacionalne države i nastavili s kriminalnom aktivnošću, ovaj put pod prismotrom nacionalnih službi. Drugi dio akumulirao se primarno iz dobrovoljačkih odreda i stranačkih paravojnih formacija koje su djelovale na području zahvaćenom ratnim operacijama u RH i Bosni i Hercegovini te se sa stečenim borbenim iskustvom teško prilagođavao mirnodopskim uvjetima, dok se podredno akumulirao od bivših djelatnika sigurnosnih, policijskih i vojnih službi, koji su nakon nečasnog otpusta svoja znanja i vještine stavili na raspolaganje kriminalu. Treći dio predstavljaju nositelji kriminalne supkulture koji su društvenu i ekonomsku moć generirali u razdobljima pretvorbe i privatizacije.

Ispravno zaključuje Sačić kada navodi da su tranzicijske države bile primarna meta organiziranog kriminala, s obzirom na svoju ranjivost, jer su njihove legalne institucije bile neotporne i neiskusne u borbi protiv organiziranog kriminala, a kaznenopravni, kao i cjelokupni pravni sustav, nedovoljna brana njegovu razvoju i prodoru u gospodarstva i financijske tokove. U tim tranzicijskim državama, nacionalni kriminalci (od kojih su se neki tijekom socijalizma privremeno preselili na zapad, a potom vratili obogaćeni međunarodnim kriminalnim iskustvom i vezama u međunarodnim kriminalnim krugovima) stvorili su, uz pomoć zatečenih pripadnika kriminalnog miljea, „nacionalnu mafiju“, čime su ponovno došli do daha i lakog, ali golemog plijena. U takvim uvjetima nerijetko su stvoreni novi slojevi dobitnika koji su iskoristili, više ili manje, globalni metež koji tranzicija sa sobom nužno nosi kao posljedicu anomalije, nedostatka pravila igre uz glorifikaciju moći, sile i bezobzornosti (Sačić, 2001:6; Kregar, 1999:14).

Kriminalne aktere koji su aktivni u hrvatskoj kriminalnoj supkulturi Savić ispravno dijeli u dvije kategorije: s jedne strane (1) prvog kategoriji pripadaju oni čija je aktivnost obuhvaćala tradicionalne oblike organiziranog kriminala, dok su u (2) drugoj kategoriji akteri starih i novih gospodarsko-političkih elita. Nadalje, navodi kako su se među kriminalne aktere iz prve kategorije regrutirali dobri borci, logističari, savjetnici i drugi stručnjaci koji su mogli dati važan doprinos u oružanom sukobu. Takve su osobe mogle organizirati nabavu oružja⁸ i vojne opreme u uvjetima međunarodnog embarga⁹, ustrojiti ili biti sastavni dio nekih oružanih jedinica za posebne namjene, osigurati prikupljanje i prijenos donacija namijenjenih obrani zemlje i sl., dok su kriminalni akteri iz druge kategorije omogućili da društveno vlasništvo nad dobrima, nekretninama i industrijskim postrojenjima znatne vrijednosti pod sumnjivim modalitetom i osnovama prođe pretvorbu, potom privatizaciju te postane imovina uskog kruga tranzicijskih političko-gospodarskih elita (Savić, 2015:152-153). Ta preraspodjela bogatstva koja se odvija u procesu privatizacije, koji se čini logičnim nastavkom svake „postkomunističke tranzicije“, uvijek se, u manjoj ili većoj mjeri, odvija u skladu s postojećim pozicijama materijalne i političke moći pojedinaca (Fatić, 1997:239).

Nakon implozije kriminalnih aktivnosti te utjecaja kriminalnih aktera i njihovih udruženja na društveno-političke i ekonomske procese, iscrpljuju se društveni resursi te razgrađuju neveliki kapaciteti tranzicijskih društava, razgrađujući njihov socijalni kapital i ekonomski potencijal (Orlović, 2013:34). Dakle, kako su pojedini akteri i udruženja proporcionalno rasli, jačali i razvijali se, nastojeći pritom steći monopol nad kriminalnim aktivnostima na određenom užem području, posljedično su izbjivali međusobni obračuni da bi, uslijed prvobitne kriminalne akumulacije kapitala, akteri krenuli s prebacivanjem ilegalno stečene dobiti u legalne poslovne aktivnosti (Savić, 2015:155).

U novije su vrijeme na području RH pojačane aktivnosti kriminalnih aktera iz područja jugoistočne Europe, odnosno zapadnog Balkana, koji nastoje svoje ilegalne aktivnosti transferirati na područje RH te dalje u zapadnoeuropske države. Uglavnom je riječ o grupama i udruženjima iz srpsko-crnogorske kriminalne supkulture, koji još od vremena bivše Jugoslavije te kasnije u ratnom i poratnom razdoblju održavaju spregu sa sličnim grupama i udruženjima

---

⁸ Odredbom čl. 4. Zakona o nabavi i posjedovanju oružja građana, NN br. 94/18., 42/20. i 114/22. pripisano je što se smatra oružjem, dok je čl. 7. istog Zakona oružje prema stupnju opasnosti razvrstano u kategorije.

⁹ Tako je tijekom Domovinskog rata embargo na oružje imao ključnu ulogu na uspostavu krijumčarskih kanala do RH pa je oružje na istoj ruti uskoro pratila i droga (Glenny, 2010:51).

u RH, koji im pritom pružaju logističku podršku u mogućem bjekstvu, prikrivanju nakon počinjenja kažnjivih djela, ali se bilježi trend regrutiranja osoba iz hrvatske kriminalne supkulture u njihovim zajedničkim kriminogenim aktivnostima te se dio međusobnih obračunavanja i likvidacija time može prebaciti i na hrvatski teritorij. Jednako tako, zabilježena je pojačana aktivnost takvih skupina u transkontinentalnoj suradnji prilikom krijumčarenja opojnih droga iz država Latinske Amerike u Europu, gdje se ponekad kao alternativni pravci i ulazne luke na ilegalno europsko narkotržište koriste i hrvatski lučki gradovi na Jadranu¹⁰.

Slijedom navedenog, možemo zaključiti da je organizirani kriminal prisutan u RH, ali ne predstavlja znatniju unutarnju sigurnosnu prijetnju kao što je to slučaj u drugim postsocijalističkim državama (Savić, 2015:75).

6. PRAVNA REGULATIVA USMJERENA NA SUZBIJANJE ORGANIZIRANOG KRIMINALA

Obavještajne i policijske tajne mjere i radnje ograničavaju pojedinca u uživanju određenih temeljnih ljudskih prava i sloboda zajamčenih normama sadržanim u odredbama ustava i međunarodnih ugovora. U hijerarhiji pravnih izvora, najviši i temeljni pravni akt jest Ustav Republike Hrvatske¹¹ (dalje u tekstu: Ustav) te su ispod njega međunarodni ugovori, sklopljeni i potvrđeni, u skladu s Ustavom kojim se, u odredbi čl. 3., navodi kako, među ostalim, poštovanje prava čovjeka (pravo na privatnost) te vladavina prava predstavljaju najviše vrednote ustavnog poretka RH. Međutim, odredbom čl. 16. Ustava predviđa se da se slobode i prava mogu ograničiti kako bi se zaštitili sloboda i prava drugih, pravni poredak, javni moral i zdravlje, u skladu s načelom razmjernosti. RH je država potpisnica Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹² (dalje u tekstu: EKLJP) iz 1950., kojom je u odredbi iz čl. 8. st. 2. EKLJP-a, sukladno s načelom razmjernosti, određeno da se javna vlast neće miješati u ostvarivanju prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, koja iznimno mogu biti derogirana u slučaju kada je to nužno zbog interesa državne (nacionalne) sigurnosti, javnog reda i mira, gospodarske dobrobiti države, radi sprječavanja nereda ili zločina i sl.

Materijalne odredbe kojima se sankcionira društvena devijacija kriminalnih aktivnosti sadržane su u odgovarajućim odredbama Kaznenog zakona¹³ iz 2011. (dalje u tekstu: KZ/11.) u kojima je, kao krunsko kazneno djelo, hrvatski zakonodavac prihvatio institut zločinačkog udruženja iz čl. 328. KZ/11., odnosno počinjenja kaznenog djela u sastavu zločinačkog udruženja, iz čl. 329. KZ/11., grupna kaznena djela, gangsterskog tipa, koje u bitnim segmentima odgovara kaznenom djelu iz čl. 333. bivšeg Kaznenog zakona¹⁴ iz

---

¹⁰ Javno izvješće SOA-e za 2017., str. 15.

(<https://www.soa.hr/files/file/Javno-izvjesce-2017.pdf> – 17. 3. 2023.).

¹¹ Ustav Republike Hrvatske, NN br. 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.

¹² Europska konvencija za zaštitu temeljnih ljudskih prava i sloboda, NN MU br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10. i 13/17.

¹³ Kazneni zakon, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22.

¹⁴ Kazneni zakon, NN br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 84/05., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11. i 143/12.

1997. (dalje u tekstu: KZ/97.). Naime, iako je zakonodavac u KZ/11. sadržajno iz opisa zločinačkog udruženja fuzionirao opis nekadašnje zločinačke organizacije (čl. 333. KZ/97.) i zločinačke grupe (čl. 336. KZ/97.), instituta koji su u hrvatsko kazneno zakonodavstvo implementirani tijekom tzv. mini kaznene reforme iz 1996., po uzoru na odgovarajuće institute u njemačkom, odnosno francuskom zakonodavstvu, ona su sadržajno dorađena, renumerirana i implementirana u odgovarajućim odredbama KZ/11.¹⁵ (Turković et al, 2013:403; VSRH I Kž-Uš 28/14-8 od 7. 2. 2017.)

Procesne odredbe o provođenju radnji i mjera u kaznenom postupku sadržane su u odgovarajućim odredbama Zakona o kaznenom postupku¹⁶ (dalje u tekstu: ZKP). Tako se odredbama iz čl. 332. st. 1. ZKP-a predviđaju kao mjere posebne dokazne radnje, koje su se pokazale korisnima pri suzbijanju aktivnosti organiziranog kriminala, primjenjujući na odgovarajući način odredbe iz čl. 334. st. 1. ZKP-a, gdje su među kataloškim kaznenim djelima navedena kaznena djela zločinačkog udruženja iz čl. 328. KZ/11., odnosno kaznena djela počinjena u sastavu zločinačkog udruženja iz čl. 329. istog Zakona, koja su krunska kaznena djela iz domene organiziranog kriminaliteta. Nastavno, ovlaštenje za određivanjem posebnih dokaznih radnji ima sudac istrage, koji u slučaju kada postoji osnova sumnje za kaznena djela iz čl. 334. ZKP-a, na pisani i obrazloženi zahtjev nadležnog državnog odvjetnika donosi nalog za njihovo provođenje¹⁷.

Odredbom iz čl. 332. st. 2. ZKP-a predviđa se da u slučaju postojanja neodgodivih opasnosti nadležni državni odvjetnik može na 24 sata izdati nalog za provođenjem posebnih dokaznih radnji, uz određene iznimke, prema odredbi iz čl. 332. st. 3. ZKP-a. Naime, odredbom iz čl. 335. st. 3. ZKP-a posebne dokazne radnje određuju se na razdoblje do tri mjeseca, a u povodu prijedloga, sudac istrage produljuje ih za dodatna tri mjeseca ako nisu dale rezultat, dok je razlog za provođenjem još postojan, da bi nakon proteka šest mjeseci za kataloška kaznena djela iz čl. 334. st. 1. i 2. ZKP-a mogla biti produljena za dodatnih šest mjeseci. Za predmete USKOK-a, iznimno se nakon proteka dvanaest mjeseci mogu produljiti na dodatnih šest mjeseci, dakle ukupno osamnaest mjeseci. Od navedenih radnji najvažniji je institut tzv. prikrivenog istražitelja, policijskog službenika koji se pod legendom, odnosno izmijenjenim identitetom, dubinski infiltrira u sredinu kriminalne supkulture, neposredno detektirajući aktere

---

¹⁵ Tako VSRH u presudi, broj: I Kž-Uš 28/14-8, od 7. 2. 2017. navodi da je u više odluka zauzeo pravno stajalište da postoji pravni kontinuitet između kaznenih djela iz čl. 333. KZ/97. i čl. 328., odnosno čl. 329. KZ/11. Kao prvo, prema pravnom shvaćanju tog drugostupanjskog suda pojam „zločinačko udruženje“ je viši rodni pojam koji objedinjuje pojam grupe i zločinačke organizacije. Povezivanje na drugi način u zajedničko djelovanje triju ili više osoba zapravo podrazumijeva poduzimanje radnji potrebnih radi formiranja i funkcioniranja grupe čije aktivnosti ne moraju nužno biti dugotrajne, kao ni njezino postojanje, nego je dovoljno da cilj takvog zajedničkog djelovanja bude počinjenje kaznenih djela za koja se prema zakonu mogu izreći trogodišnji zatvor ili teža kazna.

¹⁶ Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 130/20. i 80/22.

¹⁷ Kao posebne dokazne radnje predviđene odredbama iz čl. 332. st.1. toč. 1. – 8. ZKP-a jesu: (1) nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu, (2) presretanje, prikupljanje i snimanje računalnih podataka, (3) ulazak u prostorije radi provođenja nadzora i tehničko snimanje prostora, (4) tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta, (5) uporaba prikrivenih istražitelja (policijski službenik) i pouzdanika (građanin), (6) simulirana prodaja i otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine, (7) pružanje simuliranih poslovnih usluga ili sklapanje simuliranih pravnih poslova, (8) nadzirani prijevoz i isporuka predmeta kaznenog djela.

i njihove aktivnosti zato što su istraživanja i praksa pokazali kako, usprkos napretku znanosti i tehnološkog razvoja, u prevenciji i sankcioniranju aktivnosti organiziranog kriminala, uvelike prožetog tajnovitošću, presudnu ulogu imaju ljudski izvori informacija, na koje se potom mogu nadovezati druge tajne mjere i radnje (Krapac i Đurđević, 2020:343).

Zbog negativnih iskustava proteklih razdoblja obilježenih koncepcijskim lutanjima i nekonzistentnosti u radu sigurnosno-obavještajnih i policijskih službi pri provođenju tajnih mjera i radnji, u provođenju nadzora uvedeno je međutijelo Operativno-tehnički centar za nadzor telekomunikacija. Sukladno s odredbom iz čl. 18. st. 1.-3. ZSOS-a, za potrebe sigurnosno-obavještajnih i policijskih službi, Centar provodi aktivaciju i upravljanje mjerom tajnog nadzora telekomunikacijskih usluga između pravnih i fizičkih osoba koje raspolažu javnom telekomunikacijskom mrežom u pružanju usluga i njihovu pristupu na teritoriju RH.

Određene se radnje mogu poduzeti i prema odredbama iz čl. 80. st. 2. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima¹⁸ (dalje u tekstu: ZPPO), gdje su predviđene prikrivene policijske radnje poput promatranja (čl. 80. st. 2. toč. 1. ZPPO-a), pratnje (čl. 80. st. 2. toč. 2. ZPPO-a), zatim klopke (čl. 80. st. 2. toč. 3. ZPPO-a) te, naposljetku, zasjede (čl. 80. st. 2. toč. 4. ZPPO-a). Navedene radnje, prema odredbi iz čl. 80. st. 3. ZPPO-a, mogu trajati petnaest dana od izdane zapovijedi te se mogu produljiti za još petnaest dana, dakle ukupno mjesec dana. Nalog, odnosno pisanu zapovijed izdaje glavni ravnatelj policije, odnosno osoba koju on ovlasti, dok produljenje navedenih radnji iznimno odobrava samo glavni ravnatelj ili zamjenik glavnog ravnatelja.

Obavještajno djelovanje i određene tajne mjere ograničavaju temeljna ljudska prava i slobode¹⁹, ali primjena se mora zasnivati sukladno s načelom razmjernosti. Naime, odredbom iz čl. 33. st. 1. ZSOS-a propisano je da SOA prema građanima može primjenjivati mjere tajnog prikupljanja podataka²⁰ kojima se privremeno ograničavaju neka ustavna prava i temeljne slobode, a odredbom čl. 33. st. 2. istog Zakona predviđa se da se te mjere mogu provoditi ako se do podataka ne može doći drukčije ili je povezano s nerazmjernim teškoćama. Isto tako, odredbom čl. 36. st. 1. ZSOS-a propisano je da se mjere tajnog prikupljanja podataka mogu poduzimati samo na temelju pisanog obrazloženog naloga suca VSRH-a, a iznimno odredbom čl. 36. st. 2. ZSOS-a, na temelju naloga ravnatelja SOA-e, ali u roku od 24 sata mora o tome obavijestiti suca VSRH-a radi izdavanja sudskog naloga, a u njegovu izostanku, mjere se prekidaju. Nadalje, odredbom čl. 37. st. 1. ZSOS-a određuje se maksimalno trajanje mjera najdulje do četiri mjeseca, dok je odredbom čl. 37. st. 2. istog Zakona predviđena mogućnost

---

¹⁸ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/09., 92/14. i 70/19.

¹⁹ Suzbijanje organiziranog kriminaliteta ne smije biti iznimka u pogledu poštovanja političkih i pravnih načela na kojima se temelji suvremena politika suzbijanja kriminala, u prvom redu načela zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda. Korpus ovih prava može biti ograničen samo u slučajevima i na način propisan ustavom i zakonom (Horvatić i Cvitanović, 1999:194).

²⁰ Odredbom čl. 33. st. 3. ZSOS-a kao mjere tajnog prikupljanja podataka navedene su: (1) tajni nadzor telekomunikacijskih usluga, (a) tajni nadzor sadržaja komunikacija, (b) tajni nadzor podataka o telekomunikacijskom prometu, (c) tajni nadzor lokacije korisnika, (d) tajni nadzor međunarodnih telekomunikacijskih veza; zatim (2) tajni nadzor nad poštanskim i drugim pošiljkama; (3) tajni nadzor i tehničko snimanje unutrašnjosti objekata, zatvorenih prostora i predmeta; (4) tajno praćenje i motrenje uz svjetlosno snimanje osoba u otvorenom prostoru i na javnim mjestima; (5) tajno praćenje i motrenje uz zvučno snimanje sadržaja komunikacija osoba u otvorenom prostoru i na javnim mjestima; (6) tajni otkup dokumenata i predmeta.

produljenja, odnosno promjena mjera, o čemu odlučuje sudsko vijeće od tri suca VSRH-a, koji su ovlašteni prethodno zatražiti dodatna obrazloženja i razloge od ravnatelja SOA-e, odnosno mišljenje Ureda Vijeća za nacionalnu sigurnost.

Odredbom čl. 14. st. 1. toč. 1. ZUSKOK-a propisano je da USKOK sustavno prikuplja podatke o pojavama organiziranog kriminala, a odredbom čl. 14. st. 1. toč. 3. istog Zakona potiče i usmjerava suradnju između državnih tijela radi otkrivanja pojave organiziranog kriminala. Nadalje, odredbom čl. 23. st. 1. ZUSKOK-a predviđa se dužnost svih tijela državne vlasti i pravnih osoba koje u svojem djelokrugu ili u obavljanju svoje djelatnosti doznaju za naznake organiziranog kriminala da podnesu kaznenu prijavu ili obavijeste USKOK, a odredbom čl. 24. st. 1. navedenog Zakona ako se uz osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti, pojave naznake organiziranog kriminala, policija će odmah o tome izvijestiti nadležno državno odvjetništvo i u dogovoru s njima bez odgode poduzeti potrebne radnje te o tome obavijestiti USKOK. Jednako tako, odredbom čl. 25. st. 1. ZUSKOK-a propisano je da će USKOK i policija poduzeti sve što je potrebno da bi se prodrlo u središte zločinačkog udruženja, razotkrilo članove i organizatora te prikupiti sve podatke i dokaze, dok odredba iz čl. 26. ZUSKOK-a predviđa da ako izvidi policije ili državnog odvjetništva pokažu da postoje naznake organiziranog kriminaliteta, USKOK će od nadležnih upravnih organizacija, poput Ministarstva financija (Porezne uprave, Financijske policije, Carinske uprave, Financijskog inspektorata, Ureda za sprječavanje pranja novca), zatražiti kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe i privremeno oduzeti novac, vrijednosne papire, predmete i dokumentaciju koji mogu poslužiti kao dokaz te zatražiti obavijesti o prikupljenim, obrađenim i pohranjenim podacima u vezi s neobičnim i sumnjivim novčanim transakcijama. Istom odredbom navodi se da u svom zahtjevu USKOK može pobliže označiti potreban sadržaj tražene mjere ili radnje te zahtijevati da ga se o njoj izvijesti kako bi im mogao biti nazočan ravnatelj ili zamjenik ravnatelja, dok nepostupanje po zahtjevu ili dulje neizvršavanje zahtjeva predstavlja težu povredu službene ili radne dužnosti.

7. ZAKLJUČAK

U učinkovitom provođenju aktivnih mjera prevencije i suzbijanja organiziranog kriminala, u razdoblju posthladnoratovskog sigurnosnog okvira, označenog kao znatne sigurnosne prijetnje, ključna je koordinacija aktivnosti sigurnosno-obavještajnih i policijskih službi te njihov kooperativni rad s partnerskim službama. Naime, u razdoblju hladnog rata nacionalna sigurnost nije sintetizirala pojavnost organiziranog kriminala, tada promatranog kao unutarnju sigurnosnu prijetnju, da bi u posthladnoratovskom razdoblju, pod pritiskom globalizacije, kao nuspojava ojačale mreže transnacionalnog organiziranog kriminala, pa je stoga danas, u teoriji i praksi, prihvaćen kao jedna od najvažnijih sigurnosnih prijetnji demokraciji, miru i stabilnosti. U takvim okolnostima poseban sigurnosni izazov predstavljaju disfunkcionalne države iz neposrednog okruženja, koje su zbog unutarnje političke nestabilnosti, nedovršenog procesa transformacije i konsolidacije demokratskog poretka uvelike podložne utjecaju i pritiscima zločinačkih udruženja, koji svoje aktivnosti šire na područje država iz okruženja.

Znakovita karakteristika modernog organiziranog kriminala svakako jest njihovo svojstvo brze prilagodbe i infiltracije u društvenu sredinu, koristeći se pritom instrumentalnim nasiljem kako bi zadobili veću društvenu moć i utjecaj na šire društvene odnose te penetrirali

u društvenu strukturu, čime svakako predstavljaju sigurnosni rizik i prijetnju nacionalnoj sigurnosti. Zbog prikrivenog i tajnog djelovanja te konspirativnosti, aktivnosti zločinačkih udruženja nije lako detektirati, stoga sigurnosno-obavještajne i policijske službe u njihovoj prevenciji i suzbijanju kriminalnih aktivnosti koriste mjere kojima se, sukladno s načelom razmjernosti, temporalno ograničavaju određena temeljna ljudska prava i slobode.

Naime, iako u današnje vrijeme glavne sigurnosne ugroze nacionalne sigurnosti dolaze od nedržavnih, asimetričnih, sigurnosnih prijetnji među koje spada organizirani kriminal (što je prepoznato i u Strategiji), s obzirom na negativne posljedice koje ima na društvo (korupcija i gospodarski kriminal) te povezanost s političkom elitom, i dalje ostaje prostora, u skladu sa zakonskim ovlastima, za aktivnije uključivanje sigurnosno-obavještajnih službi u borbi protiv te negativne društvene pojave.

Jednako tako, usprkos znanstvenom i tehnološkom napretku u uspješnom provođenju mjera suzbijanja organiziranog kriminala, i dalje je ključan ljudski čimbenik, stoga je u sustavu nacionalne sigurnosti važno imati kontinuitet profesionalnih i stručnih kadrova, posebice na rukovodećim mjestima. To za posljedicu ima i manji broj događaja koji bi mogli izazvati bojazan i nepovjerenje šire i stručne javnosti, kao i nepovjerenje u krugovima partnerskih službi.

LITERATURA

Knjige

1. Badžim, J. (2014). *Obavještajna državna tijela i kriminalitet*, Split, Redak.
2. Bjelajac, Ž. (2008). *Organizovani kriminal vs Srbija*, DTA doo, Beograd i Pravni fakultet, Univerzitet privredna akademija, Novi Sad.
3. De Leonardis, M. (2023). *NATO in the Post-Cold War Era – Continuity and Transformation*, Cham, Palgrave Macmillan.
4. Derenčinović, D. i Getoš A., M. (2008). *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
5. Derenčinović, D. (2001). *Mit(o) korupciji*, Zagreb, Nocchi.
6. Fatić, A. (1997). *Kriminal i društvena kontrola u istočnoj Evropi*, Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu.
7. Glenny, M. (2010). *McMafija: kriminal bez granica*, 2. izdanje, Zagreb, Naklada Ljevak.
8. Horvatić, Ž., Cvitanović, L. i Novoselec, P. (2002). *Rječnik kaznenog prava*, Zagreb, Masmedia.
9. Horvatić, Ž. i Cvitanović, L. (1999). *Politika suzbijanja kriminaliteta*, Zagreb, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.
10. Krapac, D. i Đurđević, Z. (2020). *Kazneno procesno pravo – Prva knjiga: Institucije, Sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, Narodne novine.
11. Kregar, J. (1999). *Nastanak predatorskog kapitalizma i korupcija*, Zagreb, RIFIN.
12. Orlović, A. (2013). *Gospodarski kriminalitet u Republici Hrvatskoj*, Split, Redak.
13. Ortynski, R. (2002). *Kriminal i pravna država*, 2. 10. 2000., u: Bilić, B. i sugovornici; *Misli 21. stoljeća – Treća Hrvatska*, Drugo, ponovljeno izdanje, Zagreb, Nakladni zavod Globus.
14. Sačić, Ž. (2001). *Organizirani kriminal – metode suzbijanja*, Zagreb, Informator.

15. Savić, D. (2015). *Organizirani kriminal (ne)prepoznata prijetnja*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.
16. Siegel, D. i Nelen, H. (2008). *Organized Crime: Culture, Markets and Policies*, New York, Springer.
17. Tatalović, S., Grizold, A. i Cvrtila, V. (2008). *Suvremene sigurnosne politike : države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga.
18. Tatalović, S. (2006). *Nacionalna i međunarodna sigurnost*, Zagreb, Politička kultura.
19. Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S., Tripalo, D. i Maršavelski, A. (2013). *Komentar Kaznenog zakona: i drugi izvori novoga hrvatskog kaznenog zakonodavstva*, Zagreb: Narodne novine.
20. Vukadinović, R., Čehulić Vukadinović, L. i Božinović, D. (2007). *Nato – euroatlantska integracija*, Zagreb, Topical.

Članci

21. Badžim, J. (2013). *Obavještajne i represivne službe u suprotstavljanju kriminalitetu koji predstavlja prijetnju nacionalnoj sigurnosti*, National security and the future, 14(1), str. 23–53.
22. Bilandžić, M. (2012). *Prema strategiji „nacionalne“ sigurnosti Europske unije? – Analiza Strategije unutarnje sigurnosti Europske unije, Policija i sigurnost*, 21(1), str. 49–69.
23. Brnas, D. (2015). *Politička i ekonomska okruženja kao kriminogeni potencijal za razvijanje organiziranog kriminala*, Jahr, 6(2), str. 353–366.
24. Esterajher, J. (2012). *Radikalno novo ruho ili novi desni centar?*, Političke analize, 3(11), str. 20–25.
25. Grubač, M. (2009). *Organizovani kriminal u Srbiji*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 46(4), str. 701–709.
26. Kovčo Vukadin, I. (2008). *Kriminalitet na području jugoistočne Europe*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15(1), str. 35–54.
27. Mikolčević, S. i Petrušić, Ž. (2001). *Carić: Vozio sam Bagarića u Beograd na 10. godišnjicu smrti Ljube Zemunca*, Jutarnji list, 31. 1. 2001., str. 31.
28. Mikolčević, S. i Jakelić, L. (2001). *Bagarić je bio zaljubljen u kuma srpske mafije*, Večernji list, 4. 5. 2001., str. 18.
29. Prodan, T. (2014). *Komparativna analiza protuterorističkih strategija Sjedinjenih Američkih Država i Europske unije*, Polemos, XVII(33-34), str. 49–69.
30. Prodan, T. (2009). *Protuteroristička politika Europske unije*, Polemos, XII(23), str. 11–27.
31. Pukanić, I. (1998). *Josip Manolić otkriva pozadinu sukoba tajnih službi u aferi Dubrovačka banka*; Nacional: news magazin, br. 129., god. 3., 6. 5. 1998., str. 15–16.
32. Savić, D. (2012). *Položaj policije u sustavu nacionalne sigurnost*, Političke analize, 3(12), str. 7–11.
33. Vukadinović, R. (1997). *Jugoistočna Europa: nestabilnosti i strategije povezivanja*, Politička misao, 34(3), str. 3–23.

Pravni izvori i sudska praksa

34. Europska konvencija za zaštitu temeljnih ljudskih prava i sloboda, NN MU br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10. i 13/17.
35. Kazneni zakon, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22.
36. Kazneni zakon, NN br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 84/05., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11. i 143/12.
37. Ustav Republike Hrvatske, NN br. 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.
38. Vrhovni sud Republike Hrvatske, presuda, broj: I Kž-Us 28/14-8 od 7. 2. 2017. (<https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/2017dok/I-Kz-Us-28-14-8-an.pdf> – 29. 3. 2023.)
39. Zakon o kaznenom postupku, NN br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19., 130/20. i 80/22.
40. Zakon o kritičnim infrastrukturama, NN br. 56/13. i 114/22.
41. Zakon o nabavi i posjedovanju oružja građana, NN br. 94/18., 42/20. i 114/22.
42. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/09., 92/14. i 70/19.
43. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, NN br. 79/06. i 105/06.
44. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, NN br. 108/17., 39/19. i 151/22.
45. Zakon o tajnosti podataka, NN br. 79/07. i 86/12.
46. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, NN br. 76/09., 116/10., 145/10., 57/11., 136/12., 148/13., 70/17.

Strategije, izvješća i odluke

47. Javno izvješće SOA-e za 2017. godinu, (<https://www.soa.hr/files/file/Javno-izvjesce-2017.pdf> – 11. 3. 2023.)
48. Odluka Vlade Republike Hrvatske o pravnim osobama od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku, NN br. 147/21.
49. Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, NN br. 73/07.

Abstract

Dinko Ljubić

Organised Crime as a Threat to National Security in the Republic of Croatia

Organised crime represents an ongoing security risk in the post-Cold War European security environment. Furthermore, as a broader social deviation, it represents a challenge to both the security intelligence and the policing authority. The above-cited bodies are constituent bodies of the national security of each country, which, in cooperation and coordination with partner bodies, work on the prevention and suppression of criminal activities and criminal associations. The mentioned activities and associations are, by their very nature, characterised by a degree of secrecy. Therefore, in detecting them, state bodies should, proportionally, use secret measures and actions, which in turn limit fundamental human rights and freedoms guaranteed by the Constitution and international conventions. This paper is thematically divided and contains an introduction, followed by the central parts which scrutinise the relationship of national security to organised crime. Moreover, attention is paid to the work of security and intelligence services, transnational organised crime and its development in the Republic of Croatia. Special attention is paid to Southeastern Europe, with an overview of legal regulations. Finally, this paper ends with concluding remarks. The aim of the paper is to clarify the significance and impact of organised crime on national security in the Republic of Croatia. This was accomplished through several methods – analysis, description and case study. Furthermore, the paper recommends measures to prevent and suppress these negative social phenomena.

Keywords: organised crime, mafia, security risk, national security, intelligence services, secret police measures.

DAMIR JURAS*, MERI JURAS**

Nedopustivost vođenja sudskog postupka protiv odluke o utemeljenosti pritužbe protiv državnog službenika

Etičkim kodeksom državnih službenika¹ (čl. 17. – 20. i 23. – 24.) propisano je da građani i pravne osobe te državni službenici mogu povjereniku za etiku podnijeti pritužbu na ponašanje državnih službenika, za koje smatraju da je protivno odredbama Etičkog kodeksa. Povjerenik za etiku provodi postupak ispitivanja osnovanosti pritužbe, o čemu podnosi pisano izvješće čelniku državnog tijela, kojemu priprema i prijedlog odgovora podnositelju pritužbe. Ako podnositelj pritužbe nije zadovoljan odgovorom čelnika državnog tijela, ima pravo podnijeti pritužbu (prigovor na odgovor) Etičkom povjerenstvu, koje je dužno podnositelju dostaviti odgovor i o tome izvijestiti čelnika državnog tijela. Pritužbu na neetičko ponašanje čelnika državnog tijela, koji je državni službenik, rješava Etičko povjerenstvo².

---

* dr. sc. Damir Juras, viši znanstveni suradnik, MUP RH.

** Meri Juras, studentica IV. godine poslijediplomskog studija prava na Pravnom fakultetu u Splitu.

¹ Etički kodeks državnih službenika, NN 40/11., 13/12.

² „Prema pojedinačnim izvješćima zaprimljenih od povjerenika za etiku imenovanih u državnim tijelima, tijekom 2022. godine podneseno je ukupno 207 pritužbi na ponašanje i postupanje državnih službenika. (...) Od 207 sveukupno zaprimljenih pritužbi, povjerenici za etiku su sukladno Etičkom kodeksu riješili 185 pritužbi. Temeljem postupaka koje su po podnesenim pritužbama proveli povjerenici za etiku, 28 pritužbi ocijenjeno je utemeljenim, 81 pritužba bila je neutemeljena, za 65 pritužbi utemeljenost se nije mogla utvrditi, dok su u 11 slučajeva podnositelji odustali od pritužbe. Trenutačno je, prema izvješćima povjerenika za etiku, za 22 pritužbe provjera osnovanosti još uvijek u tijeku. (...) Od ukupnog broja riješenih pritužbi, 149 pritužbi odnosilo se na ponašanje državnih službenika u ministarstvima, 9 pritužbi odnosilo se na službenike u državnim upravnim organizacijama, 2 na službenike u stručnim službama i uredima Hrvatskog sabora i Vlade Republike Hrvatske, a 25 na službenike u pravosuđnim tijelima. (...) S obzirom na vrstu povrede Etičkog kodeksa, najviše pritužbi rješavanih od strane povjerenika za etiku odnosilo se na ponašanje službenika prema građanima, točnije 104 pritužbe. Zbog ponašanja državnih službenika u javnim nastupima podneseno je 36 pritužbi, 28 ih je upućeno zbog međusobnih odnosa službenika, 14 pritužbi odnosilo se na ponašanje nadređenih službenika, 2 na nedopušteno stjecanje materijalne ili druge koristi dok je 1 pritužba podnesena zbog mogućeg sukoba interesa državnog službenika. (...) Nakon provedenih postupaka povjerenika za etiku, od 28 utemeljenih pritužbi,

Zakonom o policiji³ (čl. 5. – 5.d) propisano je da fizička ili pravna osoba koja smatra da su djelovanjem ili propuštanjem djelovanja policijskog službenika u primjeni policijskih ovlasti povrijeđena njezina prava ili slobode, ima pravo Ministarstvu unutarnjih poslova podnijeti pritužbu, o čijoj se utemeljenosti odlučuje u tri stupnja: u prvom stupnju odluku donosi rukovoditelj ustrojstvene jedinice u kojoj je raspoređen policijski službenik na kojeg se pritužba odnosi, u drugom stupnju odlučuje Služba za unutarnju kontrolu, a u trećem stupnju odluku donosi Povjerenstvo za rad po pritužbama. Ako je Povjerenstvo za rad po pritužbama utvrdilo da je pritužba djelomično ili u cijelosti utemeljena, Ministarstvo unutarnjih poslova dužno je u roku od 30 dana od dana zaprimanja odluke Povjerenstva preispitati svoju prethodnu odluku i o tome izvijestiti podnositelja pritužbe⁴.

Recentnim odlukama Visokog upravnog suda Republike Hrvatske jasno je iskazano stajalište da protiv (konačnih) odluka o utemeljenosti pritužbi protiv državnih službenika, odnosno policijskih službenika kao posebne kategorije državnih službenika, nije dopušteno voditi postupak pred upravnim sudovima jer odluka o utemeljenosti pritužbe nije javnopravna odluka kojom se odlučuje o pravima, obvezi ili pravnom interesu stranke u upravnoj stvari.

Iz obrazloženja:

„5. Prema članku 3. stavku 1. točki 1. ZUS-a, predmet upravnog spora je ocjena zakonitosti pojedinačne odluke kojom je javnopravno tijelo odlučilo o pravu, obvezi ili pravnom interesu stranke u upravnoj stvari (upravni akt) protiv kojeg nije dopušteno izjaviti redovni pravni lijek. Prema članku 2. stavku 2. ZUS-a, javnopravnim tijelom u smislu tog Zakona smatra se tijelo državne uprave i drugo državno tijelo, tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravna osoba koja ima javnu ovlast i pravna osoba koja obavlja javnu službu (pružatelj javnih usluga). 6. Prema članku 2. ZUP-a, upravnom stvari smatra se svaka stvar u kojoj javnopravno tijelo u upravnom postupku rješava o pravima, obvezama ili pravnom interesu fizičke ili pravne osobe ili drugih stranaka neposredno primjenjujući zakone, druge propise ili opće akte kojima se uređuje odgovarajuće upravno područje, a i svaka

---

pokrenuta su 4 postupka zbog lake povrede službene dužnosti i 4 postupka zbog teške povrede službene dužnosti. U 8 slučajeva državni službenici pisanim su putem upozoreni na neetično postupanje i potrebu pridržavanja odredbi Etičkog kodeksa, a usmeno ili razgovorom s nadređenim službenikom upozoreno je 12 službenika. (...) Tijekom 2022. godine Etičko povjerenstvo je riješilo ukupno 43 predmeta te su donesena 24 mišljenja i 35 zaključaka“, Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske, Izvješće o podnesenim pritužbama na neetično ponašanje državnih službenika u 2022. godini, klasa: 050-03/22-01/68, urbroj: 514-09-01-02/04-23-09 od 27. siječnja 2023.

³ Zakon o policiji, NN 34/11., 130/12., 89/14., 151/14., 33/15., 121/16., 66/19.

⁴ U 2022. godini Povjerenstvu za rad po pritužbama upućeno je 15 pritužbi (prigovora na odgovor Službe za unutarnju kontrolu, sa spisom predmeta), Povjerenstvo ih je riješilo 14, od čega je 3 ocijenilo utemeljenim, 6 djelomično utemeljenim, 4 neutemeljenim, a za 1 je utvrđeno da Povjerenstvo nije stvarno nadležno. U odnosu na odluke Povjerenstva, Ministarstvo unutarnjih poslova zauzelo je stajalište da je u 2 predmeta suglasno ili djelomično suglasno, a u 3 predmeta da nije suglasno s navedenim odlukama, dok je u 2 predmeta provedena edukacija policijskih službenika. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Služba za odnose s javnošću, dopis klasa: 008-01/23-01/68, urbroj: 511-01-11-23-4 od 6. travnja 2023.; Detaljnije o radu Povjerenstva za rad po pritužbama, vidi u: Kralj, Ž., Unutarnja kontrola nad radom policije, Policijska kao zaštitnik prava građana (ur. Giljević, T., Staničić, F.), Institut za javnu upravu, Zagreb, 2022., str. 145. – 147.; Giljević, T., Građanski nadzor nad radom policije, Policijska kao zaštitnik prava građana (ur. Giljević, T., Staničić, F.), Institut za javnu upravu, Zagreb, 2022., str. 169. – 183. i Franulović, D., Staničić, F., Povjerenstvo za rad po pritužbama u Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2/2018, str. 1013. – 1036.

stvar koja je zakonom određena kao upravna stvar. 7. Iz podataka spisa predmeta proizlazi da je tužitelj povjerenici za etiku Uprave za organizaciju pravosuđa i Područnih jedinica pravosudne policije Ministarstva pravosuđa i uprave (dalje: povjerenica za etiku), podnio pritužbe na neetično ponašanje pomoćnice ministra pravosuđa i uprave S. K.. Nezadovoljan odgovorom povjerenice za etiku, tužitelj je podnio pritužbu Etičkom povjerenstvu, ovdje tuženiku, koje je povodom te pritužbe donijelo mišljenje od 13. travnja 2022. godine. 8. Točkom 1. izreke tog mišljenja tuženik je utvrdio da nije nadležan za rješavanje po pritužbi tužitelja jer je, u razdoblju od 23. srpnja 2020. do 11. veljače 2021., S. K. bila pomoćnica ministra pravosuđa i uprave, a što je dužnosničko, a ne službeničko mjesto, zbog čega ne postoje uvjeti za postupak ispitivanja osnovanosti pritužbe temeljem Etičkog kodeksa državnih službenika ("Narodne novine", broj: 40/11. i 13/12.), jer se odredbe tog kodeksa primjenjuju na državne službenike, a ne i na dužnosnike. Istovremeno, u odnosu na pritužbe tužitelja koje se odnose na razdoblje nakon 11. veljače 2021., od kada je imenovana ravnateljica Uprave za organizaciju pravosuđa u Ministarstvu pravosuđa i uprave, što je službeničko mjesto, tuženik je, točkom 3. izreke, utvrdio da je povjerenica za etiku u obvezi uzeti u rad i provesti postupak ispitivanja osnovanosti pritužbe. 9. Prvostupanjski upravni sud je odbacio tužbu tužitelja, temeljem odredbe članka 30. stavka 1. točke 7. ZUS-a, koja propisuje da će sud rješenjem odbaciti tužbu ako utvrdi da je podnesena u stvari koja ne može biti predmet upravnog spora, s kojom odlukom je suglasan i ovaj Sud. 10. Naime, tuženik nije javnopravno tijelo u smislu članka 2. stavka 2. ZUS-a, nego, prema članku 28. Etičkog kodeksa državnih službenika, neovisno radno tijelo koje daje mišljenja o sadržaju i načinu primjene Etičkog kodeksa te promiče etička načela i standarde u državnoj službi. Osim toga, iz odredbi Etičkog kodeksa državnih službenika proizlazi da nema normativnog uporišta za zaključak o mogućnosti podnošenja bilo kakvog pravnog lijeka u smislu žalbene procedure ili upravnog spora u odnosu na osporavano mišljenje. 11. Imajući u vidu navedeno, pravilan je zaključak prvostupanjskog upravnog suda da, u konkretnom slučaju, osporavano mišljenje ne predstavlja javnopravnu odluku kojom se odlučuje o pravima, obvezi ili pravnom interesu stranke u upravnoj stvari neposrednom primjenom zakona, drugih propisa ili općih akata kojima se uređuje odgovarajuće upravno područje, slijedom čega protiv takve odluke tuženika nije osigurana upravnosudska zaštita kroz upravni spor", Usz-2899/22-2 od 7. listopada 2022.

„5. Prvostupanjski je sud, polazeći od odredbi članka 3. stavka 1. toč. 1. do 4. ZUS-a, kojima je određen predmet upravnog spora, članka 2. stavka 1. ZUP-a, kojim je određeno što se smatra upravnom stvari, kao i odredbi članka 5. Zakona o policiji („Narodne novine“ 34/11., 130/12., 89/14., 151/14., 33/15., 121/16. i 66/19.) i članka 2. i 8. Pravilnika o načinu rada i postupanja po pritužbama („Narodne novine“ 16/21. i 51/21), osnovano zaključio da u konkretnom slučaju osporena odluka tuženika ne predstavlja pojedinačnu odluku ili postupanje koje bi bilo predmetom ocjene u upravnom sporu. Dakle, osporenom odlukom tuženika ne odlučuje se o pojedinačnim pravima i obvezama tužitelja iz područja upravnog prava, već je u konkretnom slučaju riječ o pritužbi tužitelja podnesenoj zbog nepokretanja prekršajnog postupka protiv druge osobe pa mu iz tog razloga nije osigurana sudska zaštita u upravnom sporu, već eventualno podnošenje privatne tužbe nadležnom sudu“, Usz-4027/22-2 od 26. svibnja 2023.

Engl.: Inadmissibility of Conducting Judicial Proceedings Against a Decision on the Grounds of the Complaint Against a Civil Servant

UPUTE AUTORIMA

Opće informacije

Policija i sigurnost objavljuje recenzirane znanstvene i stručne radove iz djelokruga rada policije, područja policije i policijske znanosti, kriminalistike, kaznenoga materijalnog, procesnog i izvršnog prava, međunarodnoga javnog i kaznenog prava, nacionalne sigurnosti, kriminologije, penologije, viktimologije, sudske medicine, forenzične psihologije i psihijatrije te srodnih grana (povijesti policije, forenzične antropologije, kriminalističke statistike i sl.). Također objavljuje radove u rubrikama: Iz prakse za praksu, Policijsko postupanje i sudska praksa, Pogledi i mišljenja, Prikazi i osvrti i Studentski radovi. Prije objave znanstvenih i stručnih radova provodi se postupak dvostruke anonimne recenzije. Radovi se objavljuju na hrvatskom i engleskom jeziku.

Uredništvo prima neobjavljene radove i/ili radove koji nisu upućeni drugome radi objavljivanja. Tekst rada napisan u Microsoft Wordu dostavlja se e-mailom na *policijaisigurnost@mup.hr* ili na CD/DVD-u ili USB-u na adresu:

Policijska akademija “Prvi hrvatski redarstvenik”
Služba za nakladničko-knjižničnu djelatnost i Muzej policije
Av. Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb

Priprema rada

Opseg ukupnog rada ograničen je, u pravilu, na 20 autorskih kartica (1 kartica ima 1800 znakova s prazninama, što znači da rad treba imati ukupno oko 36 000 znakova s prazninama) Uredništvo zadržava pravo da rukopis prilagodi općim pravilima uređivanja časopisa.

U lijevome gornjem kutu naslovne stranice rada piše se puno ime i prezime autora (ili više njih, jedan uz drugoga), a u napomenama ispod crte (fusnotama) navodi se znanstveno-nastavno i/ili nastavno zvanje, naziv ustanove u kojoj autor(i) radi i njegova funkcija. Naslov rada piše se velikim tiskanim slovima po sredini stranice te mora biti koncizan i informativan.

Nastavak rada, za recenzirane članke, sadrži sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku, koji ne treba prelaziti 250 riječi i kojim se ukratko predstavlja sadržaj članka, opći prikaz teme, metodologija rada, postavljene teze i sl. Ispod sažetka pišu se ključne riječi, ali ne više od šest ključnih pojmova.

Tekst članka dijeli se na: uvod, razradu teme (koja se dijeli na poglavlja i potpoglavlja) i zaključak. Naslovi uvoda, poglavlja i zaključka pišu se velikim tiskanim slovima, a naslovi potpoglavlja malim slovima. Ako je tekst popraćen slikama, grafikonima i drugim prikazima, ispod njih treba stajati njihova numeracija i kraći opis sadržaja (legenda do dva retka). Napomena ispod crte (fusnota) služi za popratni komentar ili objašnjenje koji opsegom zadovoljavaju informativnost napomene.

Citiranje

Podaci o citiranom tekstu ili pozivanje na tuđi rad pišu se na kraju teksta ili u samom tekstu – u zagradi. Navodi se: prezime autora, godina izdanja te broj stranice ako se dio teksta citira [primjerice, za pozivanje na tekst (Dujmović, 2003) ili citiranje teksta (Modly, 1996:53)].

Na kraju rada navodi se popis literature poredane i numerirane po abecednom redu prezimena autora (ili prvog autora). Ako je više radova istog autora, oni se navode po kronološkom redu objavljivanja od novijega prema starijemu.

Radovi se citiraju na sljedeći način:

a) iz knjige

Matković, H. (2006). *Na vrelima hrvatske povijesti*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Horvatić, Ž., Cvitanović, L. (1999). *Politika suzbijanja kriminaliteta*. Zagreb: MUP RH.

b) iz članka

Solomun, D. (2006). *Ekonomski aspekti nacionalne sigurnosti*. Policija i sigurnost, 15(1–2), 1-21.

c) iz dijela knjige ili zbornika

Josipović, I. (1996). *Pravni i politički aspekti nastanka Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju*. U: Šimonović, I., Vukas, B., Vukmir, B. (urednici). *Hrvatska i Ujedinjeni narodi*. Zagreb: Organizator, 183-196.

d) iz diplomskog, magistarskog ili doktorskog rada ili disertacije

Pogačić, K. (2006). *Zadaci, ovlasti i mogućnosti Hrvatske gorske službe spašavanja u akcijama traganja za nestalim osobama*. Diplomski rad. Zagreb: Policijska akademija, Visoka policijska škola.

Ako se autor koristio radom objavljenim na internetu, uz navedene podatke potrebno je navesti punu adresu internetske stranice i dan kada je stranica pregledana (npr. <http://www.mup.hr> – 20. 12. 2006.).

Sažetak

Na kraju teksta prilaže se sažetak članka napisan u trećem licu i preveden na engleski jezik. Ispod sažetka navode se ključne riječi prevedene na engleski jezik. Za članke koji ne podliježu recenziji nije potrebno izraditi sažetak članka, već samo naslov treba prevesti na engleski jezik.

Podaci o autoru

Rukopisi (koji se ne vraćaju) i dopisi (koji među ostalim sadrže: adresu autora, telefon za kontakt i/ili e-adresu, OIB, broj žiro računa i naziv banke) Uredništvu se šalju na adresu:

Policijska akademija “Prvi hrvatski redarstvenik” Služba za nakladničko-
-knjižničnu djelatnost i Muzej policije, za časopis Policija i sigurnost, Avenija
Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb, (*policijaisigurnost@mup.hr*).

Uredništvo

INSTRUCTIONS TO AUTHORS

General information

The journal “**Policija i sigurnost**” (*Police and Security*) publishes reviewed scientific and professional papers from the field of police science and law enforcement, criminal investigation, substantive criminal law, criminal procedure law and correctional law, international public and criminal law, national security, criminology, penology, victimology, forensic medicine, forensic psychology and psychiatry and related fields (the history of the police, forensic anthropology, criminal investigation statistics etc.). The journal also publishes papers in the columns: From practice to practice, Police procedures and Court practice, Views and Opinions, Reviews and Comments and Student’s papers. Before scientific and professional articles are published, they are subjected to double-blind peer review process. Articles are published in Croatian and English.

The Editorial Board accepts manuscripts which have not been published and/or submitted elsewhere. The manuscript written in Microsoft Word format should be sent to the e-mail address: policijaisigurnost@mup.hr or on CD/DVD or USB stick to the following address:

Policijska akademija “Prvi hrvatski redarstvenik”
Služba za nakladničko-knjižničnu djelatnost i Muzej policije
Av. Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb

Manuscript preparation

A manuscript should have up to 36 000 characters with spaces. The Editorial Board keeps the right to edit the manuscript according to general rules of journal editing.

The full name of the author (or multiple authors, separated by a comma) should be printed at the left-top corner of the first page, and their research-teaching and/or teaching title, the name of the institution and their position should be written in the footnote. The title of the paper should be written in capital bold letters in the centre, and it should be concise and informative.

Furthermore, the manuscript to be reviewed, should contain an abstract in Croatian and English, not exceeding 250 words, which summarizes the contents of the article, a general review of the topic, the methodology of work, the hypothesis, etc. The abstract should be followed by keywords, not more than six.

A manuscript should contain an introduction, a body (divided into headings and sub-headings) and a conclusion. The titles of the introduction, headings and conclusion should be written in capital letters, and the subheadings titles should be written in small letters. If there are pictures, graphs and other graphic illustrations within the text, the number and the caption should be written below (legend up to two lines). Footnotes are used for additional comments or explanations.

Citing references

Information on citing references or quoting directly from the text should be written at the end of the text, or within the text – in parentheses. The citing reference should include the author's surname and the year of publication. If the part of the text is quoted directly from the text, the page numbers should also be mentioned. [For example, for citing a reference (Dujmović, 2003) or quoting (Modly, 1996:53).]

At the end of the manuscript there should be a list of references numbered and listed in alphabetical order of authors' names. If more than one item by a specific author is cited, they should be listed chronologically (the latest first).

Types of references are as follows:

a) to a book

The author's surname, initials. (year of publication). *Title*. Place of publication: Publisher.

e.g. Cormack, D. (2000). *The Research Process in Nursing*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

b) to an article in a journal

The author's surname, initials. (Year of publication). *Title of article*. Title of journal, Volume number and (part number), Page numbers of contribution.

e.g. Turnbull, F. (2007). *Acupuncture for Blood Pressure Lowering*. *Circulation*, 115(24), 3048-3049.

c) to a book chapter or conference proceedings

The author's surname, initials. (Year of publication). *Title of article*. In: The editor's surname, initials. (editors). Title of the book or of the proceedings. Place of publication: Publisher, pages.

e.g. Josipović, I. (1996). *Pravni i politički aspekti nastanka Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju*. In: Šimonović, I., Vukas, B., Vukmir, B. (editors). *Hrvatska i Ujedinjeni narodi*. Zagreb: Organizator, 183-196.

d) to unpublished theses

Rozenblit, J. W. (1985). *A conceptual basis for model-based system design*. PhD thesis. Detroit: Wayne State University.

e) to web sites

With all the above mentioned information, it is necessary to write a full address of the web page and the access date, e.g. – accessed 12 July 2007).

Abstract

An abstract at the end of the manuscript should be written in the 3rd person singular and translated into English. The abstract is followed by keywords that should also be translated into English. Abstracts are not required for those articles which are not sent to peer review. Only title of the article should be translated into English.

Information about the author

Manuscripts (non-returnable) and letters (which, among others, contain: the author's address, telephone number and/or e-mail address, personal identification number, giro account number and the bank's name) should be sent to the Editorial Board to the following address:

Policijska akademija "Prvi hrvatski redarstvenik" Služba za nakladničko-
-knjižničnu djelatnost i Muzej policije, za časopis Policija i sigurnost, Avenija
Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb, (*policijaisigurnost@mup.hr*).

The Editorial Board